

הישיבה התשיעית של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, כ"ז בתשרי התשמ"ה (23 באוקטובר 1984)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:
לקריאה ראשונה מטעם הממשלה — הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (שיפוט בעבירות שבוצעו בלבנון על-ידי מבקרים מישראל) (תיקון מס' 5), התשמ"ה—1984; הצעת חוק המים (תיקון מס' 8), התשמ"ד—1984; הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) (תיקון), התשמ"ה—1984; הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (תיקון מס' 67), התשמ"ה—1984; הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (החזקתם של עצורים מלבנון במעצר בישראל), התשמ"ה—1984; הצעת חוק היטל על שירותים מיוחדים, התשמ"ה—1984.
היו"ר א' נחמיאס:
תודה למזכיר הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:
מורי ורבותי, חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

ברחילו ורחימו אנהל ישיבה זו והבאות אחריה, בעת שהיושב-ראש יטיל עלי לעשות זאת, בדרכי נועם ומתוך הקפדה על כבודה של הכנסת וחבריה, וכמובן בכפיפות ללוח הזמנים העומד לרשותנו. אני מבקש שתסייעו בידי, ואני תפילה שתשרור בתוכנו רוח טובה למילוי שליחותנו הציבורית, באמונה ובמסירות.

חברי הכנסת, לפני שנעבור להמשך הדיון על הודעתו של ראש הממשלה על המצב המדיני והכלכלי — הודעה למזכיר הכנסת.

ב. הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והכלכלי (דיון — המשך)

דב בן-מאיר (המעריך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הארץ כולה רועשת, התקשורת מאוזכרת, שרים וחברי הכנסת מהקואליציה מסתובבים נבוכים ומתוסכלים. מה קרה? — ובכן, ראש הממשלה פתח את ישיבת הכנסת ולא שלף שום שפן מהצילינדר ולא קרא בשמה של שום טליסמה או המצאה נוסח דני ברמן מרמת-גן, שבעזרתה תצא כלכלת ישראל חיש קל מן הבוצ.

העם בישראל, שהתרגל לשמוע ולראות את מנהיגיו מבטיחים הכטחות, מיטיבים עמו, משפיעים עליו רוב טובה בלי שיעמול כלל להשגתה, מגלה קוצר רוח. פוליטיקאים אשר התרגלו במשך שנים להעטות על מחדליהם הכלכליים מחלוצת של נוסחאות פלא נבוכות אינם מבינים כיצד זה מתממחמת מערכת הניסוחים של לשכות ראש הממשלה והאוצר מלנסח נוסחה, אשר תאפשר לשלם מס שפתיים לפתרון הקשה והרציני, ולהמשיך בחגיגה.

בא ראש הממשלה, ובשפתו התרבותית והזהירה — כיואת לראש ממשלת אחדות לאומית — אך בצורה שאיננה משתמעת לשתי פנים, אמר לעם באומץ וכישר: "רבותי, התניגה נגמרה, צריך להתחיל לעבוד". ייתכן שהיה בדבריו השקולים משום דיסוננס למצהלות המבזובים למיניהם, אך הרי כולנו נסכים, שתחיים אינם פיקניק מתמשך, כי אם משכי חיים אפורים של מאמצים ועבודה ופתרון בעיות והתגברות על מכשולים, ואיפה אישם מתרוממים לעתים לשאי רגעים של הישג, הצלחה או נחת רוח. שיאים אלה אינם באים אלא להעיד על אין סוף האפרוריות, שהיא היא השלטת בחיי כל אחד מאתנו כפרט וכחברה.

היו"ר א' נחמיאס:
ראשון הנואמים בהמשך הדיון על הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והכלכלי — חבר הכנסת דב בן-מאיר, ואחריו — חבר הכנסת דוד דינור.

מאיר שטרית (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, מן הראוי שלפתות אחד משרי הממשלה יהיה נוכח בדיון.

היו"ר א' נחמיאס:
אני מקווה שבמהלך הנאום של חבר הכנסת דב בן-מאיר, ראש הממשלה או אחד מהשרים יהיה נוכח כאן.

מאיר שטרית (הליכוד):
לא ראיתי איש מהם בבניין.

היו"ר א' נחמיאס:
אנחנו פתחנו את הישיבה בדיוק נמרץ, אולי זו הסיבה להיעדרותם.

דב בן-מאיר (המעריך):
אדוני היושב-ראש, הרשה לי בראשית דברי לברך אותך לרגל כניסתך לתפקיד של סגן יושב-ראש הכנסת, לא רק כקולגה. אלא גם כחבר הכנסת. אני בטוח שלאור הרקורד שלך בעבר כראש עיריית צפת, כמוזכיר מועצת פועלי צפת, כחבר הכנסת וכאיש ציבור, תעמוד בכבוד בתפקידך, ואנו, כמובן, נעזור לך כמיטב יכולתנו.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה רבה.

השלטונית. עלי לומר לכם, כי לא תהיה תפארתכם על הדרך הזאת. בהצלחתה של הממשלה טמונה גם הצלחתכם האישית, ואם היא תיכשל חלילה — לא תעזוונה לכם כל המליצות הרמות וכל ההוכחות שהזהרתם ואמרתם ולא שאלו את פיהם.

ואני פונה גם אל אמצעי התקשורת: אנא, עזרו גם אתם, אל תחפשו כל הומן רק את המפריד והמנוגד והבלתי תואם, אל תנסחו הברלי גישות או דעות למשכרים, אל נא תעמדו בפתיחה של לשכות שרים ונגידים ובפיהם השאלה הסטריאוטיפית לכל שר ולכל חבר כנסת או פקיד העומדים להיכנס: במה אתה מתכוון לתקוף את המנהיג שלך, או את השר שלך, או את חברך? סיעה? חזית, כשהמצלמה מוכנה לצלם, ובתנאי אחד: שיהיה "אשקשן", שיהיה דם, שתקפוץ אגרופים; אולם אם, חלילה, יש לך משהו חיובי או ענייני לומר — שובתת המצלמה ודומם מכשיר ההקלטה. לכך התכוון ראש הממשלה כשקרא לכולנו להיות "סטרייטס כלכליים" וביקש מכולנו להוציא את הסטרייטס הזה ממרכזותי.

וסטרייטס זה, חברי הכנסת, מתבטא בדברים מאוד פרוזאיים — כמו, למשל, ששרי הממשלה יתחילו לקצץ איש איש במשרדו ולא במשרד של חברו; בהסתדרות, העמסיקים והגורמים הכלכליים האחרים במשק ישבו כל אחד עם עצמו ויערכו לעצמם חשבון נפש, ורק לאחר מכן יבואו אל ראש הממשלה ויאמרו לו מה התרומה שלהם, מה הקורבן שלהם — ולא מה צריך להיות הקורבן של הגורם הסקטורלי האחר. שכן אל לשום איש אל גורם כלכלי או חברתי שהוא להחליט את עצמו: השיטה של גלגול המשבר אל פתחו של השכן — כפי שנעשתה בשנות העשרים, היינו, מדיניות ה־"beggars-my-neighbor", שהובילה למשבר הגדול של שנות השלושים — יכולה להתרחש גם אצלנו, ואיש לא יינצל ממנה. במקום לגלגל את המשא הכבד על שכמם של אחרים, יעמדם כל גורם וכל איש את משאו שלו, תוך הכעת אמונם גם בשכן, גם בגורם הכלכלי האחר.

הבן לא אוכל, כיצד בני עמנו — שידוע וידועים בצורה כל כך הירואית לצאת למלחמה, להילחם שכם אל שכם ולהציל חברים לנשק תוך כדי סיכון עצמי — אינם מסוגלים לצלול אל המעורבות הכלכלית ולנסות להציל, כל אחד כפי יכולתו ומתוך עזרה הדדית ואמון הדדי. המשק הישראלי עומד על בסיס כלכלי ומשקי איתן. הוא זקוק רק לשיפוץ־מה, לטלטלה, לחידוש הצמיחה, להחזרת האותיות העצמי, לחידוש התיאום והתכנון הממשלתי והביניים־סקטורלי. אם נתאמץ ונעשה כך, נצליח להתגבר על המשבר וגם להמריא לעידן חדש של פעילות כלכלית ושל רמת חיים ואיכות חיים משופרות. אם נעזו — גם נצליח.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דב בן מאיר. אני מומין את חבר הכנסת דוד דנינו, ואחריו — את חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב־ראש, הרשה לי לברך אותך לרגל היבחרך לתפקידך החדש כסגן יושב־ראש הכנסת. אני בטוח ומשוכנע שהניסיון העומד לרשותך יעזור לך לנהל את ישיבות הכנסת על הצד הטוב ביותר.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הימים האלה הם ימים של תחייה. כאשר המדינה נמכיכה מגובהה, העם היושב בציון

וכי מה הן האלטרנטיבות העומדות בפנינו, חברי הכנסת? אין בשום מקום בעולם ספר לימוד, היכול ללמד אותנו כיצד יורדים מאינפלציה של 800% וכיצד עולים מגירעונות של 4—5 מיליארדי דולרים לשנה. בלי דיקטטורה נוסח ציילה, ברזיל או אורוגוואי, או בלי אבטלה מסיבית וארוכת טווח נוסח ארצות־הברית ובריטניה, ואם אין אנו רוצים לא בזו ולא בזו, הרי עלינו להמציא, מתוך מקורייתנו הפנימית, דרך שלישית, בלתי סלולה, שלא נוסתה עד כה, אך המצביעה על סיכוי אפשרי להיחלצות: אמנה חברתית לריסון המשק ולקירורו, להקפאת רמת החיים על הבסיס של שנת 1982, ולהעברה מתוכננת ומסודרת של גורמי ייצור, שישתחררו לתעשיות ייצור יצא.

זאת דרך ארוכה ומפותלת, ורבים בה המוקשים. אך בלעדיה, חברי הכנסת, אנה אנו באים? שכן גם אם נניח שיש לנו היום תוכנית פלאים לפתרון הבעיות, האם תוכנית כזאת תקיף את כל הגורמים הפועלים וקיימים במשק? אם, להערכתי, כ־40% מהמשק הישראלי פועלים לגמרי מחוץ לכלכלה המבוקרת, היינו כמשק שחור לכל דבר, ואזרחי ישראל מחזיקים בעשרות, אם לא במאות טריליונים של שקלים בתוכניות חיסכון רשמיות או במטבע חוץ מתחת למרצפות, האם יכולות החלטות כלכליות של הממשלה, ואף צעדים כלכליים שתעשה, להשפיע על הגורמים הללו? ומשום כך, מה בצע בצעקה החזרת ונשונית: "הבר לנו תוכנית", כל עוד לא הוכנו הכלים שיבטיחו את יכולתה של התוכנית הזאת לחיות, לתפקד ולהתבצע הלכה למעשה? האם דרוש לנו עוד "ליל ברווזים" אחד?

מה שדרוש קודם לכול היא הכנה יסודית ואמינה, לימוד החומר וריכוז כל הגורמים לפעולה מתואמת ומשותפת — ולזה, כנראה, כבר לא רגילים בארץ שלנו, ארץ החיה במשך שנים ב"שליפות מן המוחות". ואם יש לי משהו לומר לראש הממשלה, הרי זו דווקא מחמאה גדולה על היכולת הנפשית שהוא מגלה בעומדו מול הלוחצים עליו למעשה של "הקוסם פוקוס" ועל החלטתו הנחושה שלא באז אל העם אלא עם תוכנית שהוכנה כראוי ושתתבצע, למרות, ולעמים אף בניגוד לרצונותיהם המנוגדים של אינטרסנטים שונים.

עד כמה הרבר חשוב ניתן ללמוד מן הדוגמה הבאה. ראש הממשלה ביקש בארצות־הברית היוון כל המענק האמריקני של 1984/85 כשיעור של 1.3 מיליארד דולרים בתודש נובמבר, דחייה אפשרית של פירעון 500 מיליון דולר חובות ב־90 יום, ועזרה בגיוס מיליארד דולרים להשקעה פרטית בתעשיות עתירות ידע בישראל. רבותי חברי הכנסת, אילו האמינו אזרחי ישראל בממשלתם ושלפו מהמזונות או ממקומות המחבוא שלהם את הדולרים שהחביאו או הכריחו לחוץ־לארץ, לא היה ראש הממשלה זקוק אף לא לדולר אמריקני אחד. האם לדולרים אנחנו זקוקים? האם טחו עינינו מראות? האין דולרים בישראל? הרי הדולר השחור עולה פחות מן הדולר הרשמי. היכן עוד בעולם קורה כדבר הזה — היצע חופשי של דולרים שחורים, בעוד אוצר המדינה מתרוקן והולך?

מה שמנסה ראש הממשלה לעשות ב־40 ימי ממשלתו — ומשנהו: מר יצחק שמיר משתף עמו פעולה באורח הדוק — הוא, קודם כול ליצור אמינות לממשלה, להבטיח את יכולת פעולתה, לנצל את הזדמנות הפז של בסיס פרלמנטרי בן 97 מושבים לקידום מהיר ואמין של דברים, ולא חלילה לנטרול הדרה.

ובאן עלי להצביע בצער על ניסיונות בלתי אחראיים הנעשים על־ידי כמה וכמה שרים, המקווים לדוג דגים מסוקפים במים העכורים של עידן ההיערכות וההתגבשות

אדוני היושב־ראש, עלינו להזהיר את עצמנו: אל־לנו להיות פס כלה לקיצוצים מרחיקים לכת. שכן הם יפגעו בשכבות החלשות. שומה עלינו לבדוק כשע, עניינם, האם תוכנית זו או זו תפגע בשכבות אלה ובעיירות הפיתוח. אנו חייבים להציב לעצמנו תמרימים כדורים ובהירים לגבי עיירות הפיתוח. שהן מקור גאוותו של העם. אסור לפגוע בהן. אין לקצץ כמערכת החינוך של יישובים אלה. יש לעודדה. את הצמיחה הכלכלית ולפתח מקורות פרנסה דווקא. בעיירות הפיתוח.

אדוני היושב־ראש, לטווח הארוך יותר ברור, שהפתרון לבעיות הכלכליות שלנו הוא בחידוש הצמיחה הכלכלית ובעידוד הייצור. בעיקר ליצוא. אולם אין קפיצות דרך. שבאמצעותן יהיה אפשר להגיע לשלב של חידוש הצמיחה. כלי לעבור קודם את השלב הקשה של ריסון הרתיחה הכלכלית.

ולבסוף, חברי הכנסת, כל נשכח שבמצב זה יש מקום לתבוע, שהנבחרים ישמשו דוגמה אישית גם בדברים. שמבחינה כלכלית אולי אין להם משמעות רצינית, אך מבחינה ציבורית ומוסרית יכולה להיות להם השפעה גדולה על הציבור הרחב.

אדוני היושב־ראש, כנציג המפלגה הרחבת־לאומית, אני יודע שעת צרה היא ליעקב, אבל אני גם מאמין, שבעזרתה ממנה ייושע — אם נדע לכלכל את דרכינו ומעשינו.

היור"א נחמיאס: תודה רבה לחבר הכנסת דוד דנינו. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת יהושע מצא.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז): אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, קודם כול, תודה נעימה היא לי לכרך את חבר הכנסת דוד דנינו על נאום הבכורה שלו. נאום זה מעיד יותר מכול על כך, שהוא יכול לעשות חיל בבית הזה. הוא מדבר לעניין, הוא מדבר בקצרה, הוא מדבר בנועם. וכל הדברים האלה דרושים ונחוצים לנו. חבר הכנסת דנינו, טוב שהופעתך הראשונה היתה כזאת, ואני מאחל לך הצלחה. יש דרך ציבורית ארוכה מאחוריך — ואני מקווה גם לפניך. — כמורה, כאיש חבר המועצות הרתיות, כאיש השלטון המקומי, כראש רשות מקומית, טוב ותהיה אתנו ויחד. ננסה לתקן בתחומים האלה כמה בעיות יסוד. טוב, אני מאחל לך הצלחה.

ברכה שנייה, אדוני היושב־ראש, היא לך. זוהי הפעם הראשונה שאני מדבר כאשר אתה יושב לשמאל. כיושב־ראש הישיבה. מעטים האנשים שבהופעתם ככנסת בתוכן, בצורה ובחיתוך הקול ראויים להיות סגני יושב־ראש הכנסת כמנין. אני שמח שהגעתי למשרה הזאת. ומכך אומר, גם אתה, איש השלטון המקומי, אנו, משפחת השלטון המקומי, אולי, בזכותנו או בזכות כמה מאתנו ירווח שלטון המקומי בשנים הבאות.

היור"א נחמיאס:

תודה רבה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז): עד כאן הברכות. אני שמח שיכולתי לכרך גם את חבר הכנסת החדש דוד דנינו על נאום הבכורה שלו וגם את סגן יושב־ראש הכנסת החדש אהרן נחמיאס, כי לממשלה החתשה אין לי הרבה ברכות.

אני חייב לציין, שאתמול שמעתי את ראש הממשלה, ונאומו ציער אותי. שמעתי אותו, בצער, כי זה היה נאום, שלא

נכון ואינו יודע מה יהיה מחר. עלינו מוטלת המלאכה, גם אם הדבר קשה, להורות לעם את הדרך אשר ילכו בה. רבות התוכניות, רבים ההוגים. גם היום נתבשרנו מעל דפי העיתונות, שהוגשה תוכנית של קיצוצים ופיטורים. אך גם לאחר כל ההצעות שהוגשו, אין אני בטוח האם מורה הנכונים כבר נמצא בתוכנו. העם צופה ומצפה ממשלת האחדות להחליט לאלתר ולבצע. הוא היה מוכן לשאת בנטל, מוכן לגזירות — וכלבר שתהינה הוגנות: חלוקה צודקת של הנטל בין כל שכבות העם. אולם, לצערנו, אנו שומעים במקום זה קולות מקולות שונים הבורקים ממשדרי הממשלה השונים, ואילו הקול ההחלטי האחד והיחיד הדרוש בשעה זו אינו נשמע.

אדוני היושב־ראש: לא יכול להיות ספק, שזאת שעת חירום כלכלית, ושכלי לנקוט צעדים מרחיקים לכת לא ניתן להגיע לשום פתרון משמעותי. אין היום יכוח בין אנשי המקצוע לגבי הצעדים שצריך לנקוט. מוסכם על כולם שיש צורך מייד בקיצוץ ההוצאה הציבורית וכריסון משמעותי של הוציאה הפרטית. גם אין ספק, שהמלחמה באינפלציה האימתנית הזאת צריכה להתנהל בקשת רחבה, ושהאמצעים צריכים להתפור בכל מגזרי המשק והחברה. גם ברור, שהאמצעים שיש לנקוט יכאיבו הרבה יותר מאשר היו מכאיבים אילו ננקטו מומן. לכן היה מוסכם בציבור, שרק ממשלה רחבה, הנשענת על רובם המכריע של חברי הכנסת ושל העם, תוכל להביא להבראת המשק והכלכלה. הממשלה הזאת היא אפוא התקווה האחרונה, ואל לה להכזיב. ממשלה זו גם מייצגת את כל מגזרי האוכלוסייה, ויש לקוות שהיא תדע לחלק את הנטל ההכרחי של הגזירות והכאב בצורה צודקת.

חברי הכנסת, ברצוני להתייחס לאלמנט אחד, שלדעתי הוא חשוב ביותר, והוא הזמן. באינפלציה המתפתחת, הייתי צריכים גם האמצעים שיינקטו להיות מהירים. כל דחייה וכל הפסד זמן מבטלים את יעילותם של האמצעים וגורמים לכך שתוצאותיהם יכאיבו עוד יותר. תוכניות, שהיו יכולות להיות יעילות אחמול, אינן מספיקות ואינן יעילות עוד למחר, ולכן מדר הזמן הוא הקובע את גורל התוכניות.

חברי הכנסת, ברשותכם אעיר כמה הערות להצעות הנשמעות.

עסקת חבילה — עסקה כזו היא חיונית, אך חלוי, כמוכן, מה הם מרכיביה. היא יכולה לעזור רק אם תהווה חלק ממדיניות כוללת, שהבסיס שלה הוא קיצוץ בהוצאה הציבורית, בלימת עליית המחירים, גביית מס אמתי. הגברת החיסכון ועוד.

תוכנית חיסכון — אסור לפגוע בתוכנית החיסכון. הנוק שייגרם למערכת הכלכלית יהיה הרבה יותר חמור מן ההקלה הזמנית המדומה שתוכל לצמוח מכך. אם נפגע הפעם בתוכניות החיסכון, לא נוכל לתבוע מהציבור לחסוך שוב. יש להנפיק לציבור תוכניות אטרקטיביות ולחזק את אמונו בחיסכון.

אבטלה — הרבה צער והרבה כאב ייגרמו לאנשים אשר יאבדו את מקור פרנסתם, גם אם ימצא פתרון ביניים לאספקת הצרכים המינימליים, אם כאמצעות דמי האבטלה ואם בדרך אחרת. רבותי, אין חכם כבעל הניסיון: חזיתי זאת על בשרי. ידעתי את הסבל הנורא הזה. בהקמת ממשלת האחדות השכלנו למנוע קרע בעם. הכה נוהיר עצמנו מפני אבטלה חריפה, העלולה להביא לקרע בין השכבות ובין העדות. האבטלה, שתהיה תוצאה הכרחית של נקיטת המדיניות הנדרשת, אסור שתהיה חריפה מדי. אין זה סוד, שגם היום קיימת מידה מסוימת של אבטלה, וכדי שתקוצר מעבר זאת תהיה קצרה עד כמה, שאפשר חייבים לנקוט עוד היום את הצעדים הדרושים.

לא דרך שבה יכולה הממשלה לפעול כמשותף ולהראות כהתנהגותה דוגמה אין צריך להתנהג.

אם ראש הממשלה, 39 יום לאחר הקמת הממשלה, אינו יכול להביא לנו תוכנית בתחום הכלכלי, גם לא תוכנית בתחום המדיני, ובוודאי לא בנושא לבנון, הרי זה לא מפני שאין לו תוכניות, אלא מפני שהוא אינו יכול ליישם ולבצע את התוכניות האלה בגלל הסיכונים שגורמות המפלגות השונות והסיעות בתוך המפלגות השונות.

אם זה הדבר שגללו הוקמה ממשלה כזאת, שגללו הרגו ממש את הכנסת, יצרו כנסת שהיא ממשלה וממשלה שהיא דמוית ממשלה, הרי המחיר ששילמנו הוא עצום. אילו היתה אחדות אמיתית, אולי אפשר היה להסכים להרבה דברים שנעשו, אף שהם מנוגדים לכל משפט קונסטитуציוני ולכל היגיון מסודר ומתוקן.

אדוני היושב-ראש, איני מתפלא על שער היום אין פתרון של ממש או הצעה של ממש לבעיה הכאובה ביותר שיש למדינת ישראל לטווח ארוך, הבעיה הפלשתיאנית, בעיית השלום עם שכנינו. אני חושב שבנקודה זאת הממשלה הסכימה מראש שלא להסכים. זו טרגדיה, אבל אני יכול להבין, שמכיוון שהיא החליטה כפי שהחליטה, היא אינה יכולה להציע פתרון. היא יכולה להביא משאלות לב חסודות, אבל לא פתרון.

אחמול, בדברי ראש הממשלה בנושא לבנון, יום לאחר שנודע לנו כמה קרובות תבעה מאתנו לבנון, שמענו שלמעשה מתחילים לחשוב, עוסקים בכל מיני מחשבות, מתכננים, דנים, אבל אין תשובה, אין דרך, אין הצעה מפורשת כיצד לפתור את העניין. זה מדאיג מאוד, וזה מעיד שוב על כך, שממשלה זו אולי קוראת לעצמה "ממשלה איחוד לאומי", אבל האיחוד הזה הוא מדומה, הוא מלאכותי, הוא אינו קיים.

אני מצטער על הדברים האלה. מעבר לשאלה האם אני מרוצה מן הממשלה הזאת או לא, הרי בהצלחתה תלוי גורלו של כל אחד מאתנו. בהצלחתה תלוי גורלי שלי וגורלו של כל אחד מתושבי מדינת ישראל ואזרחיה. אם הממשלה הזאת לא תצליח במשימותיה, עלול להיות אסון נורא. לאן נגיע? לאיזו פשיטת רגל?

אחמול האזנתי לדברי ראש הממשלה בתקווה שהוא יפרץ את הדרך ויראה לנו שבאיוז מקום שהוא יש אור, ושאוני יכולים להגיע אליו. במקום זה שמעתי נאום עיף, בלא תוכנית, בלא בשורה, בלא ייעוד, וכאשר שמעתי זאת ירדה עלי תחושה של עצבות ושל ייאוש.

לכן, איני יכול לברך את הממשלה החדשה הזאת, מפני שקיוונו — גם אלה שהתנגדו לה — שתביא בשורה, שתביא משהו חדש בתחום הציבוריים שלנו, והיא לא הביאה אלא עזירות קונסטитуציוני. זו ממשלה עם הרבה מאוד ראשים, עם הרבה מאוד רגליים, אבל עם מעט מאוד עשייה ועם עוד פחות תשייה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת יהושע מצא, ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אמור מלה על השר רובינשטיין. האם אין לך מלה טובה?

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני ראש הממשלה,

היתה בו בשורה. שלא היתה בו השראה, שלמרות התקופה הקשה אנו נתגבר. לא היה כנאום הזה כדי לענות על השאלות ועל משאלות הלב של כולנו, לאן אנו הולכים ומה אנו עושים במצב הקשה שבו אנו מוצאים את עצמנו היום.

המצב קשה, המצב חמור בתחום המדיני, הכלכלי והחברתי — על זה לא צריך להרחיב את הדיבור, על זה, לצער, שורר קונסנוז די רחב הן בבית הזה והן בציבור. אני מצטער על שראש הממשלה אינו באולם. הוא אמר בנאום, שהוא מצפה מהציבור לפטריוטיזם כלכלי. אני מוכרח לציין, שבמסכת הביטויים והשמות שמופיעים עכשיו בחדשות ובכלי התקשורת השונים המלים "פטריוטיזם כלכלי" הן חידוש, בעניין והרבה יותר סימפתי ממלים כמו "פח"מצייה", "דורלוציה" או הביטוי החדש "די"ח" — דולר ישראל חדש. לפחות במלים פטריוטיזם כלכלי יש איזו משמעות, אם מעמיקים חשוב עליהן.

עם זאת, אדוני ראש הממשלה, אני לא ראיתי פטריוטיזם כלכלי במפלגות שהקימו את הממשלה הזאת, בכואן להרכיב את הממשלה. הממשלה הזאת היא גדולה מדי, מנופחת מדי, כבדי ומסורבלת מדי. אני יודע שמייד יאמרו לי: הרי אתה א"ה הקואליציה. כן, אני איש הקואליציה. איני אומר זאת בשמחה, אבל זו היא עובדה. גם כאיש הקואליציה אני יכול לומר, שכשמשלה של 25 שרים מוכן וכך סגני שרים, ועוד חיד נטויה, באה אל הציבור ותובעת ממנו פטריוטיזם כלכלי — זה דבר שצריך שבכילו אומץ רב בימים אלה. אם רוצים לגזור גזירות — אני הייתי רוצה לראות את הגזירות האלה מתחילות בממשלה. לא ראיתי זאת, לא שמעתי זאת. מי שמדבר על שעה קשה המחייבת פטריוטיזם כלכלי והידוק התגורה, צריך להראות קודם כול שהתגורה שלו מהודקת. אולם, התגורה לא התהדקה, אולי רק במטוסים שהסיעו שרים כה רבים לחוץ-לארץ התהדקה התגורה.

הממשלה הזאת איננה שונה מקודמתה, ואולי זו אחת הבעיות. בסך הכול קיבלנו ממשלה גדולה יותר, אבל כאותו דגם. נראה שיש "שטן" אחד לכל הממשלות: ממשלות גרבים הנוסעים מכין השרים, ממשלות חוסר התחלה משווע. גם ממשלה זו מגלה את כל אלה במשך 39 ימי קיומה.

אדוני ראש הממשלה, כאשר אני אומר שהממשלה גדולה מדי, אין זה מצב שלגביו אפשר לומר: נו טוב, יהיה עוד שר אחד. אם רוצים באמת להשיג משהו, אם רוצים באמת לבדא אל הציבור ולהטיל עליו גזירות הכרחיות — והציבור מוכן לגזירות אלה — הרי לצערי איחרו את ההכבד גם מבחינת הזמן וגם מבחינת גודלה של הממשלה. כולנו יודעים, כי כאשר מאחרים את הרכבת, קשה מאוד להשיג אותה. אפשר לרוץ אחריה, אבל ריצה אחרי רכבת היא תמיד דבר מגוחך, כפי שאנו רואים בסרטים של צ'רלי צ'פלין.

מאיר שטריי (הליכוד):

אתה בקואליציה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הרי כבר אמרתי שבדוראי ישאלו אותי את השאלה הזאת. הקדמתי אותך, חבר הכנסת שטריי.

אני חושב שביציבור הרחב אין אמן שזו ממשלת אחדות. אם אני שומע מה אומר השר שרון ואיך מגיבים על כך השרים האחרים, זו לא דוגמה של אחדות, זו לא דוגמה של ליכוד, זו

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת ז'אק אמיר, כבר אמרנו שזה נאום הבכורה של חבר הכנסת מצא. אני מבקש.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

סליחה, אדוני היושב ראש.

היושע מצא (הליכוד):

ואנחנו חיים היום בפתחה של אנרכיה — לפחות בתחום המחירים במשק, שבו כל דאלים גבר והציבור הרחב נכנע ומשלים את המחיר. והציבור משלם תרחי משמע: פעם אחת — כתשלום של התדרדרות המשק על כל השלכותיה, החל משחיקת השכר וכלה בנטל המסים וההיטלים, ופעם נוספת — כתשלום בעד המצרכים. כאשר מחיריהם נתונים בהשתוללות חסרת כל בסיס והיגיון. הגיעו דברים לידי כך, שכרשחות שיווק המצויות במרחק צעדים אחדים זו מזו יש מחירים שונים ומשונים למצרכים זהים — והציבור משלם.

יכולת ההכרעה והדוגמה האישית, שנתבעו ממשלת ישראל, הן בתחום הקיצוץ בתקציב. כוויכוח הנוקב המתנהל לגבי ענייני בין הגישות השונות על הדרך הנכונה לייצוב המשק קיימת אחדות דעים מוחלטת לגבי נושא מהותי אחד: החובה וההכרח לכצע קיצוץ בתקציב הממשלה, עד לאיזונו. שכן, כך ייעלם הגורם הראשי להעסקת המדפוס הממשלתי שעות נוספות כה רבות לשם הצפת המשק בכסף. ואומנם הממשלה, כיודעה כי קיצוץ התקציב הוא בין העיקרים המוסכמים על הכול, החליטה על קיצוץ מיליארד דולר. אולם כאן האכזבה רבה: בין ההחלטה לביצוע רב המרחק.

צר לי לקבוע, כי הקיצוץ בתקציב אינו מתבצע בהתאם להחלטת הממשלה, וזו אחריהם של העומדים בראש הנהגת הממשלה. מכל אותו מיליארד דולרים, מה שנראה כריאלי לקיצוץ כששת החודשים הקרובים מגיע לקצת יותר מ-200 מיליון דולר. והנה, מדברים על מיליארד דולרים נוספים.

העם, הנדרש לתת קורבנות ישרים, מצפה קודם כול לדוגמה הממשלתית. ואם הממשלה אינה מסוגלת להוציא לפועל את החלטותיה היא — החלטות שבוודאי אינן חלופות כשום "עסקת חבילה" — כיצד תוכל לבוא בחביעות אל הציבור, שנוכחות ההקרבה שלו היא כה רבה וגדולה? לא היתה עת כה כשלה, מבחינת רצון הציבור ונכונותו להקריב, כמו ימים אלו. אולם, אדוני ראש הממשלה, אני חושש כי נכס זה, רצון הציבור, הולך ומתבזבז.

בראש ובראשונה יש צורך באמינות פנימית, בקיצוץ בשומנים שצמחו במשך השנים במגזרים הציבוריים, בקיצוץ אמיני בהוצאות הממשלה עצמה ולא רק קיצוץ באמצעות מסים והיטלים. רק לאחר מכן צריך לבוא העז לתבוע הקרבה מהציבור — כפי שאמרתי, ובצדק, אדוני ראש הממשלה: פטרויוטים כלכלי. במערכת אינפלציונית גואה ודורות ובמערכת חברתית מתדרדרת יש חשיבות עליונה לדוגמה האישית של המנהיגות. באותו חותם של פטרויוטים כלכלי צריך היה לטבוע גם את מטבע הפטרויוטים הלאומי של המנהיגות. זה האל"ף ב"ת של כל תוכנית כלכלית, ובלעדי זה אין כל סיכוי להצלחתה של כל תוכנית שהיא. מול הפטרויוטים הכלכלי הנתבע, מהאזרת, חובה על הממשלה להפגין פטרויוטים כלכלי-לאומי.

הדוגמה האישית נתבעת אף בניהול משרדי הממשלה ובצמצום יחידות ולשכות; ודאי שלא בהרחבתן. אני פונה אליך, אישית, אדוני ראש הממשלה, בעניין חידוש לשכת ראש הממשלה בתל-אביב ופתיחתה. אומנם המעשה נראה שולי,

הציבור והעם בישראל לא ציפו ממשלת האחדות לפתרונות קסם כלכליים, אולם הם ציפו ממשלה, שבסיסה הקואליציוני היה צר, כי אחת מה הועילו חכמים בתקנת ממשלת אחדות לאומית?

בוודאי שזאת לא קמה לצורך פתרונות כלכליים נפרדים ליהודה ולשומרון, כפי שהופתענו לשמוע היום בכלי התקשורת, אשר בישרו לנו על קבוצה יהודית-ערבית-אמריקנית, אשר קמה אם לא בהכרזה רשמית של ארצות-הברית וישראל הרי ודאי שבהסכמה שבשתיקה ואשר תפעל לחיזוק הכלכלה, על-מנת ליצור ויקה בין יהודה ושומרון לבין ממלכת ירדן.

אני מזהיר היום, אדוני ראש הממשלה: בוא ונתרכז במשק ובחברה בארץ-ישראל, ורק במסגרת זו יש, וחובה, לתת את הדעת להיטיב, להשוות, ולשפר את איכות החיים ואת רמת החיים של התושבים הערבים בארץ-ישראל. נעשה זאת במסגרת תוכנית ממשלת ישראל, הנשלטות על-ידיה, אולם בשום פנים ואופן לא במסגרת תוכנית זרות של סירוס ואנס או נשיא ארצות-הברית רייגן או תוכנית אחרות. שמגמתן ליצור, בסופו של דבר, מדינה ערבית עצמאית נוספת בארץ-ישראל.

הבסיס המשותף שעליו היה, מתוך כוונה המציאות, ממשלת האחדות הלאומית היה כל כולו בתחום המשק והחברה; ובתחום זה, לא רק שעדיין אין רואים קו ולא דרך, אלא שוררים בו אנדרלמוסיה וכלבול, ההופכים להיות מנת חלקם של המשק והחברה בישראל, בעיקר כשכונות האחרונים, מאז כינונה של ממשלת האחדות הלאומית.

כמי שצידד בהקמת ממשלת אחדות לאומית, תמך בה, כירך עליה, חיבב ומחייב אותה, אני חושש, כי כגודל הציפיות כן גודל האכזבה המתפתחת; ועל כך בא אני להתריע היום. ניתן להבין את הקשיים המעכבים את ליבון הנושא הכלכלי-החברתי ואת סיכומי, נושא כה מורכב הנתון בחולי רע, אכן טובע אורך רוח וטיפול יסודי, ניתן להבין זאת.

יקטור שטייטוב (מפ"ם):

אין הגענו למצב זה?

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת ויקטור שטייטוב, זה נאום הבכורה שלו.

היושע מצא (הליכוד):

ניתן אף להבין, שיש לבטים וויכוחים בתוך ממשלה כה רחבה, חסרה דפוסי עבודה, שאפילו ממדיו של הקבינט הכלכלי שלה עורם אינפלציוניים ומטבע הדברים אינם מאפשרים הכרעות אחדות וחדות. ניתן אף לסלות, להבין ולקבל, בליתי-ברירה, צווי כיניים, היטלים וגזירות, שההסבר היחיד לקיומם הוא העדר תוכנית כוללת — או, אולי, שהם חלק מתוכנית כזאת — והעובדה שהמציאות העגומה, של קופת המשק המתרוקנת מטבע קשה, מחייבת אותם. אולם, אדוני היושב-ראש, לא ניתן בשום פנים ואופן להבין ממשלה, המציגה עצמה כהתפתחותית ובהתבטאויותיה כגוף חסר יכולת הכרעה וביצוע, שבו לכל שר יש תוכנית, קו ודרך משלו, והוא מציג את תוכניתו בכלי התקשורת כפתרון הלאומי תוך ביטול העמדות האחרות ואף מתוך פסילת הצו או הגזירה שזה עתה הוטלו, בהחלטת הממשלה, על הציבור. בכל זאת נוכח הציבור כחודש וחצי האחרונים, כך הולכות ומתפתחות אנדרלמוסיה במשק ותחושת חוסר אונים כציבור, וכעקבותיהם — סכנת האנרכיה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

— — — שבע שנות הרס.

התעניינותו גם מעבר לה. על כוונותיו אלה דומני שקיבלנו הוכחה נמרצת בנאומו הראשון.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא הזכרת את בית"ר ירושלים.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
יש עוד דברים רבים שלא הזכרת.

חברי הכנסת, מאז החלה הממשלה הנוכחית בפעולתה הואצה האינפלציה בקצב מסחרר, והיו כאלה שרצו לומר לנו, שזאת עלייה לצורך ירידה שתבוא בעקבותיה. בינתיים אנו רואים שהעלייה הזאת באה לצורך הורדה. הורדה משמעותית מאוד בשכר הריאלי של העובד השכיר. אני מוכרח לומר, ששחיקה כה נמרצת ומהירה, שיש המעריכים אותה ב-15%, נראית לי משונה ביותר. דווקא כאשר בראשות הממשלה עומד יושב-ראש מפלגת העבודה. מה ההידבקות הזאת להנחה חסרת השחר, שהשכר הוא הוא הגורם העיקרי בדרכון האינפלציה? שנים אנחנו רואים איך השכר רץ בעקבות האינפלציה, וגם בתקופות שהצליחו לרסן את השכר הדבר לא השפיע כהוא זה על דהירת האינפלציה.

עתה אנחנו שומעים, שההסתדרות מוכנה, כנראה, לעסקת חבילה, שתהיה כרוכה בשחיקה נוספת של השכר. אני הייתי מציע להסתדרות ולחבר הכנסת ישראל קיסר, שאם נגזור לעשות ויתור נוסף על השכר הריאלי, לפחות נקשור זאת בשני תנאים, שיבטיחו שהנטל יתחלק על פני מגזר רחב יותר. התנאי האחר הוא, שהדבר יהיה קשור בהקפאה מוחלטת של המחירים. התנאי השני הוא, שלאחר הקפאת המחירים יוטל מס על כל המלאים בשיעור של 10%, כדי שלא יהיה אפשר לגלגל אותו שוב על הצרכן. כך אולי יתחלק הנטל על פני מגזר רחב יותר, ולא רק מקבלי המשכורות יישאו בו.

אבל גם אם הדבר הזה ייעשה, קשה לראות כיצד תצא המדינה מן המשבר הכלכלי החמור שהיא נתונה בו, משום שבצורך של דבר מה שהורים את המשק הוא ההון השחור מצד אחד וההוצאה הציבורית האדירה מצד שני. על שני הדברים האלה דומני ששמענו מעט מדי. בכל אופן, מעט מאוד בתוכנית פעולה. מעט מאוד שבא להבטיח שאומנם ייעשו צעדים, כדי להתמודד עם שני האתגרים האלה.

אינני רוצה לדבר כרגע על ההון השחור. בהזדמנות זו אני רוצה להודות לחבר הכנסת אוריאל לין, אשר הרחיב אתמול את הדיבור בעניין זה כאופן מאלף ומשכנע. אני מקווה שדבריו יובאו בחשבון.

אבל על ההוצאות הציבוריות, לדעתי, יש ויש מה לומר. האופן שראש הממשלה הציג את מצע תקציב המדינה נועד כאילו לצורך רמיזה. אין מדבר על תקציב ביטחון, שהוא בסך הכול כ-6 מיליארדי דולרים, כבר תרם את שלו. 80 מיליון השנה ועוד משהו בשנה הבאה. דבר שכמובן עושה את כל העניין למגוחך.

השר י' הורביץ:

אין זה 6 מיליארדים?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

זה מתוך ספר התקציב. מי שמעיין טוב בספר התקציב יכול למצוא זאת. אני מדבר על התקציב. אינני מרבה על הוצאות הביטחון, כי הוצאות הביטחון גדולות הרבה יותר.

אני רוצה להזכיר כאן, שכל ההשקעות הנעשות בשטחים, למעשה ההצדקה היוזרית שלהן היא בכך, שהן דרושות

לכאורה, אולם אין זה כך. יש לכך גם היבט עקרוני וגם היבט סמלי. הן מבחינה מדינית והן מבחינה כלכלית, והלוא אלה הם שני הנושאים הנדונים היום. כיצד תסביר, אדוני ראש הממשלה, כי בתוך הוויכוח הנוקב על הצורך בקיצוצים בתקציב אתה פותח ומחדש לשכה בתל-אביב ואף מתפאר בכך, על-ידי הנצחת האירוע בצילומים מלאי שביעות רצון? אינני רוצה להתייחס כאן בהרחבה למשמעות המדינית של לשכה, שבעצם קיומה פוגעת במעמדה של ירושלים. בעצם פתיחתה של הלשכה בתל-אביב אתה נותן הכשר להעברת חלק של הפעילות המדינית-הפוליטית מירושלים והגברת הפעילות הנעשית בתל-אביב. מן הרגע שתתחיל לשכת גם שט, עלול לקרות שעוד תצטרך לעמוד כלחצים של נציגי חוץ לקבלם בתל-אביב ולא בירושלים. אולם, כאמור, פתיחת הלשכה בתל-אביב היא משגה לא רק מן הבחינה המדינית אלא אף מן הבחינה הכלכלית. בפתיחת הלשכה בתל-אביב אתה נותן הכשר ויוצר כוונה, שהפקידות הממשלתית הבכירה תעביר אף היא בעקבותיה פעילות מדינית וממשלתית לתל-אביב. עוד נמצא בהשראתך סעיפי הוצאה כגון אש"ל, אירוח, נסיעות ואחזקת לשכות כפולות לשרים ולסגני שרים — חוגגים.

הקטנת הצריכה הציבורית, איפוק בהוצאות, פטריוטיזם כלכלי — בימים שבהם קראת לקורבן ולסיום החגיגה — כל אלה חייבים להיעשות ראשית כול בבית. אדוני ראש הממשלה, ככל שתקדים לגזור לשכה זו כן ייטב.

קריאתך הדיוס להקרבה ולמאמץ משותף להצלת המשק תעמוד ראשית כול למבחן שלנו. עליך לוודא, ולאמת, כי קריאתך לא רק תישמע אלא אף תיעשה וגם תיראה.

היו"ר א' נתמייאס:

תודה רבה לחבר הכנסת יהושע מצא. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת אפרים שלום.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אדוני היושב-ראש, הרשה לי להצטרף אל קודמי בהבעת ברכותי לבחירתך לתפקיד סגן יושב-ראש הכנסת. אני בטוח שבנהגתך תוכל הכנסת להמשיך ולפעול בהתאם למסורת של בית-מחוקקים מדוקדק, כפי שפעלה עד כה.

היו"ר א' נתמייאס:

תודה רבה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כמו כן חובה נעימה היא לי לדבר בשבחיו של חבר הכנסת יהושע מצא, שזה הוא לו הנאום הראשון בכנסת — דבר ששכחונו, כנראה, במהלך הנאום חלק מהנוכחים. אני מוכרח לומר, שכירושלמי, אחד הדברים המרשימים אותי במיוחד באישיותו של חבר הכנסת מצא הוא העובדה, שהוא בן משפחה החיה בירושלים זה עשרה דורות. לא דבר קטן הוא. ואומנם, כבן ירושלים הוא הקדיש את מיטב זמנו ומרצו לשרותם של ירושלים מגיל צעיר, הן במלחמה והן בשלום, ותורם הרבה, כמלוא יכולתו, להגנתה ולפיתוחה של ירושלים. בין השנים 1969 ו-1978 כיהן כממלא-מקום וסגן ראש עיריית ירושלים, ובתקופה זו היה אחראי למפנה גדול ולשיפור חשוב בפני העיר. כמויחד כממנה על המחלקה לשיפור פני העיר. בשנים האחרונות הוא משמש כיושב-ראש דירקטוריון של חברת "שיכון ופיתוח" ופעל רבות בתפקיד זה. נראית לי ראוייה לציון במיוחד הרחבת פעילות החברה בשיקום השכונות וזכנית למעורבות רבה יותר בפיתוח הקהילתי של שכונות ירושלים. אני משוכנע שכחבר הכנסת הוא ימשיך לשרת את העיר ירושלים כפי שעשה בעבר, ובוודאי ירחיב את תחום

דרום-לבנון, הרי הנסיגה לעולם לא תוכל להתבצע, ובצדק, כי איזו אוכלוסייה מוכנה להיות כפופה לשלטון של צבא ערן, אכזרי ושנוא? אבל, באופן עקרוני אפשר, כמובן, לצאת מלבנון ולחסוך עוד שנה, הוצאה עצומה.

בני שליטא (הליכוד):

רק מבחינה טכנית אפשר לצאת.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אפשר, מבחינה טכנית, ואפשר למסור את גורל דרום-לבנון לידי אוכלוסייתה, אוכלוסייה שעד לפני שנתיים הייתה ירודותית ביותר ונהפכה לעוינת רק בגלל הכיבוש. אני חושב, שהשנאה לא חדרה כל כך עמוק עד שלא יהיה אפשר לתקן את המצב ולפתח מחדש את ירודותה של האוכלוסייה הזאת, על-ידי יציאה מהירה. כמובן, אפשר להזכיר לממשלת לבנון כל מיני חטאים של העבר, כפי שעשה ראש הממשלה. אבל אני חושב, שכדאי שהממשלה לא תשכח עובדה חשובה אחת: הפלישה ללבנון התרחשה כשנה לאחר שהיה בתוקפו הסכם הפסקת אש בין ישראל לבין אש"ף, הסכם שנשמר באופן מלא ביותר וללא כל הפרה מצד אש"ף.

עניין נוסף, שאי-אפשר שלא להזכיר אותו כאשר מדברים על האפשרויות הכלכליות העומדות כיום בפני מדינת ישראל, הוא עניין פיתוחי מערכות נשק, ובראש ובראשונה ה"לביא". כשבייל מה זה נחוץ? האם זה אי-פעם הוסבר בכנסת? בשביל מה נחוצה השקעה, שהיום מתוכננת ל-11 מיליארד דולר — וכל אחד יודע שבפיתוחי מערכות נשק הכפלה של המחיר היא כמעט דבר מובן מאליה? והרי בסופו של דבר, חיל האוויר יוכל לקנות 300 מטוסים שלא יהיו מן הקו הראשון, ובארצות-הברית מפתחים היום מטוס דומה, ואם אנחנו רוצים איזה שינויים, שכלולים או התאמות — אפשר להזמין אותם מראש, וזה יהיה יותר זול. ארצות-הברית עוד נותנת לנו כשבייל זה 250 מיליון דולר, ואני בטוח שהיא לא היתה מתנגדת לו ביקשנו שבמקום להשקיע אותם בפיתוח ה"לביא" נקים מהם קו כלשהו לחידוש התשתית התעשייתית המיושנת והכושלת של מדינת ישראל. אנחנו שומעים על מפתחת המהמוטטים מפני שבמשך 20 ו-25 שנה לא החליפו שם את הצידוד; וזה בתקופה, שבה התחרות בשווקים היא כל כך חריפה.

יש טענה, שפיתוח כלי נשק ופיתוח מערכות נשק מביאים בעקבותיהם נשורת, העוזרת לכלל האוכלוסייה. האגדה הזאת — שמקודה בארצות-הברית, שם היא רווחה תקופה ארוכה — כאה לקצה. בארצות-הברית כבר מפרסמים מחקרים המעידים עד כמה לכלכלתה של ארצות-הברית סובלת בגלל הצורך לפתח מערכות נשק. כמובן, זה הכרח לא יגונה. אבל כאשר עומדים בחירות עם מדינה כמו יפן, שההיסטוריה אפשרה לה להיפטר מכל העניין הזה של פיתוח כלי נשק, מוכרחים להכיר בעובדה, שמי שמפתח כלי נשק מטיל עומס על הכלכלה. ובכן, מה שנתון נחוץ; אינני בא להמליץ על חיסולה של התעשייה הצבאית. אבל למה לקחת פרויקט, שמראש הוא מופקפק, ולהשקיע בו הון תועפות — וזה בשעה שהתשתית התעשייתית כל כך כושלת? ואחרי זה עוד לבוא ולהגיד: אין לנו אפשרות להקל, אנחנו עשינו את הקיצוץ הממט מקסימלי — ואולי יבוא עוד איזה קיצוץ קל והישועה תבוא מארצות-הברית.

דבר אחרון — היות שראש הממשלה דיבר לא רק על כלכלה אלא גם על מדיניות, אני רוצה לומר: חלוקת מעצמות העל לאחת שהיא ירידת ישראל ולאחת שהיא עוינת לישראל

לצורכי ביטחון. כך הוצג הדבר תמיד כאשר נבחן העניין בבתי-המשפט בישראל. רק משום שאלה הוצאות ביטחון הדבר אושר גם מבחינה חוקית. אבל אני אינני מדבר כרגע על הוצאות הביטחון, הוצאות השטחים הן פרשה ידועה. מומחים של מפלגת העבודה כבר עמדו על כך מזמן, שכפועל ההוצאות מגיעות לכ-3% של התל"ג, ובאופן מעשי ספציפי יותר — 600 מיליון דולר בשנה שחלפה. וזהו הוצאה שאפשר, כמובן, להפסיק אותה בכל רגע, אם רוצים בכך. אבל אם אין רוצים — הרי הכובד הזה יימשך.

אשר לתקציב הביטחון עצמו, להציג את התמונה כאילו אין במה לקצץ — זה נראה מוזר ממש. דאו, לדוגמה, נושא כמו משך השירות בצהל.

על-פי חוק שירות הביטחון, משך השירות הסדיר הוא שנתיים וחצי. מאז התקופה שאחרי מלחמת ששת הימים — בגלל סיבות מאוד מאוד ספציפיות, כגון התרחבות השטחים שצה"ל היה צריך לפקח עליהם וגם שנתונים לא חזקים במיוחד — האורך משך השירות לשלוש שנים. באופן סטטיסטי, משך השירות היום במדינה הוא, למעשה, 39 חודש. כיוון שחלק של המשרתים בשירות החובה מתווכים לשורת תקופה מסוימת בצבא הקבע, האם לא ניתן בשום אופן להחזיר את משך השירות לתקופה של שנתיים וחצי, כפי שתוכנן מראש? הלא גם אז זה יהיה שירות ארוך ביותר: 30 חודש — מהארוכים בעולם.

הורדת שישה חודשים משירות החובה היא כבר הורדה של 16% במצבה של המשרתים בשירות החובה. לזה יש השלכות על מערך האימונים, על מפקדות, על שחיקת ציוד. אני מעריך, שעד כזה כשלעצמו צריך להביא לחיסכון. שבוודאי איננו נוכל הרבה ממיליארד דולר — כאשר הצמצום יתמשש כולו. מה רע בזה? כמה זה פוגע בביטחון? אחרי הכול, מעיקר השטחים שבגללם צריך היה להאריך את משך השירות כבר נפטרו. כאשר צה"ל נסוג מסיני, הצעה ההגיונית של פירוק ההחידות שהחזיקו בסני לא נעשה; הן נשארו במגזרת הצבא הסדיר, וגם משך השירות הסדיר לא צומצם. איך אפשר עכשיו לבוא ולומר שאין עוד במה לגעת, שאי-אפשר, שזו סכנה לביטחון?

רבותי, דבר זה נראה בלתי-רצוני, שלא זכה לבדיקה הראויה. וזה מחזק את הרשום, שלמשרד הביטחון יש חזקה על נחלה מסוימת בתוך התקציב, ואי-אפשר לגעת בה. כפי שדווח מפי ראש הממשלה בהיותו בארצות-הברית, היו לנו כך וכך מלחמות והיה לנו גם שלום אחד, והדבר איננו מקל את העומס הביטחוני. זאת היא העדות לכך, שהתקציב איננו קשור למצב הביטחוני. אלא התקציב קשור לתפיסה מסוימת האומרת, שהנחלה הזאת שייכת למשרד הביטחון ואי-אפשר לגעת בה.

יש סעיף נוסף: היציאה מלבנון. כל אחד יודע כמה זה עולה לנו — המספר הסטנדרטי הנמסר הוא מיליון דולר ליום. אני בטוח, שבסך הכול זה עוד יותר מזה, אם מביאים בחשבון את ההשקעות בביצורים ובמתקנים. אפשר לצאת משם, כמובן, אם רוצים. זה עניין רצוני. אבל אם במקרה זה, שלא כבמקרה של ההתחללות, הממשלה כן מחויבת ליציאה — מדוע למשוך את זה בלי סוף? מדוע למצוא כל מיני תירוצים על-מנת שלא לצאת? לפי הערכתי, אם נתקבל באופן עקרוני ההנחה, שאחרי עניין דרום-לבנון יש להשאיר לחושבי דרום-לבנון —

אפשר לצאת משם בתוך שבועות אחדים. לא צריך להיות שום קושי בעניין זה. אך, כמובן, אם רוצים לשכנע את חושבי דרום-לבנון למסור את חייהם — ואת גורלם בידי צבא

להגיע להסכם עם ההסתדרות על אגרה חברתית וחלוקת העול בצורה צודקת. עול שייפול ברובו על בעלי היכולת. ואין להאשים את ההסתדרות על מה שהממשלה נתנה בעבר, שנראה כהישג לעובדים.

הצעדים שננקטו לעצירת היבוא היו הכרחיים, אולם הם יתרמו סכום של כ-100 מיליון דולר. אביא דוגמה מענף אחד, ענף ההדרים, שהיה היצוא שלו בארבע השנים האחרונות ירד מ-250 מיליון דולר ל-130 מיליון דולר. תרומתו של ענף זה הייתה גדולה יותר מהתרומה של כל הצעדים לעצירת היבוא, מה גם שהענף מפרנס 40,000 עובדים במשק. והממשלה לא מנעה בעבר את עקירת הפרדסים עליידי מתן תמיכה קטנה יחסית, בהשוואה להיקף הענף ולתרומתו למשק.

אני מצטער על ששר התעשייה והמסחר איננו נוכח בדיון. מפליא אותי שאיש כמותו, המכיר את בעיות החקלאות מניסיונו, משלים עם ההנחה שיישובי רמת-הגולן, הבקעה, הגליל, פרוזדור ירושלים, הנגב והערבה, וכן יישובים אחרים, אינם יכולים לייצר במשקים שלהם את מלוא ההיקף של צריכת החלב והבשר בארץ. אני מתפלל מדוע השר לא הרחיק את הצו גם על יבוא מוצרים אלה. כיום מייבאים אבקת חלב בהיקף השווה לייצור של כ-70 מיליון ליטר חלב. כן מייבאים 45,000 טונות בשר קרוא, שמקביל לייצור של כ-80,000 טונות בשר חי מייצור מקומי. אותם מתיישבים, שהועלו על הקרקע, היו יכולים לייצר תוצרת חקלאית ולחיות מעמל כפיהם, ולא להמשיך להתקיים בעזרת שמיטת חובות והלוואות. מדוע לתמוך בחקלאי הולנדי, גרמני, ארגנטינאי? גם יש לחסוך במטבע חוץ. ואני מבטיח שלא יחסרו חלב ובשר לשום פועל ולשום תינוק בארץ. את כל התוצרת הזאת ניתן לייצר בארץ.

במגזר החקלאי טמונים פוטנציאל גדול וידע רב, והם מאפשרים ייצור יוצא בהיקף של מיליארד דולרים, אשר 85% מזה הם ערך מוסף. במקום יצוא של 450 מיליון דולר כיום 600 מיליון דולר לפני חמש שנים, וזאת בלי השקעה גדולה, כי התשתית לכך קיימת. כל זה — במקום להזדקק להלוואות נוספות ממחוז, שבהכרח יחלישו את מעמדתו המדינית והביטחונית בגלל תלותו בגורמי חוץ.

אני מפנה את קריאתי לכל שרי הממשלה, שיתלכדו כולם יחד על-מנת להוציא את העגלה מהבזך, ושכל שר לא ישמור רק על חלקתו הקטנה, הפנינה שלו, לכל תיפגע.

צחק לי על שגם שר האוצר איננו נוכח בדיון הזה. אני בטוח שהוא עסוק מאוד בהכנת תוכניתו. אינני מקנא בו. בכל לבי אני רוצה שיצליח. הייתי מציע לו עצת חנם, שאל ילך בדרכי קודמיו. להוציא השר הורביץ. אני רוצה לייצג לך, אדוני שר האוצר, שלא תקדיש את מירב זמנך לפגישות עם אנשים שרק באים לבקש, אלא תשקיע יותר מומנך באלה שגם רוצים ומוכנים לתרום להגדלת הייצור והיצוא התעשייתי והחקלאי.

חבל שראש הממשלה יצא מהאולם. רציתי לומר כמה מלים גם לראש הממשלה וגם לממשלה כולה.

השר י' הורביץ:

הממשלה כולה נמצאת כאן.

אפרים שלום (המערך):

כן. שלום מייצג אותה.

הציבור מוכן לגיירות, אבל גיירות שיוחלט עליהן בזמן ויטילו אותן בלי השהיות. אתמול שמעתי ברדיו דברכי לירושלים את דבריו של אחד מראשי ועדי העובדים, דומני

היא גם לא נכונה וגם לא נכונה. אני חושב שגם תוצאות הסכמי השלום עם מצרים, הסכמי קמפ-דייוויד, וגם תוצאות הסכמי השלום עם לבנון מעידים, שכדי להגיע לשלום צריך לבנאס את תהליך השלום. בעניין זה אינני חושב שנמצא הבדל משמעותי בין ארצות-הברית ובין ברית-המועצות כמה שנוגע ליעד הסופי והוא — לעשות שלום, אשר יאפשר לישראל לחיות כמדינה שווה וזכויות ומכובדת. כמו כל שאר המדינות במזרח התיכון. המשכת מדיניות האיבה כלפי ברית-המועצות והתקשורת ללא גבול לארצות-הברית הן מרשם מוכטח ובטוח להרחקת השלום ולהיגררות עמוקה יותר לתוך המשברים שאנחנו נתונים בהם היום.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. רשות הדיבור לחבר הכנסת אפרים שלום, ואחריו — לחבר הכנסת בני שליטא.

אפרים שלום (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית אני רוצה לברך את אדוני, חבר הכנסת נחמיאס, להיבחר לכהונה הרמה של סגן יושב-ראש הכנסת, ולאחל לך הצלחה. אני בטוח שתתרום מתכונותיך, מיכולתך ומניסיוןך הרב לעבודת הבית.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה.

אפרים שלום (המערך):

אני מצטרף גם לכל הברכות לראש הממשלה על שליחותו המוצלחת בארצות-הברית אצל אישי הממשל האמריקני, למען חיזוק מעמדנו והרחבת הקשר והמחויבות של ארצות-הברית לבעיותינו הקשות. למרות העובדה שגורמים מסוימים בארץ מנסים לטשטש את ההצלחה, יש צורך לחזק ולעודד את ראש הממשלה והממשלה כולה דווקא בתקופה זו.

אדוני היושב-ראש, הדיון היום מוקדש לבעיות מדיניות וכלכלה. אינני חושב שניתן לנהל מדיניות חוץ וביטחון עצמאית בלי כלכלה יציבה. המצב הכלכלי שהגענו אליו אינו ניתן עוד לטשטוש וגם אי-אפשר עוד לטאטא אותו מתחת לשטיח. זה לא אסון טבע או מכה משמים, זה פרי בזבוז של משאבי המדינה כשנים האחרונות. הדבר נעשה בידי אדם. אני מציין עובדות, ולא על-מנת להאשים. הורגלנו שלא לעבוד, לא לייצר הרבה, לא לפתח ולא להגביר את הצמיחה הכלכלית. הורגלנו לעודד יבוא במקום להגביר את היצוא ולאפשר ספקולציה בכורסה, שנשכרה, לשמחת, ולתת מענקי אבטלה לבחורים צעירים משוחררי צה"ל במקום להפנות אותם ללימודים מקצוע ולעבודה יצרנית. זהו עניין חינוכי ממדרגה ראשונה, האם נגדל דור צעיר על בטלנות, או על ערכי עבודה ויצירה, כפי שחונכנו בעבר, בשנות החמישים והשישים.

חברי הכנסת, אין מדינה כעולם. גם העשירות שבהן, היכולה להתקיים כאשר 40% מכלל המועסקים בה הם עובדי שירותים, מה שעלינו מוטל עול כבד של ביטחון.

אנו מרכים לשמוע בזמן האחרון דיבורים נגד קיצוצים בשירותי הרווחה. אנו חייבים לקצץ בשירותי הרווחה, גם החינוכיים ביותר, חוך מתן סיוע לחלשים, לא ייתכן שבזכות החלשים ייהנו כולם, ובכלל זה העשירים ביותר, ממה שאין בכוחה של המדינה לתת.

אני יודע מה הן התוצאות של קיצוצים בשירותים ובתקציב. הדבר יצא בהכרח לאבטלה. ניתן לשאת אבטלה זמנית כתנאי שבעת וכעונה, אחת עושים מאמץ לצמיחה כלכלית ולהסכת עובדים משירותים לייצור. על כן חייבים

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה אתה סופר? קטיושות או חללים?

בני שליטא (הליכוד):
ואז קמים חכמי ישראל ומדברים על כך שנופלים חיילים.
קודם כול, החיילים אינם שייכים לאיש, הם שייכים לעם
ישראל; הם לא שייכים כאופן פרטי למישהו מסוים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היור' א' נחמיאס:
חבר הכנסת רן כהן.

בני שליטא (הליכוד):
אבל תפקידם של חיילים הוא להגן על יישובים ולהגן על
אזרחים. אל תישעו אשליה בעם הזה. הרי אי אפשר, ואף אחד
אינו מציע, לכתת חריבות לאתים ולשלוח את החיילים הביתה.
הרי יצטרכו להציב אותם בקו אחר, ואם, חלילה, החלל שאנחנו
ניצור על ידי נסיגה חפוזה יתמלא על ידי שונאי ישראל, ייפגעו
גם חיילים וגם אזרחים, שניהם כאחד יהיו כטווח הקטיושות
וההתותחים.

האם מישוהו, חושב, שהוא יכול להציע עידן חדש? אני
מציע, שנחשוב על סידורי הביטחון. חבל שראש הממשלה לא
הצהיר את הצהרתו זו לפני חודשים רבים, כי אז היינו חוסכים
שסע חמור בעם, ויכוחים אין סוף — לפעמים מרים — דברים
שלא עזרו לכל המצב הפנימי בכית. משום שהאמת היא אמת
נצחית אחת: אי אפשר לעזוב, סתם כך, צריך לעזוב עם מלוא
חשומת הלב, עם מלוא הביטחון, כדי שלא ניצור, בגלל
החפזון, מצב חמור יותר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זאת בדיוק הנוסחה, חבר הכנסת שליטא, שגוררת אותנו
זה שנתיים וחצי בלבנון, עם 350 הרוגים, זאת בדיוק התפיסה.

בני שליטא (הליכוד):
חבר הכנסת רן כהן, האם אתה היית עוזב בכל מצב?

היור' א' נחמיאס:
חבר הכנסת רן כהן, אני מבקש ממך לחדול להפריע.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זאת קריאת ביניים, הכנסת אינה משועבדת עד כדי כך.

היור' א' נחמיאס:
אבל לא סדרה של קריאות ביניים.

בני שליטא (הליכוד):
אני מקווה, שהממשלה לא תהיה שבויה בסממאות מן
העבר, ושהיא תכלכל את מעשיה כתכונה, בהתאם לצרכים
שלנו. בהתאם לאינטרסים של יישובי הצפון, של האזרחים, של
היישובים בכלל, איש אינו יושב בלבנון ובכל מקום אחר מתוך
תענוג. את המלחמות ואת המאבקים כפו עלינו.

אני שולל את ההשתתפות של חיילי יוניפי"ל במסגרת
הסדרי הביטחון, אבל אני רוצה לשים את הקלפים על השולחן,
כדי שנדע וכדי שלא נתפרק יתר על המידה על החיילים האלה.
חיילי יוניפי"ל שיחפו פעולה עם המחבלים ועם האויב במשך
כל התקופה הקודמת של ישיבתם בדרום-לבנון, הם אפשרו
לחוליות רצח לעבור. לפעמים הם אפילו עזרו לחמש אותן. הם
החביאו פורעים ומחבלים בזמן המלחמה עצמה, כדי שלא
ייתפסו בידנו, צריך לדעת את האמת, לא צריך להסתמך רק על
החיילים האלה. ואני יודע, מבחינה זאת, מדוע יצא הקצף

שהיה איש חיפה; איש חכם, כמו רבים מאנשי חיפה שאני
מעריך אותם. שאלו אותו, האם הוא מוכן לקיצוץ של 10%
משכרו, או לחלופין — לאבטלה. וכך הוא ענה: שאלו חולה
האם הוא מוכן שירפאו אותו, כתנאי שיחתכו אצבע אחת מידו,
וכך לא יהיה צורך לכרות את שתי ידיו. ומיד הוא השיב
שמוטב לקטוע אצבע אחת ולא לכרות את שתי הידיים. לכן אני
חושב שצריך לפעול בזמן, ומיד, בלי שהיות נוספות.

ולאחרונה, אי אפשר בתקופה של אבטלה וצורך בהגדלת
היצוא להקפיא תקציבים. אסור שהחלטה על הקפאת תקציבים
תחול על כולם, הן במגזר השירותים והן במגזר היצרני. אל לנו
לשחוט את התרנגולת שמטילה ביצים. יש צורך לגשת מיד
להפשרה ולמתן סיוע תקציבי להרחבת התעשייה והחקלאות.
עלימנו להגביר את התעסוקה ולמנוע ירידה. אדם שהוא
מובטל יראה בעיני החברה, בעיני משפחתו וילדיו, כאדם
חסר-ערך. אני מעריך תעסוקה ופרנסה בכבוד על פני שירותים
הניתנים חנם. רק בדרך נכונה ובמאמץ משותף נוכל להגיע
לעצמאות כלכלית.

היור' א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת אפרים שלום. רשות הדיבור לחבר
הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת בנימין
בן-אליעזר.

בני שליטא (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, אני שמח לראותך על כס יושב-ראש
הכנסת, כסגן יושב-ראש הכנסת, כאיש צפת, כאיש הגליל. זה
כבוד לי ולכולנו. עלה והצלח.

יעקב זאק אמר (המערך):
כראש ציר לשעבר.

בני שליטא (הליכוד):
אם אפשר, ברשימת הזכויות של חבר הכנסת נחמיאס, לא
יהיה לרבר סוף. יש לו הרבה מאוד זכויות.

נפל בחלקי — ואני רואה כזה עונג רב — לברך לנאום
הבכורה שלו את קודמי, חבר הכנסת אפרים שלום; איש משק,
איש חקלאות ממושב בית-עזרא. הוא היה מרכז משק, מוזיקה,
יושב-ראש ארגון הקניות של מושבי הדרום, וכיום —
יושב-ראש המוסדות הכלכליים של אותם מושבים. הוא איש
מושק באדמה, בחקלאות. הייתי אומר, שהמושקנים האלה
הם גידוליה הרעיוניים והפוריים ביותר של הארץ הזאת.

נפל בחלקי לברך ככנסת הקודמת את חבר הכנסת אריק
נחמקין בנאום הבכורה שלו. מהברכה שלי הוא קפץ היישר אל
שולחן הממשלה. אני מקווה, חבר הכנסת אפרים שלום, שאתה
מבין את הרמז. יש לך כל הסיכויים לך, אחרי הברכה שלי.

יש לברך את ראש ממשלה על הצהרתו החשובה. עם
חזרתו מארצות-הברית אמר ראש הממשלה, שישראל לא
תעזוב את לבנון ללא סידורי ביטחון שיניחו את דעתה. ואכן,
אני סבור שסידורי הביטחון הם הדבר החשוב ביותר העומד
לפנינו. אין ויכוח על עצם העויבה — כולנו רוצים בכך. אבל
אל לנו בחופזה. סידורי הביטחון הם בבחינת מושכל ראשון.
אחד ההישגים הגדולים ביותר של מבצע "שלום הגליל" הוא
העובדה — ומנסים להצניע אותה — שכבר קרוב לשלוש
שנים לא נפלה ולו קטיושה אחת על יישובי הגליל.

אני מציע לחברי הכנסת שייסעו ויראו את עיניהם
הבורקות של ילדי נהריה, קריית-שמנה מושבים, מושבות
וקיבוצים. זה מצב שונה לחלוטין.

חוכמת ה', ישיבה ט'
— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והכלכלי (דיון) —

שריו ולאפשר לכל אחד לתפקד בתחום שלו. ממשלה שנשמעים בה קולות בענייני כלכלה מפי יותר משר אחד היא ממשלה שלא תוכל להצליח. כפי שאמרתי, אנחנו חייבים להצליח. משום שאולי זה הקרב האחרון שאסור להפסיד בו.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת בני שליטא. רשות הדיבור לחבר הכנסת בנימין בן אליעזר, ואחריו — לחבר הכנסת מיכאל דקל.

בנימין בן-אליעזר (יחד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף לקודמי ומברך את סגן יושב-ראש הכנסת החדש, חבר הכנסת אהרן נחמיאס. נכון שההיכרות שלנו קצרה, מאז נבחרתי לכנסת, אבל אני מוכרח להודות שבתקופה קצרה זו, במשך חודשים, היה לי הכבוד לעבוד לצדך בוועדה המסדרת. אין לי ספק שאישיותך המיוחדת, השקט הנפשי שלך, שלוותך וענותך רק יוסיפו כבוד לכנסת ישראל.

אדוני היושב-ראש, אינני מחדש הרכה אם אומר בתחילה דברי, שממשלה זו עומדת היום בפני אחת התקופות הקשות שידעה ישראל. בפניה אתגר קשה ומורכב, אתגר לאומי שאין דומה לו. זו תקופה המחייבת החלטות קשות ונחרצות, הן בתחום הכלכלי והן בתחום המדיני.

חשבתי שאולי מיותר שאמשיך לדבר בנושא הכלכלי. נדמה לי שכיומיים האחרונים רבות כבר דובר בו, אך איני יכול להשתחרר מהתחושה, שבעיה זו נכנסת למהלך שהוא חורג בחרת מן התחום הכלכלי הצר ועובר לחהליך חברתי, שהוא מן המסובכים שידעה המדינה. תחושה היא, שהוא עומד לפגוע קשות בשכבות החלשות, והרי דווקא עתה המצב הסוציאלי מחייב את שיקומן ואת העלאת רמתן של שכבות אלו.

השאלה כרגע היא מה עושים כדי שבעיות כלכליות לא יובילו לבעיות חברתיות קשות יותר. אם יהיו מובטלים סביר שהם יבואו משכבות אלו. הדובר קורה כבר היום. למעלה מ-40% מן המובטלים הם בני עיירות הפיתוח. תירוצים על מצב כלכלי קשה אינם אומרים דבר למי שפותר ונשאר בלי פנסה. מכאן נובע הצורך לחלוקה פרוגרסיבית של הנטל הכלכלי בתקופת משבר כלכלי. שלא יאמרו: שוב קיצוצים בחינוך וברוחה, כי אלה הדברים שהכי קל ונוח לקצץ בהם.

מכאן רצוני לעבור לזירה קצת שונה ואחרת, שבמוקדם או במאוחר עלולה או עשויה להיות זירה שתחייב גם היא תשובות נחרצות. אם כי היא איננה עומדת כרגע בראש סדר העדיפויות של הממשלה — זירת השטחים.

אנו עדים לאתרוגה לירידות שיש בהן כדי ללמד על רצון לשינוי האסטרטגיה בכל הקשור בעתידם של תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה. כבר בשלב זה, ועל-מנת למנוע ציפיות שווא וטעויות שעשויות להיות גורליות לאורך זמן, אני רוצה לבוא ולהסביר, שאומנם ב-17 שנות נוכחותנו חלו שם תמורות משמעותיות, הן באורח חייהם של תושבי השטחים והן בהלך הרוחות שלהם. אולי משום כך הגיע הזמן, בפעם הראשונה, שקיימת ממשלת אחדות לאומית, שממשלה זו תערוך דיון מעמיק על הנעשה בשטחים, כדי לגבש, אולי בפעם הראשונה, אסטרטגיה מוסכמת, שאינה נשענת על אידיאות ואידיאלוגיות מנותקות מן הראייה שבשטח, אלא על המציאות ההולכת ונרקמת שם. במוקדם או במאוחר אנו עשויים או עלולים למצוא את עצמנו מול עובדות, שיהיה קשה מאוד לסגת מהן לאחר מכן.

הגדול הזה על הדברים שהצהיר שרון. חיילי יוניפי"ל יכולים להיות חלק של ההסדר, אבל בשום אופן לא היסודות שעליהם עומד בניין שלם.

ראש הממשלה חזר מארצות-הברית עטור הישגים: ואני כהחלט מכך אותו על הביקור המוצלח. אבל מה, בעצם, גרם לכך שאנחנו נמצאים היום בתור הזהב של יחסי ישראל-ארצות-הברית, אשר מעולם לא היו טובים כפי שהם היום? — העובדה החלטנו לנהוג לפי מיטב האינטרסים של עם ישראל ושל מדינת ישראל. בלי לשאול שאלות. הממשלה הקודמת אמרה "לא" לרייגן, לתוכנית שלו, מייד ועל הסף.

שבח וייס (המעריך):

אז התחילו היחסים הטובים עם ארצות-הברית.

בני שליטא (הליכוד):

אנחנו פתחנו במלחמת הלכנון משום שחשבנו, שזה חשוב לאינטרסים שלנו. לא שאלנו את ארצות-הברית. ודווקא כאשר פעלנו לפי מיטב האינטרסים שלנו, בלי לשאול את האח הגדול — אני לא מתנגד לשיתוף פעולה ולהידברות, אבל דווקא כשלא שאלנו, כאשר באינטרסים העליונים ביותר והחיוניים ביותר שלנו הלכנו לאור הדברים שמנחים אותנו — זה מה שהביא לנו את תור הזהב הזה, את היחסים הטובים, שאפשרו לנו לחזק את כוחנו הצבאי והכלכלי גם יחד.

צריך ללמוד מכך ולדעת, שבדברים החשובים באמת, שהם ציפור נפשו, אנחנו צריכים לפעול לפי האינטרסים של עם ישראל, ללא כניעה לשום תכתיב.

ממשלת האחדות הפיתה רוח מיוחדת בעם ישראל. כתוצאה מכך, חובה עלינו להתמודד ולהצליח. זהו קרב שאסור להפסיד אותו. חלקים רחבים מאוד של העם מאמינים וסומכים על כך, שממשלת האחדות תצא הישועה.

ואני קורא לראש הממשלה — וזה הדבר האחרון —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבל שראש הממשלה איננו כאן.

בני שליטא (הליכוד):

— שישמור על סדר בממשלתו ויאפשר שבמדינה הזאת יתפקד שר אוצר אחד ויחיד. אינני מכיר מדינות שיש להן יותר משר אוצר אחד. לא ייתכן שכל אחד יצהיר הצהרות וכל אחד יאמר מה הוא חושב. אנחנו יודעים שיש דעות שונות. את הדעות אפשר — ואולי חובה — להשמיע בתוכני הממשלה.

שבח וייס (המעריך):

הבעיה היא ששר האוצר הוא יצחק מודעי, אבל הגובר הוא רייגן. זה קצת מסבך את המצב.

בני שליטא (הליכוד):

הוואי שהיה לי כמרוצה המקומית מנחמיה גובר כמו רייגן. מה יש? זה לא נורא.

אמנון לין (המעריך):

— — —

בני שליטא (הליכוד):

צריך לאפשר לממשלה הזאת לתפקד. לכל שר יש תפקיד.

ויקטור שטייטוב (מפ"ם):

מי צריך לאפשר לה? למי אתה מחכוון?

בני שליטא (הליכוד):

ראש הממשלה. ראש הממשלה צריך להטיל מרות על

שדלתותיו היו פתוחות לכל בעיה שהתעוררה ביהודה ובשומרון, והיה לעזר רב למתיישבים היהודים. הוא ידע לנווט את הדברים בחוכמה ובתבונה.

כנסת זו מתעשרת באחד המוחות הטובים ביותר ובאיש מתאים, אשר שירת כל ימי חייו את עם ישראל, מדינת ישראל וארץ-ישראל. בטוח אני שהוא יוסף רבות לארץ-ישראל. אני מאחל לו הצלחה ואני שמח שאני משמש פה לכנסת כולה להביע את הערכתה לכנימין בן-אליעזר.

אדוני היושב-ראש, נעים לשמוע את הוויכוח המתנהל בכנסת על דברים שיש לגביהם הסכמה. כל אחד מציג, אומנם, אספקטים מסוימים ווריאנטים מסוימים של אותם דברים שיש עליהם הסכמה, אבל יש דברים שכולנו מסכימים להם. לא פחות מזה אנחנו צריכים לדאוג לכך, שהממשלה הזאת תוכל לתפקד, שלא יהיו בתוכה תהליכים שיביאו למשבר, ושהיא תוכל לנהל את הדברים בחוכמה ובתבונה.

אני רוצה להמשיך בדברים שעליהם דיבר בנימין בן-אליעזר — אף כי לא בדיוק באותו קו — בקשר ליהודה ולשומרון ובקשר לקיומה של ממשלת האחדות הלאומית. בזמן התגבשותה של הממשלה הזאת כממשלת אחדות לאומית תמכתי תמיכה מלאה ברעיון, ובמיטב יכולתי — סיעתי גם כמעט — קיומה ותפקודה של ממשלת האחדות חשובים למדינה משתי בחינות: א. רק בעזרת תמיכה פרלמנטרית מסוימת אפשר יהיה לייצב את המערך הכלכלי של המדינה. הדברים ידועים, חברים כאן ביטאו זאת, ולא אוסיף עליהם; ב. זהו מבחן לכוחות הפוליטיים העיקריים, האם הם יוכלו לפעול יחד למרות חילוקי הדעות העקרוניים שביניהם, למרות הקיטוב שנוצר באחרונה. גם היום הנני, בדעה שממשלה זו, על כל מרכיביה, ראוייה לתמיכה שלנו. ומפני שאני רוצה ומעוניין בהמשך קיומה, הנני בא להתריע ולהזהיר את עצמנו: שחס וחלילה לא נביא לפירוקה.

האפשרות המעשית לקיומה של ממשלה זו מעוגנת בתפיסה, שיש דברים המאחדים את כל הורמים הפוליטיים, ושיקיימים רצון ונכונות להגשים את המאחד. ומאחורי המאחד יש תמיכה פרלמנטרית של קרוב למאה חברי הכנסת. כמו כן קיימים מרכיבים אשר לגביהם חלוקות הדעות, רעיונית ואידיאולוגית, והם חוצים בין הליכוד ובין העבודה, הם חוצים את המערכת הפוליטית.

אדוני היושב-ראש, האופייני למסמך הנקרא "קווי היסוד של תוכנית הממשלה" הוא התמקדותו בכיצועם של דברים שיש לגביהם הסכמה ואי-טיפולו בנושאים שאין עליהם הסכמה. אולם, בכל מקום ולבטני מוזכר, שנקודת המוצא היא הסכמי קמפ-דייוויד, ואני מדגיש במיוחד את סעיפים 9 ו-11.

חברי הכנסת, התייחסות נכונה לנושא של שלמות הארץ ולעניין ההתנחלויות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה היא המבחן של הממשלה הזאת ב"עשה" וב"לא תעשה".

אדוני היושב-ראש, שמענו באמצעי התקשורת על הצהרתו של ראש הממשלה בארצות-הברית בדבר מדיניות "שיפור איכות החיים ביהודה ובשומרון". איני יודע בדיוק מה פירוש הדבר הזה. אבל, כאנליסט לטובתה זו אני מציע לנתח את ההחלטה על הקמת בנק ערבי בשכם. למעשה, לפי עניות דעתי, הקמת הבנק הערבי יתיר השינויים הכלכליים המוצעים ביהודה ובשומרון הם יישום חצאי-דרי של תוכנית האוטונומיה, בלי להגיד זאת. משה דיין, זיכרונו לברכה, היה בין נושאי רעיון זה; מנחם בגין, ייכחד לחיים ארוכים, דחה את הרעיון בתוקף.

אדוני היושב-ראש, אני חייב להדגיש בהקשר זה, שאין כשטחי יהודה, שומרון ובחבל-עזה בעיה של איכות חיים. הבעיה כשטחים אלה היא פוליטית גרידא. אם לא נקיים דיון מעמיק ורציני על האסטרטגיה של ישראל, אני חושש שאנו עלולים לעמוד בפני מצב שאחרים יתפסו את המושכות והם יהיו אלה שינווטו את התהליך הפוליטי שיקבע את גורלם של שטחים אלה. הבעיה, אם כן, אינה של הורמת כספים והקמת בנק ערבי, ולא של איכות חיים. דברים אלה הם חלק ממכלול שיש לראותו ולבחון אותו בכללותו. הבעיה האמיתית היא שבמשך 17 שנים, עד עצם היום הזה — ובעניין זה אין הבדל מהותי בין גישות הליכוד והמערך, וזולת הבעיה של אופי ההתנהלויות — נקטה ישראל, באופן עקרוני, מדיניות של הרגעה ספורדית, מדיניות שפעלה כמנוקת מעירים מדיניים כרורים.

לא בכדי אני דן בנושא זה היום, מפני שהיום אנו שומעים על גישות המדברות על פתרון מדיני כמסגרת שלום עם ירדן, דבר שאיני שולל אותו, אבל איני רואה את אפשרות מימושו. בוודאי לא בעתיד הקרוב. והרי אם ירדן תיכנס למשא-ומתן, היא לא תיכנס למשא-ומתן על שום בסיס של אחת מן התוכניות שדיברה על מניפולציה זו או זו של האופציה הירדנית, ודרישותיה יהיו תחת הכותרת של "אף-שעל".

לכן הדבר מחייב את ישראל, בינתיים, לצד דיון מדיני מקיף ומעמיק, להשתיי את מדיניותה כשטחים על עקרונות קיום הרגיעה והביטחון, אך לא כמטרה בפני עצמה.

אדוני היושב-ראש, לאחר 17 שנה אנו עדים היום לכך שהולך ונסגר פער הדורות, ובקרב המנהיגות התופסת את מקומה יש חבורה של אנשים שגדלו תחת שלטון ישראל. ומאפייניה אינם בהכרח ססמאות לאומיות, אלא נטייה לצד הפרגמטיות. משום כך, יש להעמיק את הרגיעה כמבוא לשינוי יזום מצד ישראל.

אדוני היושב-ראש, כתוך מכלול הבעיות העומדות היום בפנינו, ולמרות סדרי העדיפויות עתה, מוטב כבר היום לגשת לבחינה מתודתית והכרחית, אך אולי, בפעם הראשונה, שי לקבוע יעדים מדיניים כרורים בנוגע לשטחים אלו. תודה רבה.

ה"ז"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת בנימין בן-אליעזר. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל דקל, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק ארצי.

מיכאל דקל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מצטרף לחברי לכרעות על הכנתן כסגן יושב-ראש הכנסת. אני בטוח שתנהל את ישיבות הכנסת ואת פעילותה לפי מיטב יכולתך וכישוריך. הידועים לנו, בדרך טובה.

ה"ז"ר א' נחמיאס:

תודה רבה.

מיכאל דקל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, נפלה בידי זכות נעימה לכך את חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר, לדגל הופעתו הראשונה בכנסת. איני צריך להציגו. רבים מכירים אותו ככינויו "פואד", ומעריכים אותו — מפקד קרבי כצה"ל, ששימש דוגמה לפיקודו, מתאם הפעולות כשטחים, אשר בחפקיד זה ידע ליצור את הסיתות בין הצרכים הצבאיים-הניהוליים לבין ניהול מדיניות לגבי האוכלוסייה הערבית שביהודה ובשומרון. הוא אדם שהיה — ואני מקווה שיהיה גם בעתיד — מוסד,

ויקטור שפוטוב (מפ"ם):

אני רוצה לשכנע אותך, שהממשלה פועלת בדיוק לפי תוכנית הליכוד. על מה אתה מתרעם? על מה אתה מתמרמר? הרי זו התוכנית של הליכוד.

מיכאל דקל (הליכוד):

ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה יוקמו יישובים נוספים — חמישה-שישה בשנה הקרובה — כפי שנקבע בהסכם הקואליציוני; ויישובים אחרים — בהתאם להחלטת הממשלה.

חברי הכנסת, אינני אומר שהדברים האלה מתקיימים כפי שהצגתי, חוץ מהנושא של שיפור איכות החיים. אני מקווה שהם לא יתקיימו ולא יבוצעו כך. אני חש דברים שאתם אינכם יודעים אותם, ואולי מוקדם מדי לדון עליהם. לכן מצאתי לנכון, כתובתי הציבורית, להעמיד דברים על דיוקם ובהיבט הנכון, שלא ייאמר שהדברים לא נאמרו. תקותי שהדברים הובנו ושהם מיתורים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל דקל. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק זינגר.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, אתחיל בדברי ברכה לך על תפקידך הרם החדש. אישיותך ושנות פעילותך בארץ קשורות בין השאר בהפיכת צפת מיפהפייה נרדמת לפנינה גלילית שוקקת חיים, המשלבת עבר מפואר עם הווה תוסס. ניסיוןך הציבורי העשיר גורעם הליכותך הם נכס לכנסת האחת-עשרה ולמוסד המנהל שלה, הנשיאות.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כל הסימנים מעידים, שאת הדיון על הודעת ראש הממשלה אנו מקיימים על סף שעת האפס. בתוך ימים תפורסם התוכנית הכלכלית החדשה, ההפלת תחילת אולי עוד השבוע, ואולי יש בכך משום כשורת הרגעה לכל אלה המודעים עם ה"סטופר" ביד.

הציבור נמצא בציפייה מתוחה לקראת רגע זה. המשק הישראלי משול לחולה היודע שעליו לעבור ניתוח קשה. החולה כבר גבר על החרדות והטראומות, הוא יודע שאין להימלט מאזמל הניתוח. כיוון שהוא יודע זאת, הוא מעדיף את אזמל הניתוח על פני חרב דמוקלס, המרחפת מעל לראשו.

התוכנית בכיצועה על כל מרכיביה תגרום בודאי ועזוע גדול. המאמצים יהיו מכאיבים. וכל אלה שציפו בדריכות לכאב המשחרר, יזעקו בכאב אמיתי.

מעשה ואילך לכל אחד מאתנו יהיה פתוח: שירותים שקיבלנו כשירותי חינוך, ואשר התרגלנו אליהם בתור שכאלה, ייהפכו לשירותים טעוני תשלום. שפע השירותים יצטמצם ייצטמק. נקבל פחות חינוך, פחות רווחה, פחות בריאות. עדינו יהיו עצובות יותר, פחות שמחה, פחות תאורה, פחות נוחות. כל מה שבא עד-כה בקלות יושג בקושי.

היו"ר א' נחמיאס:

כרשותך, חבר הכנסת ארצי, ביקשתי לקרוא לאחר השרים. אם ברצונך להמשיך כלי שאף לא שר אחד נוכח פה, בבקשה. אבל אם תרצה להפסיק ולהמתין, זה אפשרי. עד שאחד השרים יהיה פה.

הסכם קמפ-דייוויד הוא מכלול, מסכת שלמה ומגובשת של פעולות שיש בהן ויתורים — ואכן ויתרנו רבות — לעומת יתרונות פוליטיים. אחד היתרונות הוא הכרה מצד ארצות ערב, ובמיוחד מצד ירדן, בהסכמי קמפ-דייוויד. את הויתורים כבר עשינו. בפעולות אלו שאנו עושים היום אנו משמיטים מדינו את המכשירים להשגת יתרונות.

יש הגורסים, שפעולה זה תשפר את היחס של תושבי יהודה ושומרון כלפי הממשל הישראלי. כאשר ראש הממשלה כיהן כשר ביטחון, בשנת 1976, הוא ראה בבחירות לראשי הערים את גולת הכותרת הפוליטית והדמוקרטית, וכולנו התבשמו מזה. אבל התוצאה — אולי לא הישירה, אבל העקיפה — הייתה התגברות הפיגועים כה"ל, ירדיו אבנים במתיישבים, ירדיו אבנים במטיילים ובמבקרים, שטנה והסתה. אין זאת אומרת, שאפשר להעביר קו ישר בין פעולה חיובית לתוצאה חיובית; לא תמיד התוצאה נתפסת כפי שאנחנו רוצים שתתפס.

חברי הכנסת, מדיניות של שיפור איכות החיים איננה מדיניות המשרתת את הצרכים הפרגמטיים של משרד אחד — כמקרה זה משרד הביטחון. לפעמים היא מבוצעת על-ידי המשרד כמדיניות של קביעת עובדות "מתחת לשולחן" וכר. זו מדיניות, שראש הממשלה הכריז עליה בפרהסיא בארצות-הברית. אולם הוא לא מצא לנכון להביא את הנושא לדיון בממשלה, המורכבת מגורמים שונים. הרי, כאמור, הגוש של מפלגת העבודה איננו רוב בממשלה. החלטה זו על אודות שיפור איכות התנים עומדת, לפי עניות דעתי, בניגוד לקווי היסוד של הממשלה.

מובן שאני דוחה את הודעת לשכת ראש הממשלה — אף שאני מקווה שהדברים לא נאמרו ורק הרדיו הודיע עליהם — ש"כבר הוצאו הוראות למתאם הפעולות לבצע את המדיניות הזאת" בקשר לכך, ושאי-אפשר לחזור מזה. ובכן, אם הוצאו הוראות כאלה — אפשר לבטלן.

אדוני היושב-ראש, הסוגיה השנייה שבה תיבחן הממשלה ותיבחן יכולתה להתקיים היא סוגיית ההתיישבות ביהודה. בשומרון ובחבל-עזה. אנחנו חייבים להכביר את עמדתנו, כדי שתהיה בלתי-לחטוף.

נושא שלמות ארץ-ישראל וההתיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל הוא הדבר הדומיננטי בתפיסת עולמנו; אחד העיקרים שאין ממנו נסיגה ואין לגביה פשרה. הממשלה הזאת לא קמה ולא נוסדה כדי לפגוע בהתיישבות ולנזון אותה; ואם כך הדבר — ואני מקווה שלא כך הדבר — אין לה זכות קיום כממשלת אחדות לאומית. היא יכולה להיות הממשלה של המערך או ממשלת ליכוד, אך היא איננה יכולה להיות ממשלת אחדות לאומית.

כל היישובים — והדגש הוא ב"כל היישובים" — חייבים להתפתח ללא כל הגבלה מדינית. המגבלה היחידה יכולה להיות המגבלה הכלכלית-הכספית, זאת — בפרופורציה מתאימה, כפי שמשדרים אחרים מחריבים בה, ולא יותר מזה. ביהודה ובשומרון ובחבל —

ויקטור שפוטוב (מפ"ם):

מיכאל דקל (הליכוד):

חבר הכנסת שפוטוב, אינני עונה על קריאת הכיניים, מפני שאני מכבד מאוד אותך ומכבד את דעותך, אבל אני יודע שלא אשכנע אותך.

היבכורים האלה. למה היינו מגיעים אילו עסקנו גם בעימות ישיר עם ההסתדרות? לכן עדיפה הטקטיקה כפי שנוסחה עליידי ראש הממשלה — משאומתן ארוך, מייגע וסבלני, אשר משיג את מטרתו. ואכן, החלטות הוועד הפועל של ההסתדרות מאתמול, בניגוד לעמדת הסיעות המזוהות עם הליכוד, השואפות גם ל"עיוותות וגם ירשת", מוכיחות, שאכן מהלך זה היה נכון, וכי הדרך הארוכה היא במקרה זה הדרך הקצרה. ואכן, אנו מגיעים ליום המבחן.

אני גם מעריך ביותר את העובדה, שהממשלה אינה שוקטת על שמריה בענייני מדיניות חוץ. ואני רוצה להזכיר את המסע לארצות-הברית, "צעדים לקראת יציאה מלבנון תוך הבטחת הביטחון בגבול הצפון, יחזמות לטיפול בנושא טאבה, הכנת תנאים לשיפור איכות החיים ביהודה ובשומרון. אני מתפלל על דבריהם של חברי הכנסת מצא ודקל, הרואים מבטיחת אמצעים לשיפור החיים ביהודה ובשומרון הכנה ליצירת מדינה פלשתינאית. בגבור האבטלה אנו רוצים מקומות עבודה נוספים ליהודים, ואלה תפוסים עתה עליידי פועלי השטחים. אך אם נרבה באבטלה ביהודה ובשומרון, האם נרבה בביטחון? האם לא ידוע שהמוכסל הוא מרעמד לכל הרפתקה. ובכלל זה הרפתקה טרוריסטית, וככל שנרבה בתעסוקה ובפיתוח נרבה בביטחון? ומה רע בחיזוק ההשפעה הירדנית, שאנחנו יורעים שאינה זהה עם ההשפעה של אש"ף?

לראש הממשלה ולאותם חוגים בממשלה, השואפים לשבירת הקיפאון, לא יהיה קל. אבל אסור להתחמק מהמחלוקת הנוקבת בין חסידי ההפשרה המדינית לבין חסידי הסטטוס קוו והקיפאון.

בדבריו קרא לנו ראש הממשלה לפטריוטיזם כלכלי. הוא קרא לנו להיות מאופקים יותר, לקנות תוצרת הארץ, לחסוך, לחזור לעבודה יצרנית. צר לי, אבל מזמן עברנו את השלב שבו יש השפעה מכרעת למלים יפות ולקריאות נעלות. כדי להחזיר לעם את האמונה במלים דרושה תמורה במעשים.

כדי שתתקבל התביעה להיסכון, צריך להחזיר לעם את האמון בכלי היסכון שהנרסו. לפי הפנייה לעבודה יצרנית, אלא שהיא איננה מתיישבת עם האבטלה הגוברת והולכת דווקא בסקטור היצרני — ראה "אתא" והעשיית הטקסטיל — ועם העובדה שמאות עולים חדשים בעלי מקצועות יצרניים מובהקים הנכונים לכל עבודה — אני חוזר, לכל עבודה — אינם מקבלים, לאחר חודשים מרובים של ציפייה, אפילו יום עבודה אחד, הראשון.

הידוק התגורה — כן, אבל תוך דאגה לכך שהקשישים, המתקיימים רק מכספי הביטוח הלאומי, יוכלו לקנות את מנת המזון הדרושה לקיומם היומיומי. אני פונה לשר העבודה והרווחה לאחר שמית את הקשישים, חייבים אך ורק מקצבת הביטוח הלאומי. כיוון שמהסכום הזעום שקישי כזה מקבל עליו לשלם גם חשמל, מים, אגרת טלוויזיה ועוד — יש לבדוק, האם נוכח ההעלאה התלולה במחירים, בעקבות ביטול הסובסידיות, יוכל הקשיש לממן את סל האוכל שלו. את צרכיו הבסיסיים. עם כל הכבוד לטיפול בחוזן ובתוכנית, במכלול, עלינו להקדיש תשומת לב גם לפרט, לחלש, לכל מי שחסר לו כושר הספיגה. בהתקרב שעת האפס עלינו לטפל במסגרת, במכלול — אבל גם בפרטים, בגורל של הפרט.

מתנגדיה של ממשלה זו מבקשים להציגה כממשלת כישלון בענייני כלכלה וכממשלה שיתוק בענייני מדיניות חוץ. אני מאמין בעקשנותם של ראש הממשלה ושל החברים המקורבים אליו. אני מאמין בעקשנותו של ראש הממשלה —

מנחם הכהן (המערך):
אני מציע שתפסיק. אני חושב שאין די שרים בממשלה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חשוב שימנו שר שכל תפקידו יהיה לשבת פה ולהציל את כבודה של הכנסת.

מנחם הכהן (המערך):
רבים על השאלה מי יקבל את התיק הזה.

ויקטור שם-טוב (מ"פ):
אפשר להטיל על אחד מחברי האופוזיציה לשמש כחפיד שר כזה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זו הפעם היחידה שהכנסת מאוחרת נגד הממשלה.

יצחק ארצי (המערך):
אבל הכוחות דלים.

יהושע מצא (הליכוד):
הנה ראש הממשלה עצמו הגיע.

אהרן נחמיאס (המערך):
חבר הכנסת ארצי, תוכל להמשיך, בבקשה.

יצחק ארצי (המערך):
תודה. כל מה שבא עד כה בקלות, יושג בקושי. כזה יהיה סגנון החיים החדש שלנו. זאת תמונה עצובה, ובכל זאת היא אינה מצדיקה קדרות וייאוש.

הישינו של ראש הממשלה בביקורו בארצות-הברית, הביטוחים שהושגו, החיסונים, התוכניות לרכישת מוצרים ישראליים עליידי האמריקנים ולהשקעות בחידוש הצמיחה הכלכלית בישראל, נוסכים בנו תקווה. שאכן יש אור בקצה המנהרה.

המצב שאנו נתונים בו אינו גורר מן השמים. אנחנו כוצרים את ענבי הזעם של שבע שנות בלבול מוחין, שלומיאליות במסווה של אידיאולוגיה ליברלית, תפיסות מעורפלות או צניעות אלקטורליות. שעה שמדינות כמו צרפת ואיטליה מגבילות את השימוש במטבע-חוץ לצרכים פרטיים, לנסיעות, לקחנו אנחנו סכום השווה כמעט לסיוע הכלכלי שאנחנו מקבלים מארצות-הברית, מיליארד דולר, וחילקנו אותו לכל מבוגר, ילד וחניוק שיצא לחוץ-לארץ למסע למען הרחבת אופקיו, העשרת הגדרווכה שלו, תוספת למכשור החשמלי שלו, העשרת חוריותיו הגסטרונומיות. כללים של הצנע לכת או "הצנע נסע", חיים לפי יכולת, חשבון וחיסכון — כל הנורמות הללו יידו לטמיון, כצע נורמות אחרות שהפכו את ישראל ממדינה נאורה למדינה אנוכית, סגורה, שוביניסטית, אשר מקבלת הכרעות שאינן ניתנות לחיזוי.

בפולמוס הציבורי אנו שומעים טענות מדוע בזבה הממשלה 39 ימים יקרים ועמם את האשראי שהוענק לה. כביכול? מדוע היא משקיעה זמן יקר בניהול משאומתן על עסקת חבילה, במקום להזדקק לחקיקה בענייני יחסי העבודה? לא זו כלבד שעדיפים משאומתן והסכם על חקיקה, אלא שגם חקיקה מצריכה זמן. מי פתי ויאמין, שבימי הפגרה של הכנסת יכולנו להגיע בקצב מהיר יותר לחקיקה המתערכת בשכר ומכניעה את ההסתדרות. וכי הדבר הזה עדיף על משאומתן ארוך ומייגע? ומה על תגובת ציבור הפשכרים וההפרה-החמורה של השקט התעשייתי בעקבות שיטה כזאת? אנו-עדים כבר היום להתארגנות נפרדת של ועדים. לכן אין טעם ואין יסוד לכל

והמעסיקים במגזר העסקי. האם באמת הנכם מצפים, שלשכת התיאום הזו תצליח לאכוף על חבריה משמעת עצמית וריסון? תאמרו: לא נסתפק בהסכמה. נאכוף פיקוח על השכר ועל המחירים בעזרת חקיקה. רבותי חברי הכנסת, כבר ניסינו זאת לאחרונה — אם כי באופן חלקי — אבל נכשלנו. הרי לא הצלחנו לרסן את סחרור המחירים בחודש האחרון. כדאי אפוא שנלמד שלא להשליך יאהבו על קיצוב. פיקוח ואמצעים אדמיניסטרטיביים כאלה.

אדוני היושב-ראש, חוששני שעסקת חבילה איננה אלא מקסם שהוא ואשליה. רבותי, היתה לנו כלכלה "אין לי", היתה לנו "כלכלה נכונה" — שרק לא תהיה לנו "כלכלה האשליה".

אדוני היושב-ראש, בנאומי אמש דיבר ראש הממשלה גם על קיצוץ בתקציב. כלכלנים טובעים ודורשים קיצוץ גדול ודרסטי. זהו מרשם בדוק לאבטלה. קיצוץ בתקציב פירושו, שהממשלה תעשה פחות, חלק של עובדיה יפלט החוצה, מפעלים ופירמות המספקים לממשלה סחורות ושירותים ייסגרו בשל חוסר הזמנות. קיצוץ גדול בתקציב כמו שלנו, שחלקו כה גדול בתוצר הלאומי, פירושו הלם במשק.

ראש הממשלה הוסיף ואמר, כי הצעדים הללו כלכלית האינפלציה ילוו בצעדים לחידוש הצמיחה, כדי שלא תתפתח אבטלה. עם כל הכבוד, גם זו נראית לי אשליה. משלה את עצמו מי שמדמה את המשק למעין מורל המונח על שולחן חול, אשר בעזרת פינצטה אפשר לשלוף עובדים ממקום אחד ולהציב אותם במקום אחר, לסגור מפעל אחד ולהקים אחר במקומו. אי־אפשר, רבותי, אי־אפשר לעשות שינויים מבניים במשק בעזרת פינצטה.

כל ניסיון לרפא את האינפלציה בכוחותינו אנו, גם הוא סופו אבטלה. תהיה אשר תהיה הדרך שבה מנסים לרפא את האינפלציה — חמיד התוצאה היא אבטלה. הסכנה היא, שהאבטלה תהיה המונית ועמוקה כפי שלא ידענו מעולם. בגלל האינפלציה הגבוהה, יתירה מזה: כל נשלה עצמנו, אין אבטלה מבוקרת. אין אפשרות לשלוט על אורך תקופת האבטלה וגם לא על עומקה. אם, חלילה, תתפתח אבטלה עמוקה — יסתובבו בקרבנו אנשים רבים מתוסכלים ומרינש, חסרי מקום עבודה, לא רק שכירים אלא גם עצמאים. — הן יהיה מובטל ומקרי פשיטות רגל יהיו חזון נפוץ. האם הלחץ של המובטלים ימריץ צמיחה ופיתוח במגזר היצרני, כפי שכלכלנים מקווים? — לאו דווקא. ישראל איננה גיטו. עובדים נדרשים, בעלי מקצועות מבוקשים, שלא ימצאו תעסוקה — ירדו מהארץ. יומים מוכשרים ימצאו כר נרחב לפעולה בחוץ-לארץ. בעלי הון יכריחו את רכושם, ואנו עלולים להתדרדר לשפל שלא היה כדוגמתו.

יש ארצות שיכולות להרשות לעצמן לרפא אינפלציה ולשלב במחיר אבטלה. לישראל, בגלל מצבה המיוחד, אסור אפילו לחשוב על כך.

רבותי, מה יקרה אם יתהוו פתאום מצב חירום? האם הנכם חושבים שמובטלים מתוסכלים ומיואשים יהיו חיללים טובים ובעלי מוטיבציה? האם שכחנו שאנו מדינה במצור? האם אויבינו הרבים לא ינצלו את חולשתנו ולא ינסו לחקוף אותנו?

מהו, אם כן, הפתרון? תשובתי היא חד־משמעית, כפי שאמר חבר הכנסת מאיר שטרית: להביא גרר. בכוחות עצמנו אין סיכוי להיחלץ מהמצב. ראש הממשלה רמו באמת על הכיוון הזה, ויש לברכנו על כך. פורסם שבעת ביקורו

אשר העול העיקרי רובץ עליו — בהתמתחו, ביכולת שלו להוביל את הממשלה לעשייה נמרצת בכל התחומים ולהוכיח, שהניסיון של ממשלת האחדות הלאומית אכן היה הכרחי וכדאי.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק ארצי. אני מזמין את חבר הכנסת יצחק וייגר, ואחריו — את חבר הכנסת אמנון לין.

יצחק וייגר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, גם אני רוצה להצטרף למברכים הרבים ולאחל לך הצלחה לרגל היבחרך לסגן יושב-ראש הכנסת. אני משוכנע שתדע לנהל את הישיבות בטוב טעם ובהגינות.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בניגוד לרכים אחרים, ברצוני לברך את הממשלה דווקא על כך שלא נחפזה ועדיין לא גיבשה תוכנית כלכלית. מעל במה זו הנני קורא לממשלה שלא להיפזז, שלא למהר ולא להיענות לקריאות היסטוריות ולדרמגוגיה.

רבותי חברי הכנסת, לדעתי, הסכנה העיקרית הנשקפת לישראל איננה 1,000% האינפלציה, אלא דווקא הכוונות הטובות והרצון הכן לבלום את האינפלציה, ובכלל — ההתיימרות לרפא, כביכול, את כלכלתנו. הרי הניסיון מלמדנו, שבכל פעם שכל ממשלה שהיא ניסתה להתמודד עם בעיות הכלכלה ולשפר את מצבנו — מעשה שטן, מצבנו החמיר עוד יותר. כמקום ליברליזציה נוצרה אינפלציה; כשניסו לרפא את האינפלציה — הגירעון במאזן התשלומים גדל פלאים; כאשר הטיפו "אין לי" וקראו "לחיות לפי היכולת" — זכינו לאינפלציה חודשית דרספרתית; כשניסו להוריד את האינפלציה לפחות מ־100% בשנה — התרחב הגירעון במאזן התשלומים לממדים מבהילים ביותר והחוב החיצוני תפח וגדל; כשניסינו להתמודד עם הגירעון הזה — הגיעה האינפלציה ל־400% ופרץ משבר היתרות; כאשר הממשלה הנוכחית ניסתה, במשך השבועות האחרונים, להתמודד עם כל הרעוע החולות הללו — שילמנו מיד טבין ותקילין, ומראש, באינפלציה של כ־1,000%, והישועה טרם נראית באופק.

רבותי, כלכלתנו דומה למכונית ששקעה בחול. בכל פעם מישוה אחר מנוסעיה נוטל את ההגה לידיו ומנסה לחלץ את הרכב משקיעה. האחד מנסה הילוך קדמי; השני — הילוך אחורי; אחר סוחט את דרושת הדלק עד תום; רעהו נותן מעט דלק, מכבה את המנוע, מדליק אותו — וגומר את המצבר. כל אחד מגנה את חברו, כולם צועקים, כולם משיאים עצות — גם אני — אבל התוצאה אחת, עקבית וודאית: לא משנה מה עושים, לא משנה מיהו הנהג, הרכב שקעה ושוקע. עוד ועוד. כל ניסיון להיחלץ מהשקיעה רק גורר שקיעה נוספת. רבותי חברי הכנסת, אולי אין טעם, אולי צריך לכבות את המנוע. אולי אין ברירה אלא לקרוא לגורר. אין דרך אחרת.

הבוקר התבשרנו, כי הובאה לעינו של ראש הממשלה תוכנית לעסקת חבילה. רבים מצפים לישועה מעסקת החבילה. האומנם, רבותי חברי הכנסת? האם באמת הנכם מאמינים שמוכ"ל ההסתדרות, חבר הכנסת ישראל קיסר, יצליח — גם אם ירצה — לאכוף עסקת חבילה על קבוצות עובדים חזקות? האין זה סימפטומטי שכבר הבוקר, באותה מהדורת חדשות עצמה, דווח כי הוקם גוף חדש כדוגמת 13 הוועדים? מדוע הוקם הגוף הזה? האם אין מטרתו לטרפד את עסקת החבילה? ולשכת התיאום, רבותי, הצד השני לעסקת החבילה, היא, כידוע, גוף המאגד בצורה רופפת למדי את המפעלים

באמצעות הברית טען ראש הממשלה באוזני אנשי הממשלה האמריקני, כי ישראל היא נכס אסטרטגי חשוב לא פחות ממדינת נאט"ו, ומגיע לה סיוע גדול יותר.

כמאמרים מספר שפרסמתי במשך השנה האחרונה טענתי בדיוק כך, אין ספק שהאינטרס האמריקני מחייב את האמריקנים לעזור לנו להיחלץ מהמשבר הכלכלי, כדי שנוסיף להיות חזקים, כדי שנוסיף לשמש נכס אסטרטגי, וכדי שלא ניאלץ לחפש, מחוסר ברירה ומתוך חולשה, אמצעים בלתי קונבנציונליים להגנתנו. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יצחק זייגר, רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון לין, ואחריו — לחברת הכנסת שולמית אלזני.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שאגש לנושא אני רואה לעצמי זכות גדולה לברך את ידידי חבר הכנסת אהרן נחמיאס למינויו לכהונת סגן יושב-ראש הכנסת. אהרן, אתה אחד מטובי בני הצפון. במשך כל תקופות כהונתך כמזכיר מועצת פועלי צפת וכראש העיר צפת הוכחת הרבה תבונה, סובלנות, אהבת העם והמדינה, תרמת רבות למען הפעולה הענפה, שאנו מנהלים יום יום מאז הקמת המדינה. להבנה בין יהודים לערבים כמדינת ישראל, אני מאמין שבכהונתך כסגן יושב-ראש הכנסת תצליח להביא לידי ביטוי, מעל הבמה הנכבדה הזאת, את כל סגולותיך וניסיוןך שצברת בתפקידים שבהם כיהנת בעבר.

חברי הכנסת, בדיון המתנהל כאן נגעו כמה חברי כנסת בשאלה העדינה, שיש המגדירים אותה כבעיה בה"א הידיעה — הבעיה הפלשתינאית. אני לא התוודמתי שחברי כנסת מצאו לנכון לעסוק בשאלה זו, כי גם אני חושב שעל הכנסת להבהיר לעצמה פעם אחת, ואולי פעם נעוד פעם, מה היא באמת הבעיה הפלשתינאית. יותר נכון, לא הבעיה הפלשתינאית, אלא השאלה הפלשתינאית ומדינת ישראל.

השאלה הראשונה המחייבת תשובה היא, מדוע מדינת ישראל הייתה אומרת מדוע כמעט 90% מחברי הבית הזה, עיקשים כל כך ועקביים כל כך בדעתם, שלא לנהל משא-ומתן עם אש"ף? ומדוע, באותה שעה, כולנו אומרים שאנו שואפים להגיע להסדרי שלום עם כל המדינות הערביות? האם זה מפני שאש"ף הרג או הורג מאות יהודים, נשים, ילדים וטף? הרי מדינות ערביות, בכל המלחמות במדינת ישראל, הרגו אלפים, ובכל זאת אנו מוכנים להתחיל לשלום עמך, ואינו מוכנים לזוז מעמדתנו שלא לנהל משא-ומתן עם אש"ף. האם זו עקשנות? האם זו פטיות? או אולי קיימת סיבה מהותית לכך?

ובכן, חברי הכנסת, לפי דעתי, נכונותנו להגיע למשא-ומתן עם כל המדינות הערביות נובעת מהאופטימיזם שלנו. אנו מאמינים, שלמרות האיבה הערבית הבלתי מתפשרת, יום יבוא והמדינות הערביות יבינו, שאין ניגוד מהותי, לא אידיאולוגי ולא אינטרסי, בין מדינת ישראל לבין כל אחת מהן. עצם קיומה של מדינת ישראל, בלי כל קשר עם עניין הגבולות, אינו מסכן את עצם קיומה של אף לא אחת ממדינות ערב. גם לא להיפך, עצם קיומן של המדינות הערביות אינו מסכן בהכרח את קיומה של מדינת ישראל. טול את האיבה הערבית הבלתי מתפשרת, ותעלה האפשרות להגיע למשא-ומתן של שלום עם כל אחת מהמדינות הערביות.

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ובכל זאת, מה עם הפלשתינאים?

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל קודם הממשלות הערביות צריכות להגיע להסכמי שלום מוחלטים בינן לבין עצמן.

אמנון לין (המערך):

תודה רבה על העזרה. אתה תשמע הרבה תשובות בהמשך דברי.

היחסים שלנו עם המדינות הערביות אינם דומים ליחסים שלנו עם מה שנקרא "הבעיה הפלשתינאית". חברי הכנסת, אש"ף מייצג את הרעיון הפלשתינאי המדיני. רעיון זה מבוסס כל כולו על השאיפה לרשת את הרעיון הציוני המדיני לאחר חורבנו, כלומר, לרשת את המדינה היהודית לאחר חורבנה.

אמרתיו שאנו, באופטימיות שלנו, מאמינים שבינינו לבין מדינות ערב נוכל להגיע להידברות. מפני שקיומן של מדינות אלה איננו מבוסס על היסוד הזה של השאיפה לערער את יסודות הרעיון הציוני, לא על כך בני יסוד קיומן.

מיכאל איתן (הליכוד):

למעט סוריה.

אמנון לין (המערך):

לסוריה יש אידיאולוגיה של שנאת ישראל, אבל קיומה לא מותנה בעצם קיומה של מדינת ישראל.

חברי הכנסת, יש לנו בעיה לא עם העם הפלשתינאי, כשם שאין לנו בעיה עם העם הערבי; יש לנו בעיה עם אויבים קונקרטיים במקרה זה או זה. אין לנו בעיה עם העם הפלשתינאי, אין לנו בעיה עם הציבור הפלשתינאי. יש לנו בעיה עם האידיאולוגיה של הרעיון הפלשתינאי המדיני. בלי בעיית הרעיון הפלשתינאי המדיני, היינו מגיעים להסדרים של דריקוס עם הציבור הפלשתינאי באזור זה של העולם.

חברי הכנסת, אחד הדברים שכולנו צריכים להבינם הוא, שאם חס וחלילה תוקם מדינה פלשתינאית ממערב לירדן —

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ואם היא תהיה פלשתינאית-ירדנית, אתה מוכן?

אמנון לין (המערך):

אני מדבר על מדינה ירדנית. אפשר לקרוא לה בכל שם, ואני מוכן למשא-ומתן בינינו לבין ירדן.

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
וקונפדרציה?

אמנון לין (המערך):

קונפדרציה — לא מדינה פלשתינאית ממערב לירדן. מדוע? כי בדגש שמקמים מדינה פלשתינאית ממערב לירדן, בעצם נותנים לגיטימציה באו"ם, בקרב מדינות העולם, למי שהאו"ם קבע את גבולותיו כתוכנית החלוקה של 1947. הרי אנתנו צריכים לזכור שמדינת ישראל היא המדינה היחידה בעולם, שהכירו בה בלי להכיר בגבולותיה.

אם אנחנו נסכים לנהל משא-ומתן עם הרעיון הפלשתינאי-המדיני — היינו אש"ף — כלומר, להקים מדינה פלשתינאית ממערב לירדן, נקיס במו ידיו את האינסטיטוט, את הישות שיש לה הזכות לגיטימית היחידה לדרוש מהאו"ם לחזור ולדון על הגבולות שלה — היינו, גבולות החלוקה של 1947. לכן, חברי הכנסת, לא מפני שאש"ף מנהל מלחמה נגדנו ולא מפני שמדינות ערב פחות מסוכנות — מבחינה צבאית הן יותר מסוכנות — אלא מפני שהוויכוח בינינו לבין אש"ף הוא

חוכרת ה', ישיבה ט'
— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והכלכלי (דין) —

נכונים — עם תחמושת בלתי-מוגבלת — והפכו את כל תושבי הגליל כולם לבני ערובה בידי מפקרי ארגוני החבלה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — — — —
אמנון לין (המערך):

לכן, חברי הכנסת, המבצע היה מוצדק וצודק. לא ייתכן שבני חל-אביב וחיה יסתובבו ברחוב הרצל וברחוב דיוגנוף כציונים חופשיים בעוד בני הגליל יצטרכו לחיות, מדי פעם, בציונות של מטה, במקלטים. לא לשם כך הקימו את הציונות.

אבל, חברי הכנסת, הצרה היא, שמבצע של"ג הסתכן בגלל הסתבכות ברעיונות, בגלל הניסיון להשיג יעדים מרקיעים שחקים, שמלכתחילה לא היו בני השגה. אני חרד שמא ההסתבכות והשאפה להשיג יעדים מרקיעים שחקים אלה מסכנות את ההישג הביטחוני, שהושג כבר בשלושת הימים הראשונים של המבצע.

אני כבר מגיע לסיום דברי, ארגוני היושב-ראש, לכן, כשמדברים אנו היום על נסיגה מלבנון, אנו צריכים לדעת דבר אחד, והזכיר לי את זה גם בר פלוגתא שלי, האלוף פלד: גם אם התחלנו את המבצע נגד ארגוני הטרור — ואני רואתי אותם כמסוכנים — אנו מוצאים את עצמנו כאן במעגל קסמים. מצד אחד, אנו שואפים להישאר בלבנון עוד חודש, עוד חודשים, עוד כמה חודשים, כדי לחזק את צד"ל — וזה הגיוני, אבל מצד שני, כל יום נוסף שאנחנו נמצאים שם אנו מחזקים את המוטיבציה של הרויסטנס — של ההתנגדות לצבא הכובש — אצל השיעים, שלפני פרוץ המבצע לא היו אויבים מוצהרים שלנו.

לכן אני פונה לממשלה ואומר: הממשלה צריכה לדעת היכן הגבול שממנו והלאה אסור לשהות. אני בעד הניסיון לחזק את צד"ל ובעד עשיית כל סידורי הביטחון לפני הנסיגה, וחס וחלילה — שלא תיעשה נסיגה חפוזה, אלא מתוך אחריות. אולם אני גם קורא שלא לעבור את המידה ובכך להפוך את כל השיעים שם לשותפים לרויסטנס, להתנגדות לצבא הכובש, כי אז נפסיד את כל הישגי מבצע "שלום הגליל".

ההערה האחרונה שלי נוגעת לנושא שהרבו לדבר עליו כאן, כל אחד והערותיו, כל אחד והאינטונציה שלו: ישראל וירדן. חברי הכנסת, גם מי שאומר שהיה הישג למבצע "שלום הגליל" — ואני אחד מאלה — ומי שאומר שאש"ף איכר את מעמדו בעולם הערבי בגלל מבצע "שלום הגליל", אינו יכול לנוח על זרי הדפנה ולומר: יצאנו למבצע "שלום הגליל", הנמכנו את קומתו של אש"ף, עזרנו את מעמדו בעולם הערבי — ונסתפק בזה. יש רק היגיון אחד באמירה הזאת, והוא ניצול ההישג הזה, שהוא ללא כל ספק נכון, להשגת יעדים מדיניים במישור שהוא בהישג ידנו, ומתו המישור? — אש"ף עורר, אש"ף נחלש, יש הזדמנות לפתוח ביוזמות מדיניות בינינו לבין ירדן. אני אומר: אי אפשר לפתוח ביוזמות מדיניות כאלה כל עוד מרחף מעל עולמנו, בשמי מדינת ישראל, הרעיון של הסיפוח. מדוע, חברי הכנסת?

היור' א' שוסטק:

לא, זה כבר יותר מדי.

אמנון לין (המערך):

אני מגיע לסיום. אני מבין אותך, ארגוני סגן היושב-ראש, אבל רק עוד משפט אחד, כדי להשלים את הרעיון.

חברי הכנסת, עליכם להבין, שכל עוד ירחף מעל שמי מדינת ישראל, בהווייתו הפוליטית, רעיון הסיפוח, חוסין

ריכות עם רעיון פלשתינאי-מדיני, שמגמתו לרשת את הרעיון המדיני-הציוני לאחר חורבנו.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
ואם הם מסכימים לגבולות 1967?

אמנון לין (המערך):

זה יהיה עלה תאנה לקראת המשך המאבק, עד חיסול הרעיון הציוני-המדיני.

מיכאל איתן (הליכוד):

על שום דבר הם אינם מסכימים. בדיוק על זה מצאת שישכמו? חזון אחרית הימים. באותו יום כל פלגי האומה הפלשתינאית יסכימו להכרה מדינית מלאה בעם ישראל.

שבח וייס (המערך):

הייתכן יהודי שזלזל בחזון אחרית הימים?

מיכאל איתן (הליכוד):

לא, באותו יום הם יסכימו.

מורדי בר-און (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כיום שהעם היהודי יפסיק להאמין בחזון אחרית הימים, תיגמר הציונות.

מיכאל איתן (הליכוד):

כולנו מאמינים.

היור' א' שוסטק:

די, חבר הכנסת איתן, חבר הכנסת לין, המשך בבקשה.

אמנון לין (המערך):

חברי הכנסת, מכאן אני מגיע לכמה הערות הנוגעות ללבנון. דווקא בימים שבהם שכולנו מאוחדים בתקווה להחזיר את צה"ל מהר ככל האפשר לגבול הבין-לאומי, לצאת, לסגת מלבנון, אני רוצה לומר דבר שאמיתי כבר בראשית מבצע "שלום הגליל". דווקא מפני שאני עומד לכקר, אני רוצה לומר כאן, מעל במת הכנסת, ללא שום הסתייגות, כי מבצע של"ג, מבצע "שלום הגליל", ביעדים המוגדרים הראשונים שלו, ביעדים המוצהרים, היה מבצע צודק ומוצדק. חברים אחדים הזכירו מעל במת הכנסת — — — נדמה לי שחבר הכנסת פלד דיבר על כך שמבצע של"ג בא לאחר שנה של שקט בעקבות ההסכם עם אש"ף. חכרי הכנסת, לא זו השאלה. מבצע של"ג שחרר, למעשה, את תושבי הגליל ממצב של בני ערובה הנתונים לחסדי מפקדי אש"ף.

כאשר הקימו את הציונות, לא יכולנו לחשוב על כך שתהיה מין חלוקה בין ציונות של מעלה וציונות של מטה, של אלה שישבו בגליל במקלטים או יהיו כבני ערובה בידי ארגוני החבלה: ירצו — ייתנו להם אי-אלו ימים, שבועות או שנה של שקט: ירצו — יפתחו בהפגזה ארטילרית. ידענו שבדרום-לבנון הולך ונוצר בסיס ארטילרי לגויסטי צבאי חזק.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

קשקוש. קשקוש.

אמנון לין (המערך):

חובתנו היתה למנוע — — —

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

אמנון לין (המערך):

חבר הכנסת פלד, לא חוכל להכחיש שכאשר הגענו עד לאוראלי תפסנו למעלה מ-200 כלי ארטילריה, שעמדו כולם

לקחת ולקבל. בשנים האחרונות לא הרגלנו את הציבור לתת. יותר מזה, לא לימננו אותו מחויבות.

צחק זייגר (הליכוד):
האם הוא אינו נותן די? האם אין רוח התנדבות בציבור?
אני חושב שזה די והותר, למה לתרום עוד?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שמעתי את דעתך. אנחנו חלוקים בדעותינו לא רק בנושא זה. הערתך נרשמה כפרוטוקול. אני סבורה אחרת.

במבנה המפלגות, בצורת הנתינה, לא היו בתקופה האחרונה — ובאומרי האחרונה, אינני מתכוונת רק לשבע שנים — רוח גדולה של עשייה, של מחויבות קולקטיבית. אדוני ראש הממשלה, של סולידריות. הקיבוץ והמושב לא נוצרו על-ידי אידיאולוגיה, אלא על-ידי סולידריות בתקופה של מצוקה. אחר כך באה האידיאולוגיה, אותה אחווה של אנשים בעת מצוקה וצורך.

אני סבורה, שהיום השעה לקרוא את הציבור למחויבות לחברה ולסולידריות.

כאשר אני אומרת את זה, אני מתכוונת לכמה דברים ברורים מאוד. כאשר אנחנו יודעים שלצורך הבראת המשק לא יהיה מגוון ותהיה אבטלה, יהיה ביזוי של אנשים וישלחו אותם ממפעלים — אינני מדברת על תפקידי שירותים — לרחוב, לתורים לקבלת דמי אבטלה, להשפלה. הרי יכול מפעל שבו יש, נניח, 600 עובדים לפטר מהם 100, או שיעבדו כל ה-600 חמישה ימים, במקום שישה ימים. אכן, יקבלו כולם יום שכר אחד פחות, ובכלל, שאנשים לא יישלחו לרחוב. זוהי סולידריות. לא מוכרחים להחזיק את כל ה-100 שיש לפטרם. ייתכן שמועצות הפועלים — וזו חובתן — תמצאנה מקומות חלופיים לעבודה, ותעזור להם לעבור. אבל עד שלא נמצא המקום החליף, אל יצאו אנשים אל השוק הפתוח, אל הרעב, אל הבושה ואל התור. זוהי שיטה של סולידריות.

אינני יכולה לפנות למפעל פלוני ואלמוני ולומר: עשו זאת. זאת אפשר לעשות אם יש רוח אחת. של ביטול הרבה אנכרוניזמים. כאשר אני רוצה דבר כזה ממפעל תעשייתי, שבו המשכורת היא מהנמוכות ביותר, אני רוצה שעובדי חברת החשמל סוף סוף ישלמו דמי שימוש בחשמל. זה מסתכם בהרבה הרבה מיליונים. להגן על תנאי עבודה — כל הכבוד. אבל אינני יכולה לכזא ולדרוש היום ביטול סובסידיה לחשמל, וקשישים ועניים ומשפחות גדולות יישבו לאור נרות או יישלו שוב על הפחיליה, ומקבלי השכר הגבוהים ביותר כממשק יקבלו את את השירות העצום הזה חנים אין כסף. ומדוע? — מפני שכאשר הוקמה חברת החשמל רצה רוטנברג לעשות פרסומת לחשמל ונתן לכל עובד בחברת החשמל נורה אחת להראות כמה זה יפה. מגורה כזאת נולד השובע, נולדה הצניעות של מפעל מנופוליסטי, המזולד כחיי הציבור, ככבודו, ככריאותו, ומאיים לסגור את המתח. כאשר אנחנו נמצאים בתקופה שהציבור נקרא למה שאתה קראת לו "פטריוטיזם כלכלי" — ואני קוראת לו סולידריות ואחריות ומחויבות חברתית — יישאו גם הם בעול.

אדוני שר החינוך והתרבות, אינני חושבת שיש להקטין את שכרם של המורים, אבל גם שם הגיע הזמן לגמור עם האנכרוניזם. מותר לתבוע מכל מורה לתת שעה נוספת בשבוע, מותר לבטל את ימי החופשות בט"ו בשבט, כפורים וכל"ג בעומר, במקום לקצץ בשעות. מה ההפקרות הזאת? יהיו המורים בבית-הספר עם הילדים, אלה ואלה יעשו. והרשימה עוד ארוכה. לאלה יש השפעות על התקציב.

יוסיף לנפנף ברכקותו בהחלטות ועידת הפסגה, הערבית או כרעיון הפלשתינאי. זו "חברת הביטוח" שלו. אם אני יוצא מתוך ההנחה, שהסכנה הגדולה האורבת למדינת ישראל כעתיד הקרוב היא, שירידתנו כעולם — אמריקה ואירופה — יחדשו את העיסוק בנושא הפלשתינאי או בצורך להקים מדינה פלשתינאית ממערב לירדן. הרי שיש רק נשק מדיני אחד שאנו אפשר להתייצב בפני הסכנה הזו או להדוף אותה. ומהו הנשק הזה? — מימוש האוטונומיה בהתאם להסכמי קמפ-דייוויד והאצת המגעים בינינו לבין חוסיין.

עכשיו עליכם לדעת, שלמען מימוש האוטונומיה וכדי למצוא אישים רציניים בשטחים שיהיו מוכנים להתקדם אתנו כמימוש האוטונומיה. אנחנו חייבים להיות נבונים כמגעים שלנו עם חוסיין. רק אם חוסיין יצעד לקראת הידברות אתנו, ימצאו אישים רציניים בשטחים שיהיו מוכנים להידבר אתנו על מימוש האוטונומיה. מימוש האוטונומיה פירושו גם הפחתת רוח חיים באותו הסכם קמפ-דייוויד שבינינו לבין מצרים. הגמצא היום במצב של קפאון.

אירלנד אני פונה לממשלה: ממשלת אחדות לאומית יכולה להיות גם ממשלת שיתוף לאומי, אבל ממשלה כזאת גם פותחת אפשרויות. היא פותחת אפשרויות לגלות —

היו"ר א' שוסטק:
הבר הכנסת אמנון לין, אינני יכול עוד.

אמנון לין (המערך):
אני כבר מסיים.

— עמדות החלטיות בנושאים שאנחנו — כל אחד בנפרד — לא היינו יכולים להרשות לעצמנו לפעול בהם בדרך זו, בגלל חשש מפני תחרות בין שני הבלוקים הגדולים. אני מאמין, שלמרות ההבדלים בינינו נוכל לעשות זאת.

היו"ר א' שוסטק:
תודה רבה. רשות הדבור לחברת הכנסת שולמית אלוני, ואחריה — לחבר הכנסת אברהם שפירא.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, כל מה שאירע בארץ הזאת, לטוב ולרע, נעשה בידי אדם. מזלנו הוא שאין כאן אסונות טבע — שיטפונות, הוריקנים, רעידות אדמה. איננו שוכנים בקצה של הר געש. אנחנו עשוינו הכול, לטוב ולרע.

המצב החמור שבו נמצאת מדינה זו, המגולומניה הקולוניאלית האימפריאליסטית שאליה נכנסנו, השפעה, השובע נוטף השומן — ראש הממשלה הנוכחי אינו אחראי להם. אבל ראש הממשלה, משעה שקיבל על עצמו את תפקיד הרכבת הממשלה הזו, הדינאורוס הזה, רכ הקיבות ובעל שני הראשים, קיבל על עצמו את האחריות להוציא אותנו מהרעה החולה שאליה נכנסנו. הוא קיבל על עצמו לעשות זאת. אולם להמריא אי-אפשר על-ידי קשירת הכנפיים למשקלות כבדים של מניפולציות ושל ריצוים של כל הגופים השונים והמשונים, העובדים בתוך הממשלה הזאת.

הנאום אתמול היה חשוב. הוא לא היה נאום לאומה, הוא היה נאום לפנים הממשלה. נאמר בו משפט חשוב אחד, וחבל שאדוני ראש הממשלה לא פיתח אותו. השתמשת בכיטוי "פטריוטיזם כלכלי", במדינת ישראל אינני אוהבת את המלה "פטריוטיזם", מדוע? — מפני שאנחנו הורגלנו והרגלנו את הציבור בארץ שהוא פטריוט רק בדבר אחד: בהקצרות חייו או חייליו למען המולדת. כל השאר הוא לא למד לתת, אלא רק

גאולה כהן (התחיה-צמח):

היא לא רוצה להתנות את זה בהצבעה בכנסת.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גאולה כהן כבודה במקומה מונח. מוחות גדולים חושבים אותו דבר ולפעמים גם מוחות קטנים. וגאולה יודעת, שאני הצעתי את הרעיון הזה מוזמן ובוזה אנחנו תמימות דעים. אני לא רבה אתה על כל נושא: רק על מה שאני לא מסכימה אתה.

מה שאני רוצה לומר הוא, שאי אפשר לבוא לציבור, אדוני ראש הממשלה, ולהגיד: "היו פטרוטים כלכליים וקנו אתה". אני קונה "אתה", so what מה קורה? גם אם כולנו נלכש "אתה", בזה לא פתרון כלום. הרי לך, למפלגתך, יש שליטה בחברת העובדים. כל "משביר לצרכן" איננו מפין תוצרת הארץ, ובחנניות הראויה שלו אין תוצרת הארץ. האם לא הוא דווקא צריך היה, אולי, להיות מוביל בעניין הזה — והרי אנו שייכים לאותה מערכת — כדי ליצור את האווירה הזאת? אלו דברים, שאם אתה רוצה שנמריא אתם ונחוש את התחושה ואפשר יהיה לעשות את מה שחייב להיעשות — והיה אנשים רבים שישבילו וחלק יסבלו יותר מאחרים — כדי שהדבר הזה ייעשה, יש להפית כעס הזה את רוח האחריות, הסולידריות, ולהתחיל לשבור אנכרוניזם. היום מותר לחזור ולבדוק את מה שהיה נכון לפני 36 שנה, עם ההתדרדרות שהיתה.

היו"ר א' שוסטק:

זה סיום יפה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הואיל ואתה אמר שזה סיום יפה — אני מודה לך, אדוני היושב-ראש, על שנתת לי לסיים את דברי בסיום יפה.

היו"ר א' שוסטק:

אני מזמין את חבר הכנסת אברהם שפירא, ואחריו — את חבר הכנסת חיים דרוקמן.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, על המשך בישראל עובדת שעה קשה, ואני עומד כאן בחזרה רכה ובדאגה עמוקה, מה ילד יום. אני מטבעי אופטימי וחדוד אמונה בסגולתו ובייחודו של העם היושב בארץ, ומכיוון שאנו חיים בארץ אשר עיני ה' בה מראשית שנה ועד אחריתה — יש בסיס לחקוה שנוכל, אם ירצה ה', לצאת מהמצב שאליז נקלענו.

אני אנסה לדבר על דברים השייכים, אולי, יותר לתחום המעשה מלתחום הכלכלה. ראש הממשלה, כנאומי אחמול, התמקד בבעיות העיקריות של המשק. אינני רוצה לחזור עליהן, אך אציין את הבעיות המרכזיות, העם בישראל — ואני מרכב על התעשייה, החקלאות, המלונאות — נמצא במבוכה גדולה. שכן הפועלים נשחק בצורה משמעותית. עליית המחירים משתוללת והיא חסרת כל רסן.

אני רוצה להביא דוגמה: אנחנו מדברים על בלימת האינפלציה. ידוע לי שהיו הרבה מפעלים שהעלו את המחירים כבר אולי לשנה מראש. זה כבר למעלה משנה שרשטות השיווק בארץ, כשהן קונות אצל היצרן את הסחורה ומוכרות אותה, אינן מרוויחות דבר על עצם הקנייה והמכירה, אבל הן עושות 60% של רווחים. ועל מה? — משלמים ליצרן באשראי של 60 יום. הם גובים מזומנים, נוהגים את המזומנים לבנק ונוהגים 30% לחדוש. יש רווח של 60% על המוצר, עליידי אשראי. אילו טיפלה הממשלה בסגירת האשראי בין היצרן למשווק, אפשר היה להוריד מייד 40% של המחירים לפחות, ולא על כסים זה שהעלו את המחירים עכשיו. מתוך פחד שמא תולכים לעסקת חבילה.

חזרתי לארץ במצואי שבת כמטוס "אל על" מלא וגדוש עד אפס מקום. החברה מפסידה. למה היא מפסידה? — מפני ש-100 ימים בשנה היא איננה טסה. עשו צמצומים. מה הצמצומים שעשו? במקום לבדוק כיצד לטוס ולהפעיל את החברה — הפסיקו לחת לציבור את קבוק היין ואת קיסמי השיניים. לטפל בקיסמי שיניים בחברה שיש בה הפסדים — אני הופכת זאת למטפורה למה שקיים אצלנו — זה לא יעבוד. לכן אנחנו חייבים לעשות סריקה כללית.

גם אנחנו, חברי הכנסת, איננו יכולים להיות פטורים בלא כלום. שמעתי, ואינני יודעת איך הדבר הזה עובד, שחברי הכנסת, שרים, שופטים ורבנים מקבלים שירותי בריאות חינם אין כסף.

אמנון לין (המערך):

זה איננו נכון. את חייבת לדעת את האמת.

גדעון גדון (הליכוד):

זה לא נכון.

שבח וייס (המערך):

זו מיתולוגיה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני אומרת, שאני שמעתי ואינני יודעת, אני יודעת מה שאני אומרת, תנו לי לסיים. אני יודעת שכולנו משלמים רמי ביטוח בריאות. האם אינני חברת קופת-החולים? אני יודעת זאת. גם אתה משלם, אני יודעת, אבל יש כאלה שאינם משלמים ונהנים מזה, והדבר מצוי בספר התקנון, בזכויות. יש מי שמשתמש בזכות זאת. יש דברים שחשוב שידאו, יש למחוק את הדבר הזה מספר הזכויות. לך, למשפחתך, לילדיך, להוריך ולכל מה שיש שם. אתה לא נהנה מזה, ואני לא נהנית מזה. 99% מכל מי שצריכים ליהנות מזה לא נהנים מזה. אבל יש דברים שיש לחקנם, כדי שגם לא יהיו כתובים בספר. צריך ליצור רוח אחת. את זה לא שמענו.

שבח וייס (המערך):

כנושא זה, ברשותך, אין הסכמה בסיעת ר"צ. הצעתי זאת לחבר הכנסת שריר, והוא לא השתכנע.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אשכ ואשכנע אותה. הוא חדש כר"צ, ועוד לא הפסיק לקבל את כל האידיאולוגיה.

יצחק זינגר (הליכוד):

הוא עוד ירוץ מר"צ.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רוצה להוסיף דבר אחד. כאשר אני אומרת לשבור אנכרוניזם — מישוה כבר דיבר על השומן שיש בצבא, ולא רק בתחום הנשק, ישבתי בוועדה לביקורת המדינה, ואינני באה לפרט בתחום זה, אך, רבותי, יש ימי מילואים מכוזבים, קצינים שמשאירים אותם בדרגות גבוהות שלא לצורך ומקדמים שלא לצורך. יש צורך לרענן שם, שהיו שרירים, שיהיו גידים, ולהוציא את השומן ואת הבטלה.

אדוני ראש הממשלה, אנחנו לא רוצים שסטודנטים שלנו ישלמו שכר לימוד גבוה. הם אינם יכולים לעמוד בזאת. אבל אולי יש דרך של גיוס. אולי הגיע הזמן — ואני בשום מקום לא אומרת להוריד, אלא לגייס רצון. אולי הגיע הזמן, שגם את האוכלוסייה שאיננה מגויסת — אוכלוסייה ערבית ויהודית מלמניה — יגייסו לשירות לאומי בתפקידים חשובים, מסלילת כבישים ועד שירות כמשטרה, מעבודה בבתי-חולים ועד לעבודה בתנועות נוער ובמרכזים קהילתיים.

צריכים לייצא לגרמניה. ב־1981 ערך הדולר היה 1.70 מרקס. היום הערך הוא 3.20 מרקס לדולר. אם חלילה ערך המרקס יגיע ל־4 מרקס לדולר, תהיה החמוטטות כללית של כל ענף היצוא. עכבר ערך הלירה שטרלינג היה 2.40 דולרים. עכשיו הערך מתקרב ללירה שטרלינג לדולר. חברת "מרקס אנד ספנסר" קונה סחורות בארץ 100 מיליון דולר. כל היצואנים "פולגת", "ארגמן", "דלתא", או החברה שלנו, מפסידים על היצוא ל"מרקס אנד ספנסר". אין תמריצי יצוא. את המימון השקלי לייצור לשם יצוא הורידו מ־45% ל־20%. מה קורה בתחום ביטוח השער? הנהיגו את ביטוח השער בחקופת ארידור, כאשר האינפלציה והפיחות לא הלכו בד בבד. האינפלציה היתה גבוהה, מה שאין כן שער הדולר. על בסיס זה הוא הנהיג את ביטוח השער. היום, כאשר מפחית את המטבע בצמוד לאינפלציה, כמעט אין ביטוח שער.

אנו מייצאים לאירופה. שם יש פחות מטבע בכל יום, ואין אינפלציה. הגרמנים, לפי הסטטיסטיקה, הגדילו את היצוא שלהם השנה לארצות־הברית ב־50%. אנו צריכים להתחרות על השוק של ארצות־הברית. איך נתחרת? מדיניות אירופה מייצאות לארצות־הברית, כאשר לפני חצי שנה היה ערך המרקס 2.50 מרקס לדולר, והיום 3.15 מרקס לדולר. היצוא הגרמני קיבל בגרמניה 25% תמריץ על היצוא, כאשר האינפלציה היא אפס. אותו יצרן ישראלי צריך לנסוע לארצות־הברית, למכור שם את תוצרתו, ולהתחרות עם היצרן הגרמני. זה בלתי אפשרי. בגנליה האינפלציה היא 6% — 7% לשנה, אבל אין מפחיתים עוד את המטבע.

שום ממשלה איננה אשמה במצב הזה. זה באמת אסון. אבל באסון הזה צריך לטפל. אם נעשה קיצוץ אמיתי בתקציב הציבורי, וכחוצאה מכך ייפלטו אלפי עובדים, צריך לחשוב לאן הם ילכו. אם הם ילכו לרחוב, יצטרכו לשלם להם דמי אבטלה. מוטב לתת תמריצים ליצוא ולקבל דולרים מלהפנות אנשים לרחוב. בדרך זו גם חוסכים דמי אבטלה, כי לא יהיו מובטלים.

אני רוצה להזהיר, שאסור לעשות שום צעד לקיצוצים, אם אין תוכניות לצמיחה במשק. אני מזהיר מאבטלה של עשרות אלפי עובדים.

היו"ר א' שוסטק:

תודה לחבר הכנסת אברהם שפירא. רשות הדיבור לחבר הכנסת דרוקמן, ואחריו — לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא. אני רואה שחבר הכנסת אבוחצירא איננו נוכח באולם. הנאום הבא יהיה חבר הכנסת מאיר כהנא.

חיים דרוקמן (מורשה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני יכול שלא להזכיר את הרצח המזועזע של אתמול. שני הצעירים שנרצחו אתמול כוואדי עלייד הרגילה בצורה כה מחרידה נרצחו אך ורק משום שהם יהודים. דמם זועק אלינו וחובע תגובה הולמת, כעיקר כויד למנוע את הישנותם של מקרים כגון אלה ודומיהם בעתיד.

המתבל הוא מדהישה, כפר שהפך לקן צרעות, שממנו, לאחרונה, התנכלו פעמים רבות לחיילי צה"ל ולאזרחי ישראל. עליידי זריקת אבנים, שהיתה בהן סכנה ממשית לחיי אדם, ורק כנס לא קרו אסונות.

ראש הממשלה קבע אתמול בנואמו בכנסת — ואני מצטט: "תהיינה אשר תהיינה הדעות לגבי עתיד השטחים ממשלת ישראל תבטיח את שלום התושבים ואת הביטחון בורכים של התושבים כולם". אני מממשלת ישראל תעשה הכול בכיוון זה, בעזרת זרועות הביטחון. דרכי יהודה

ולמה העלו את המחירים, אלה שהעלו? — לא מתוך ספסרות. הרי איש אינו יודע — והיום כולם מוכרים צמוד לדולר — האם עסקת החבילה תהיה צמודה לדולר או שהולכים ללירה. בכל זאת, לא עוצרים אינפלציה ביום אחד. אז חברה יכולה להיכנס להפסדים של 20% לחודש. אילו אמרו מראש, רבותי, השקל שלנו יהיה צמוד, למשל, לא דולר אלא לסל המטבעות — כפי שעושים עם היצוא — והיצרן היה יודע מראש שהוא לא עומד להפסיד 20% לחודש — לא היו מעלים את המחירים. מעלים את המחירים מתוך פחד, כי היצרן חי במבוכה.

ריקטור שם־טוב (מפ"ם):

למה הממשלה הקודמת לא עשתה זאת במשך שבע שנים? הלוא היית יועץ שלה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

ישבתי שלוש שנים עם הממשלה הקודמת.

ריקטור שם־טוב (מפ"ם):

אז למה היא לא עשתה זאת, בשלוש השנים הללו?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

האם אתה חושב, שכל מה שאני אגיד היום בכנסת — ממשלה זו כן תעשה?

ריקטור שם־טוב (מפ"ם):

אני בטוח שלא.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אתה תראה שלא.

אני רוצה שראש הממשלה ידע, ואני רוצה לתת לו עצה: כשעם ישראל קיבל את החוריה, הסמל שלו היה שהוא הקדים "נעשה" ל"נשמע". אחד הישגיו שלנו בעבר היה, שדיברו הרבה ויתחו הרבה ולא הגיעו לפיכום. יש להקים פחות ועדות. בממשלה יש אנשים מפסיק חכמים, צריך לעשות. צריך להפסיק לדבר, ולהתחיל לעשות, ולצאת לעם עם תוכנית כלכלית כוללת, כדי שהיצרן, הפועל, המשווק והתקלאי ידעו על מה הם הולכים.

אנחנו צריכים לדעת — אני רוצה פה להזהיר, ואני רוצה שזה ייכנס לפרוטוקול — שהצעדים שרוצים לעשות אותם — והצעד הראשון הוא קיצוץ בתקציב. קיצוץ אמיתי ולא קוסמטי — פירושם שתהיה אבטלה. אין מיתון דה־לוקס: מרוב אבטלה גדולה. אני רוצה להזהיר, שהצמיחה במשק, שעליה אנו מדברים, חייבת להיעשות בד בבד. אין לתכנן קיצוץ בתקציב ולהוריד את הצריכה ואחר כך לתכנן את הצמיחה — כי ניכנס לאבטלה כזאת, שאיש לא יוכל לצאת ממנה. אבטלה בארץ פירושה ירידה. בארצות־הברית הגיעה האבטלה ל־10%; אבל לא רק שלא הגיע לכאן אף עולה נוסף מארצות־הברית, גם שום יורד מישראל לא חזר ארצה. אבטלה פה פירושה ירידה גדולה.

אני רוצה להסביר את מצבנו ביצוא. ראש הממשלה דיבר אתמול על ארבעה מרכיבים עיקריים, וביניהם הקטנת הצריכה הציבורית והפרטית והגדלת ההכנסה במטבע־חוץ. רצוני לומר, שחג גדול היה לנו כאשר הגענו ליצוא לארצות השוק המשותף, תוך הורדת חומות המכס שם. מה היה השיעור הממוצע של המכס? השיעור נע בין 15% ל־20%. השוק האירופי, בתוך שנתיים־וחצי, הפחית את המטבע לעומת הדולר ב־100%. בסל היצוא שלנו משקל הדולר מגיע ל־40%. התשומות שלנו הן דולריות.

אני רוצה להביא דוגמה. בגרמניה האינפלציה היא 1.5% לשנה. אצלנו, לא עלינו, זהו כמעט השיעור היומי. אנחנו

כולם — ובראש ובראשונה ההסתדרות — חייבים לתת להצלת המשק ולסייע בידי הממשלה להשיג יעד זה. רצוני להזהיר בזה את נציגי ההסתדרות מהמחנות השונים. שלא ינסו להתחרות ביניהן ב"דאגה" כביכול לבל תישחק משכורת הפועל. אם האינפלציה תוסיף להשתולל — יסבלו כולם, לדבות הפועלים. על כן צריך לגייס את כל הכוחות, וביחד לקבל החלטות אמיצות וכואכות כאחת להצלת הכלכלה. גם אם משמעותן היא ירידה זמנית ברמת החיים.

אדוני היושב-ראש, רצוני לפנות בזה לכל חברי הכנסת —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
האם אתה מוכן לוותר על כמה התחליות?

חיים דרוקמן (מורשה):

— להיות שותפים באופן אישי בהצלת כלכלת המדינה, עליידי מופת אישי של "הצנע לכת" באורחות חיינו הפרטיים והציבוריים. הידוק החגורה והורדת רמת החיים חייבים להתחיל בהנהגה, כדי שהיא תוכל לקרוא לכל הציבור כולו "אחרי". אזי הציבור אכן יענה לכך בהבנה וברצון.

רצוני להביא כאן את החלטת מועצת מצ"ד, לפנות לשרים ולחברי הכנסת, שיוותרו על 10% ממשכורתם, כדי לעזור בהבראת המשק. כוודאי יטענו הטוענים, שמשכורתיהם של השרים ושל חברי הכנסת אינן מן הגבוהות במשק, וששכומים אלה לא יצילו את המשק. ואף-על-פי-כן, יש ערך רב ביותר לכך שהשרים וחברי הכנסת יוותרו על 10% ממשכורתם. זהו ערך שהוא מעבר לסכום הנדון. דבר זה יאפשר להכיל את שתי התנועה של ויתורים מהמשכורת בקרב כל אלה ששכרם הוא מעל לרמה הממוצעת במשק, כגון ראשי עיריות, ראשי מועצות, מנהלי חצרות, שופטים, מרצים באוניברסיטאות — כל אלה בסקטור הציבורי; ויש לחפש דרכים דומות כדי שיעשו ויתורים גם בסקטור הפרטי. רצוני להדגיש, כי מדובר כאלה אשר הכנסותיהם עולות על השכר הממוצע במשק. לעומת זאת, אלה אשר הכנסותיהם הם מהממוצע ומטה — אין לנגוע בהם ואין לפגוע בהם כלל וכלל.

כמו כן צריך להתחשב בדברים מכריעים ולדאוג שהם לא ייפגעו על-ידי המיתון הכלכלי, עם כל חשיבותו להבראת המשק. כוונתי לחינוך, לעלייה, לעצירת הפיתוח ולהתיישבות.

אדוני היושב-ראש, מתוך הכרה במשבר הכלכלי שבו אנו נתונים וברצון הטוב של כל הגורמים כולם, נוכל להעלות את מדינת ישראל על דרך המלך. בעזרת ה'.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת חיים דרוקמן. חבר הכנסת אהרן אבוחצירא — אינו נוכח. אני מזמין את חבר הכנסת מאיר כהנא, ואמרי — את חבר הכנסת רפאל איתן.

מאיר כהנא (תנועת כ"ך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני רבע שעה חזרתי מההלוויה של הצעירה שנרצחה על-ידי נציג העם, שראש הממשלה אמר שצריכים לחיות אתו בדרקונים.

"מי עור כי אם עבדי יעקב וחרש כמלאכי אשלה —
— ראות רבות ולא תשמור, פקוד אונים ולא ישמע —
—"

המדינה מתפוררת, אין בה תחום אחד המתפקד כראוי. הכישלון חוגג. העם, שתרם לעולם את גאוני הכלכלה ואת המוחות הכי מבקשים בתחום הפיננסי, אשר עזרו לגרום לבנות אימפריות, אינו מסוגל במדינתו-הוא לפתור את הבעיות הכי יסודיות. שר אוצר הולך ושר אוצר בא. היפר-אינפלציה,

ושומרון חייבות להיות כטוחות לתנועה חופשית של חיילים ואזרחים בלי שום פחד בלב.

לפי דעתי, כדי שאכן כך יהיה, אנתנו מצווים להרתיע את הרוצחים, כדי למנוע שפירות דמים של חפים מפשע. אני חובע כזה עונש מוות למחבל, אשר התערטל מצלם האדם ונהג כמתייט טרף ורצח שני צעירים חפים מפשע. זה העונש המגיע לו. כך אנו קוראים בפרשת השבוע: "שפך דם האדם, באדם דמו ישפך". אני מקווה שעליידי כך גם נרתיע אחרים ונציל חיי אדם רבים. זה עניין של פיקוח נפש.

אדוני היושב-ראש, היות שהתחלתי בעניין של פיקוח נפש, אמשך בדבר שאף הוא גורל, לדעתי, כפיקוח נפש. לאחרונה התפרסמה באמצעי התקשורת הידיעה על כוונת הממשל הצבאי להחזיר את ראשי הערים הערבים ביהודה ובשומרון לכהונתם. אם נכונה הידיעה הזאת, הרי שרצוני להזהיר מפניה, כי מדובר בצעד מסוכן שבעבר כבר נוכחנו בסכנתו. ראשי הערים היו את הוועדה להכוונה לאומית המפורסמת. הם התסיסו נגד מדינת ישראל וליבו מהומות ואלימות נגד יהודים. איך אפשר לשכוח כל כך מהר את מה שהיה? גם אז ראשי הערים היו כביכול מן המתונים ביותר. אולם הם לא היו ראשי ערים שעסקו בעניינים מוניציפליים — וזה תפקידם של ראשי ערים. הם הפכו למנהיגים פוליטיים, אשר היו במרכז הפעילות העירונית נגדנו. ברוך ה', מאז הוחלפו ראשי ערים אלה, נעשת הפעילות המוניציפלית על-ידי ראשי הערים הנוכחיים על הצד הטוב ביותר. בלי הנוף השלילי, המסוכן לנו ביותר. אני חוזר ואומר, אם נכונה השמועה הזאת, הנני פונה בזה לראש הממשלה ולשר הביטחון לבדוק עניין זה מחדש לצל ניסיון העבר, ובטוחני שהם יגיעו לידי מסקנה. שבמבט הקיים אין לכך מקום.

אדוני היושב-ראש, ראש הממשלה הזכיר בדבריו את הנאמר בקורי היסוד של הממשלה. ואני מצטט: "הממשלה תעשה כל הדרוש להבטיח את שלום הגליל. ייקבעו סידורי ביטחון אשר יאפשרו הוצאת צה"ל מלבנון תוך פרק זמן קצר שיוגדר על-ידי הממשלה. היעד הברור והמוגדר הוא הבטחת שלום הגליל ולשם כך דרושים סידורי הביטחון המתאימים אשר יאפשרו הוצאת צה"ל מלבנון".

בהקשר זה ברצוני להתקומם נגד אלה, המונים את מספר הקורבנות שלנו. כל קורבן כואב ביותר לכולם, ללא הברל בין המתנות הפוליטיים השונים. כל אדם הוא עולם מלא. לפי השקפת היהדות. כל קורבן פירושו — אוברן עולם שלם. אולם אין אף אחד שיש לו מונופול כלשהו על הקורבנות. הם של כולנו וכואבים לכולנו. מה שצריך לקבוע כאן הוא היעד של "שלום הגליל" והדרכים המתאימות להשגתו של יעד קדוש זה.

אדוני היושב-ראש, העם כולו תלה תקוות מרובות בממשלת האחדות הלאומית דווקא בתחום הכלכלי. לעומת התחום המדיני, שבו חלוקות הדעות, כולם יכולים להתאחד בקשר לנושא הכלכלי, שהוא כיום נושא קריטי ממדרגה ראשונה. העם ראה בממשלת האחדות הלאומית את הדרך הבלעדית להוצאת מדינת ישראל מן המשבר הכלכלי הקשה שבו היא נתונה ולהצלתה מבחינה כלכלית.

ראש הממשלה אמר בנאומו, שהממשלה תצטרך לקבל כבר בימים הקרובים החלטות אמיצות. לפי דעתי, הממשלה כבר צריכה הייתה לקבל את אותן החלטות אמיצות. העם ציפה להן מייד עם הקמת הממשלה והיה נכון לשאת את המשמעות המעשיות שלהן. תבל שהדבר התמשך עד כה. אבל גם כיום זה לא מאוחר מדי, ויפה שעה אחת קודם. חייבים לפעול במהירות ובצורה נחרצת, כי בנפשנו הדבר.

יהיה לראש וזאתה תהיה לזנב — — כי לא שמעת בקול ה' אלוֹקִיךָ."

חיכיתי לשמוע מלה אחת מכל זה מראש הממשלה. מלה אחת. המלה האחת — ה', אלוֹקִים, הקדוש ברוך הוא. שום דבר, ראש המתייוונים של ממשלת המיתגוים לא מכין דבר ולא חצי דבר.

מה הוא מציע ורציע לנו? להחקל עם הזנב בין הרגליים ולסגת מלבנון: להשליך את היבנו על יוניפיל, יוניפיל האמין: את תקוותנו על צד"ל היציב, והעיקר — את עתידנו על סוריה, שמלה שלה, הערכייה, כה קדושה וטהורה...

התוכנית של מר פרס, תחת לחץ אמריקני, תביא לידי הפקר יישובי הצפון, לקטיושות שנופלות שוב על יהודים המסתתרים בתוך מקלטים ולוודאות בקרב אירכינו וירידנו הדגול, שישראל הפכה לנמר של נייר, מר פרס מומין עלינו אסון ומלחמה.

אתם רוצים פתרון יהודי ומוכסח? עזבו את הגוי. לא ממנו תצמח הישועה. הפתרון הוא ביטחון בה' וכדי החזקה של צה"ל, הצהרה כי צה"ל יישאר בחלק של לבנון. שהוא חלק בלתי נפרד מארץ ישראל המוכסחת, ושעל כל פגוע בצה"ל — יגורש כפר שלם של ערבים צפונה, ועוד — התרת מוסרותיהם של חיילינו, כבלים שהפכו אותם לשק אגרוף, מה יאמר הגוי בווינגטון? "כרצות ה' דרכי איש גם אייבו ישרים אתו".

ומה מציע מר פרס ליהודים המסכנים, הרפוקים, לשכבות החלשות? — "למתן את רמת חיים", "פטריוטים", פטריוטים — כן, אלו מלים יפות, איזה רושם יעשו כאשר הוא יגיש ליהודים האלה את מנת האבטלה, ואת המנהאפיים של קיצוצים ברמת החיים, כולן עטופות ב"פטריוטים", האם הוא יסביר להם איך זה עולה בקנה אחד עם התוכנית לשפר את איכות החיים של ערביי השטחים? וכמה כסף זה יעלה לנו — הכסף שאין בתקציב? או שמא הוא יסביר לפטריוט היהודי בקטמון, איך זה שבמפעלים אין ספור עובדים רכבות ערבים "פטריוטים" מהשטחים, כאשר רכבות יהודים של המדינה היהודית מובטלים, אך פטריוטים.

היהודים עלו ארצה, לארץ ישראל, לארץ היהודים, לבנות ולהיבנות בה, המושג "עבודה עברית" היה חרות על גדלה של תנועת העבודה, שלחמה בזמנה להחלפת העבודה הערבית בעובדים יהודים, מי שאינו מוכן להצהיר, שליהודי עריפות בעבודה ובפרנסה כארץ ישראל: מי שאינו מבין את דברי חז"ל "עמי ונכרי — עמי קודם" — עליו נאמר: אי לו לדור שאתה פרנסו, שאי אתה יודע בצערן של יהודי עמך.

חובתנו להבטיח עריפות בעבודה ליהודים; חובתנו לדרוש מהמעסיקים להעסיק בראש ובראשונה יהודים, ובמיוחד חיילים משוחררים; חובתנו לדרוש ממעסיקים חסדנים לשלם משכורת סבירה ליהודים, אם נלך בדרכי ה' ונגמול חסד לעמו, עם ישראל, הוא יפרנסנו ולא נצטרך לחסדו של גוי בשך רוס, שבסופו של דבר ידרוש מאתנו את לטרת הבשר שלו, והעיקר: יהיו מזונותינו מרוצים כוית בידו של הקדוש ברוך הוא, ולא מתקין כדכש בירי ריגן.

עלינו לעיין בקפדנות ובכבוד ראש בתקציב הממשלה למגזר הערבי, אין כסף — נצטרך לזון במלוא הרצעות כשאלה האם מותר לנו לגרום צער, סבל וטרגדיה לאזרחים יהודים במדינה היהודית, כאשר ניתן, כטרנספר של אוכלוסייה ערבית, לחסון מיליארדים, שיוכלו לעזור לבני עמנו החלשים והנחלשים.

אבטלה, חובות המוצעות המקומיות, החוב הלאומי — ההתמוטטות לעולם דוהרת. הייתכן? איך?

אותו צה"ל, שקנה לעצמו שם בעולם כדוד המכה את גלית שוק על ירך, פתאום אינו מסוגל לטפל בכנופיות עלובות של מחבלים בלבנון, אין כמעט יום שאין בו פגיעה בחיילים, וחס וחלילה — גם נפגעים, כוח ההרתעה היהודי האדיר מתחלף בניסיון חולני לבקש מסוריה להבטיח את שלום הגליל. במזימתנו לכרות מלבנון בהקדם האפשרי הפכנו 600 חיילים, שנפלו למען המדינה, ללעג ולקלס. בארצים נפלה שלהבת וצה"ל נשאר אך צל מן הכוח האדיר שפעם הגשים את הפסוק: "חיל אחז יושבי פלשת". הייתכן? איך?

התחושה האדירה שפעם פיעמה בנו, תחושה של ייעוד היסטורי ותפקיד אלוֹקִי; הביטחון העצמי, הוודאות, החיוך הלאומי, שפעם סימלו את העם והמדינה — פתאום נעלמים, ובמקומם באים ספקות, פירוד, פחדים, צניות, אדישות, הגירה ללוס-אנג'לס, החלום, החזון היקר תם. הייתכן? איך?

איך להסביר את העובדה ששום דבר לא מתפקד? אחרי כישלוננו של השמאל נמשך הכישלון של הימין, וברוך ה' הגענו לממשלת אחרות של כישלון, שימו שמים, "מי חכם ויבן אלה"? למה אין אנו מסוגלים לבנות תוכניות מצליחות? איך הגענו לכך שמדינת היהודים מדורגת מחמת לאוגדה בסולם המפגרים הכלכליים? מי חכם ויורה לנו, איך הגענו לפשיטת רגל כלכלית, לאנרכיה חברתית ולהתאבדות אידיאולוגית?

ראש הממשלה עמר כאן אתמול, ובנאום של 50 דקות סקר לפנינו את המשברים, לאחר שחזר מווינגטון — שם עמד כעני בפתח המתורפס ומתחנף בפני הגוי — המשיך מר פרס בתפקיד של עבד נרצע הוועק: "אחבתי את אזני" — לא אצא חפשי", כאשר הכריז כי הידידות — קרי, התלות — לארצות-הברית תהיה אכן פניה במדיניותנו, מי עור כי אם עבדי שמעון... "עתה, הנה בטחת לך על משענת הקנה הרצון הזה אשר יסמך איש עלי ובה ככפו ונקבה" — כן הגוי בווינגטון לכל הבוטחים עליו.

היש את נפשכם לדעת את: סוד הכישלון האדיר? "אם בחקותי תלכו — — ונתנה הארץ יבולה — — ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם", רצונו לחיות גם בשוכע וגם בכיטחון? "בטח את ה' בכל לבך ואל בינתך אל תשען", יש לשוכ אל הקדוש ברוך הוא, לקבל את עול מלכות שמים ומצוותיה, לבטוח בו ולא לפחד מהגוי, אם בדרך זו נלך, נשכיל בכל אשר נלך, ואם לאו — "ונתתי פני ככם", יובאו עליך כל הקללות האלה וההשגון."

הכלכלה מתמוטטת מול עינינו של גאונינו הפיננסיים? "ארור אתה בעיר וארור אתה בשדה — — וישלח ה' בך את המארה ואת המהומה — — בכל משלה ירך — —"

נואשים, מנסים את הכול — כל חוכמה, כל תבונה וכל עצה, כל גרם של גאונות היהודית, וצווחים בתסכול ובמרי כאשר הכול נכשל? יהודי מסכן, יהודי מסכן חסד ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' — — "והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה ולא תצליח את דרכך — —"

אנו טובעים בבזון ששמו לבנון — קורבן למחלה מסחרית המתשת את כוחו של הסופר-צה"ל? אין סוד ואין מסתורין כאן: "ונגפחם לפני אויביכם — — ונסתם ואין רודף אתם — — ושברתי את גאון עזכם".

ולהכעיס — הערבי בתוכנו משגשג, "הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה, ואתה תרד מטה מטה — — הוא

אל יקרא ראש הממשלה לעם להוריד 5% מרמת החיים. עליו לומר: שרי הממשלה, כולם כאיש אחד, יוותרו עכשיו על תוספת השכר של 120%, יעברו למכונות צנועות יותר וישמשו דוגמה. כנאמר: "ממנו תראו וכן תעשו". מה עושה הממשלה כדי לדרכן את הציבור להגדיל את פריון העבודה והחיסכון?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — — — — האם אתה מוכן לוותר על זה? — — —

רפאל איתן (התחיה-צמח):

אזרחים הוציאו מיליארד דולר לטיולים ולבילויים בחוץ-לארץ. והממשלה? האם גם עליה יחולו הגבלות? מי שיאמר שזה כסף קטן כנראה לא שמע את הפתגם "דין פרוטה כדן מאה". העם מחכה לדוגמה, לא לגזירות.

עם כל הקשיים הללו — יהיה זה אסון לאומי לטווח ארוך. כמו גם כהווה, אם מתוך קוצר ראות ורצון לחפש פתרונות קלים ייפגעו החינוך, הביטחון וההתיישבות. אורח החיים, סדר העדיפויות וההתנהגות של כלנו חייבים להיות משועבדים לשלושת אלה. פגיעה בחינוך תטביע חותם שלילי ומסוכן על הדורות הבאים. "חוסך פתו ללמד בנו" — זהו פתגם של מי שרואה את הנולד. תולשה כביטחון פירושה הזמנת מלחמה. רחיצה מהתיישבות בכל ארץ-ישראל פירושה חסימת שערי הארץ בפני עלייה, מרצונו אנו.

אל לממשלה להיחפז ולהפקיר שוב את שלומם של אזרחי הצפון לחסדם של הסורים, הלכנונים למיניהם והאוי"ם. מי שלא בא בתביעות "צה"ל הביתה" כאשר נפלו מאות חללים לאורך תעלת סואץ, מי שלא הפגין או — מדוע הוא מפגין עתה? כמה שונה לבנון? הרי הורחקה האש מילדי נהריה ושמיר, כפר-יובל ומשגב-עם, אביבים ומעלות. האם דמם של הנרצחים ליד מגור כרמין סמוך פחות? מדוע אין הפגנות? האם תימצא דרך אחרת להבטיח שלום לאזרחינו בצפון? סכלות וחשישות מתחייבות מהמצב שאנו נתונים בו: לחץ של טרור הבא להאיץ מהלכים מדיניים.

בפני הממשלה ניצבות משימות כבדות שהשפעתן מכרעת על אופיה, דמותה ויכולת קיומה של המדינה. זו שעתה של מנהיגות. תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת רפאל איתן, רשות הדיבור לחבר הכנסת ויקטור שם-טוב, ואחריו — לחבר הכנסת אבא אבן.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כנאומי של ראש הממשלה אתמול היו נקודות אור, ואני שמח לציין בתחילת דברי לפחות אחת מהן: סוף סוף קם ראש ממשלה, שלא החניף לעם ולא הבטיח להטיב עם העם, לאחר שלטון אשר במשך שבשנים חילק מתנות ולא תבע מהאזרח דבר. ראש הממשלה לא הבטיח הטבות, לא התחייב לחלץ טובות הנאה, אלא תבע מהציבור.

אבל, אדוני ראש הממשלה, זה מעט מדי ומאוחר מדי. אומנם נכון שלכל ממשלה יש מאה ימי חסד. אך בקריאת ביניים אמר אתמול ראש הממשלה, שהוא אינו תובע אותם. זה 40 יום שממשלה רחבה, שכמעט 100 חברי הכנסת תומכים בה, משגעת את המדינה, מטרפת את המשק, תוכניות עפות באוויר. מקימים צוותים של יועצים: מודעי מקים צוות, יעקבי מקים צוות, ראש הממשלה מקים צוות, ממלא-מקום ראש הממשלה מקים צוות. מגייסים מומחים, נגידים לשעבר, נגיד של היום, נגידים של מחר, פרופסורים לכלכלה — וכל אחד מהתוכניות שלו. והחלטות אין, פרט ליריות מן המותן:

חז"ל אומרים: "בעקבות משיחא החוצפה ישגה, יתגבר, ויוקר יאמיר, הגפן תתן פריה והיין ביוקר, ומלכות תיהפך למינות, ואין תוכחה. בתיודע יהיה לזנות, והגליל יהיה חרב". כל זה לא חייב להיות. בידינו להביא את המשיח, את הגאולה, בלי יסורים — היום, היום, היום אם בקולו תשמעו". מי חכם ויבן אלה?

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה. אני מודה לחבר הכנסת מאיר כהנא. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת ויקטור שם-טוב.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת צירלי ביטון, מה אתה מפריע לחבר הכנסת רפאל איתן, הוא עוד לא אמר כלום.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, השאיפה לחיות בשלום, לבנות ולהתפתח, מלווה את עם ישראל בארצו זה דורות. אבל אין די בשאיפה וברצון טוב, המופגנים עליידי צד אחד בלבד. המעשה הציני בארץ-ישראל רצוף מאבק דמים, ורק תודות ליכולת עמידה, למאבק עקשני, לאמונה בדרך ובוזכותו של העם היהודי לארץ מולדת משלו — צד בוזכות אלה ובוזכות דבקות בת אלפיים שנה. הגענו לעצמאות ולריבונות. אין זו דרכם של אויבינו לחתור לשלום. שיאפשר קיום לעם היהודי בארצו, ארץ-ישראל.

ממשלת ישראל חייבת לומר בגלוי וישירות: ארץ-ישראל שייכת לעם היהודי. זו ארצו היחידה. לא אנחנו צדיקים לחפש פשרה וויתורים, אלא אלה שלא זנחו את דרך המלחמה זה דורות ועדיין לוחשת בקרבם גחלת התקווה שאולי ינצחו אותנו ולו פעם אחת בלבד. אדרכא, יציעו הם פשרות טריטוריאליות, יציעו הם דריקום, יציעו הם פיצויים ליוצאי ארצות ערב שעלו ארצה כחוסר כול. אם אינם רוצים בשלום — אל יפגעו בגבולותינו, באזרחינו ובריבונותנו. אנחנו נוכל להשלים עם מצב כזה לאורך ימים, עד שיתרצו. אבל אם לא ייטשו את דרכם זו, האלימה וריוות הדמים, תאמר ממשלת ישראל: נגן על מדינת ישראל ונבטיח את שלום תושביה בכל דרך שתיראה נכונה בעינינו.

אין צורך ואין טעם באיומים, ואין שכר להתרפסות. אם וכאשר יבוא היום ותהיה בפי אויבינו כשורת השלום, נאמר: שלום-אמת ממות שלום-אמת: מקח הוגן, פשוט, ישר ושווה — והלאו מדובר בהשוואה שבין מדינה קטנטנות כשלנו לבין עמים שלרשותם עומרים מרחבים עצומים ומשאבים כלתי-מוגבלים.

מאבק מדיני אינו מבודד מהנעשה ומהמתרחש גם בתחומים אחרים, ובמקרה זה — מצב המשק. כחוסם הכלכלה זוהי שעת משבר, אי-יכולתה של הממשלה, המנופחת בגודלה ומסורבלת בפעולתה, להגיע לדרגי פעולה הכרחיות וחיוניות עלולה לגרום לכך, שבנושאים מדיניים-לאומיים-ציוניים תפתח יכולתה לעמוד מול לחצים כבדים, הצפויים לנו.

על הממשלה להכריז מיד על מצב חירום כלכלי: להקפיא באמצעות חוק את המחירים, השכר והמסים: לקצץ בהוצאות ציבוריות שאינן בעדיפות עליונה — פרט לחינוך, לביטחון ולהתיישבות: להקטין את המנגנון הציבורי; ובעיקר — לתת לעם דוגמה, בראש ובראשונה באורח חיים צנוע של שרי הממשלה, ובעקבותיהם — של כל משרתי הציבור.

ראו את העניין של לבנון. שלחתי לך מברק, אדוני ראש הממשלה, כאיש האופוזיציה, ובירכתי אותך על ההצהרה שהייתה לך בארצות-הברית, ולא זכית לתשובה עליו. אינני יודע אם זה נוהל יפה כלפי האופוזיציה, גם אם מספרית היא איננה כל כך גדולה. שלחתי מברק דומה בעניין אחר לשך הביטחון, וקיבלתי תשובה.

ראש הממשלה ש' פרס:

בירכת אותי — מה יש להשיב? קיבלתי את הכרעה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

טוב, בסדר, יכול להיות שהאתיקה של החיסים בין אופוזיציה לבין קואליציה היא שמתייחסים אליה רק אם היא מבקרת. אם היא מברכת — אין צורך בתשובה, אבל בסדר, טוב, וזאת לא בעיה, אין דבר.

אדוני ראש הממשלה, אמרת בווישניגטון בריאיון עיתונאי, שבחןך ישישה עד תשעה חודשים לאחר שהממשלה תקבל החלטה על יציאה מלבנון, אנתנו נצא. שאל אותך העיתונאי: מתי הממשלה תקבל החלטה כזאת? אמרת: בתוך כמה שבועות. הדברים התפרסמו ב"דר שפיגל", נכון, הריאיון היה במטוס, זאת אומרת ראש הממשלה נתן את הריאיון הזה כשהוא רחף באוויר, אבל אינני חושב שהצהרה כזאת היא "עסקי אוויר". היתה לך הצהרה נכונה, היא תואמת את התחייבויות המערך לאזרחים לפני הבחירות; אז אמרנו בדיוק אותו דבר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל זה לא תואם את המציאות.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

עכשיו, אדוני ראש הממשלה, קם שר שסירב להיות "עלה תאנה" למדיניות הנסיגה מלבנון. איזה עלה תאנה? איך שריון הוא חומה של ברזל. הוא לא יהיה עלה תאנה למדיניות כזאת שראש הממשלה שלו הצהיר עליה בווישניגטון. אילו יחסים קיימים בממשלה, רבותי? 40 ימים היא מתקיימת, שר בכיר בממשלה מתנגד פומבי לראש הממשלה, שר בכיר בממשלה, כמורד — ואינני מתורכח אתו עכשיו לגופו של עניין, אלא על התופעה עצמה — משתתף בהפגנה כחברון שיש בה הזדהות עם נאשמים העומדים למשפט, דבר הנוגד מינהל תקין ויש בו פגיעה בבתי-המשפט. וראש הממשלה אינו מגיב? אין התייחסות? ושר בממשלתו מטיל וטו על כל תזווה בעניין הוצאת צה"ל מלבנון? הלוא אמרנו לך, אדוני ראש הממשלה, שההחלטה היחידה בעניינים מדיניים שהממשלה הגדולה הזאת תוכל לקבל היא רק ההחלטה שלא להחליט. כרגע שתחליט — אין לך ממשלה.

ממשלה משותפת לליכוד ולמפלגת העבודה המאגדת דבר והיפוכו, על בסיס פריטטי, עם שני ראשי ממשלה, אחד היום, אחד מחר, כשמצד זה שמענו היום את כל האזהרות — האם אתם תפתרו את הבעיות של מדינת ישראל, הכלכלית והמדינית, אדוני ראש הממשלה? כמה צד לי על שראש הממשלה שמעון פרס, חברי וידידי שמעון פרס משותפותנו במערך, הגיע לראשות ממשלה בתנאים נוראים כאלה.

את הבעיות נפתור אם תקום ממשלה אחרת.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת ויקטור שם-טוב, רשות הדיבור לחבר הכנסת אבא אבן, ואחרי — לחבר הכנסת בן-אלישר, אחרון הנואמים בדיון זה.

אבא אבן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דרכו של עולם שאין

שקליציה, דולריציה, פת"מזיציה, והתוצאה היא טמטומי-ציה של כל המערכת.

היו"ר ש' הלל:

האם זה מטבע חדש?

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אני לא מציע תוכנית חדשה.

מהבחינה הזאת, אדוני ראש הממשלה, הנאום שלך אתמול היה, לצערי הרב, נאום מאכזב. לא היה בו כישלון של העדר דמיון, היה בו כישלון של העדר העזה. אני מצטרף לפנייתו הנרגשת של הסופר יזהר סמילנסקי אתמול ב"דבר" אל ראש הממשלה, יזהר היה מן הנלהבים ביותר בין התומכים בממשלת אחדות לאומית, ואני חושב שקריאתו אתמול היתה קריאת אס.או.אס., שנבעה מתוך החרדה שממשלת האחדות הלאומית עומדת להיכשל. אמר הסופר יזהר סמילנסקי לראש הממשלה: "צק נחושט כדמן, ראש הממשלה, ודבר, דבר אל העם כהעזה ובצדק — והוא ילך אחריך".

ראש הממשלה לא דיבר אל העם כהעזה, ולא מפני שהוא אינו מסוגל לעשות זאת, אלא מפני שהוא לא יכול לעשות את זה. עם ממשלה משותפת כזאת, השטועה מבפנים כבר בארבעים הימים הראשונים לקיומה, אמר יזהר — בצדק — שבהגשת תוכנית ובתביעה מן העם צריך ראש הממשלה להיות אכזר וצודק.

האם יש צדק בתוכניות שאתם מביאים? מדברים על פגיעה בשכר בלבד, שכר שכר נשחק, ורק לפני שעה שמענו ברדיו, שיש העלאה נוספת של 24% כמוצרי היסוד, ושל 95% במחיר הבשר הקפוא, ורוצים לשחוק את השכר שחיקה נוספת. כעל הבית סוכל משלשול ועל הפועלים מטילים דיאטה, כדי שהוא יבריא.

אדוני ראש הממשלה, מה הטלתם עד עכשיו על ההון? יש פה חבר כנסת אחד, שתמיד מתנדב לקרוא למטורפים לרדת מהגג. איך יורדים מהגג המטורפים שהתעשרו מהאינפלציה זה שבוע שנים? בתנועה הסוציאליסטית דיברו תמיד על 2,000 המשפחות של המיליונרים, יש 20,000 מיליונרים כדולרים ומולטי-מיליארדרים בשקלים, איך הם יורדים מהגג? איך אינכם מטילים מס הון נטו על הונכסים הפיננסיים במשק ועל הרכוש שהצטבר? איך אתה רוצה לקחת רק מהשכירים? באיזו זכות מוסרית? איך אתם תושבים שתוכנית כזאת תצליח? אתה רשאי להתאכזר ולתבוע מהעם מחיר כבד כדי להבריז את המשק רק אם תהיה צודק.

אדוני ראש הממשלה, אתמול ציפיתי ממך לנאום צדציילאני, לדעתי, הצטרפת לנאום אותו ב-48 השעות הראשונות לאחר הרכבת הממשלה, ולצאת עם תוכנית שיש בה גם דמיון, גם תביעה וגם צדק, והעם מוכן לתת. הוחמצה שעה, ועדיין לא הצגת תוכנית, ואם לא תציג — נציע לך אי-אמון בטרם ימלאו 100 ימים לכהונתה של הממשלה.

אדוני ראש הממשלה, אתה המשגם — אתה האשליה שלכם — הוא, שניתן לנחק את הבעיות הכלכליות מהבעיות המדיניות, שניתן לרפא כלכלה בלי טיפול בריאני כפתרון הבעיות הפוליטיות, הזמנת את חוסין למשאומתן, איך חוסין יבוא למשאומתן? אפילו לא הצעת לו פשרה טריטוריאלית: אפילו לא אמרת לו שאתה מזמין אותו למשאומתן בלי תנאים מוקדמים, והוא אתה יודע, שבלי תזווה בתהליך המדיני לא במשק ייווצר מצב של רגיעה, שיאפשר השקעות ויביא צמיחה כלכלית — אתה אומר שכלעדיה אין ריפוי האינפלציה.

מדויק לדבר על הצעה של ארצות-הברית, כאשר האופציה הזאת עומדת לרשותה של כל מדינה בעלת חוב, ואין כאן שום ויתור אמריקני או היענות נוספת. הרבה יותר משמעותית היא העצה הנכונה של מזכיר המדינה שולץ, לבל ניתפס לאופציה הזאת. בראשית ימיה של מדינת ישראל היה רווח בעולם ספק גדול מאוד באשר ליכולת להתחייב הלוואות. הישג מופלא היה בכך, ששום ממשלה ישראלית מעולם לא ביקשה סלחנות לגבי פירעון של תשלום. אל נפר את המסורת הזאת — אלא אם, חלילה, יבואו מים עד נפש. אני חושש, שאם יבואו מים עד נפש — גם האופציה לא תעזור הרבה.

סמכות הממשלה לגייס את העם ליתר חיסכון, לצמצום מגננטים מיותרים וכיוצא באלה, היחה, כמובן, מתחזקת, אילו שימשה הממשלה מופת לרבים. היה זה מחזה מרהיב לראות אחמול ייצוג מלא של הממשלה ליד שולחן השרים, אך היה לי רשם, שהם ישוב בדיוק מסרים ובציפיות, שלא לפי נהוגותם, כולם מקובצים יחד במרחב מוגבל. כדי שהממשלה תפגין מופת של תסכנות, יש צורך או שיהיו פחות שרים או שהשולחן יהיה יותר ארוך — ואני מעלה את הדבר הזה מול העובדה, שבכל זאת יש נחשול חדש של מינוי סגני שרים. אולי בכל זאת אפשר לממשלה להימלך בדעתה. המצווה "פרו ורבו" היא מצווה חשובה, אך גם היא סוכלת הגבלה מסוימת.

חברי הכנסת, אני מביע רגאה לא על מה שהיה כלול בהודעת הממשלה אלא על נקודה אחת אשר לא נכללה בה: לא היה שום אכזר של יהודי התפוצות, כאשר המנופים שאפשר וצריך לגייס אותם למאבק הכלכלי. אני מעלה זיכרונות: ב־1951 היה משבר בארץ, ארץ עמוסת עלייה. ואיזה משבר? — מעקב אחרי מכלית אחת, אחרי שתי אגניות נושאות חיטה, אשר אולי — חלילה — לא יגיעו במועדן. מה עשה ראש הממשלה, דוד בן גוריון? — כינס את יהודי הגולה והטיל עליהם להכפיל ולהשליש את התגובות. אני מודע לעובדה כי מחסורנו התקציבי היום חורג מכל אפשרות סבירה שהעם היהודי לבדו יוכל לספק את רובו, אך כלום גידיה היא שהתגובות הזאת תישאר קפואה על שמרה? הרי חישבו כלכלנים, שאין ישראל מקבלת מיהודי התפוצות אפילו אחוז אחד של התוצר הגולמי של יהודי ארצות-הברית. למה לא לעשות את המאמץ ולכוון אליהם את הקריאה? אינני פסימי עד כדי התייאשות. אפשר לנער אותם מתרדמתם, להנחיל להם מחדש יצר-פעולה, סולידריות, גאווה מורשת ותחושת אחריות. על כל פנים, ראש הממשלה וחבריו רשאים שלא להיות מרוצים מהמצב שמצאו במשרדיהם, לגבי רפיון הקשר עם יהודי התפוצות בשנים האחרונות.

דבר אחרון: מה יכולה הממשלה הזאת לבצע? — כולנו יודעים את המגבלות המוטלות על הממשלה מכוח הרכבה המיוחדת. אנחנו יודעים, שבמדינה מסוימת זוהי ממשלת דבר והיפוכו. אבל יש תחומי קונסנסוס, יש תחומים אשר בהם האיוון הזה איננו צריך ואינו מחויב להביא לידי שיתוק. יש אפשרות לשקם את הכלכלה; יש אפשרות להוציא את צה"ל מהביצה הלבנונית תוך יצירת התנאים המאפשרים זאת, בלי לפגוע בביטחון יישובי הצפון; יש אפשרות לחקן את שיטת הבחירות, לבל תיידרדו ואיננו מחויבים למצבים כאלה בעתיד. אני רוצה להוסיף עוד נקודה, הנראית לי משבירת: אפשר להציל אחד מנכסי המדינה הנתונים בסכנה — את מערכת ההשכלה הגבוהה. אני מאזר כסוף זה, מפני שמדינת ישראל — אשר אין האוניברסיטאות שלה נפתחות כסדרן — היא מדינת ישראל הנתונה במשבר מכל בחינה.

אנחנו, חברי המערך, הבטחנו במערכת הבחירות תמורה בכל הנוגע לגישה לבעיה הלבנונית. הסתמכנו על דבריהם של

מתגברים על משבר כלכלי במכה אחת. יום לחימה מוחץ אחד מסוגל להכריע מערכה צבאית. הצבעה אחת בארגון בין-לאומי עשויה לשנות מיסודו מעמדו המשפטי והמדיני של עם. הרי אנחנו טעמנו טעמן של תמורות כגון אלו. אך מפנה בזק מעין זה לעולם איננו מזדמן בתחום הכלכלי. כאן רשות הדיבור לסבלנות הזה בלחיצת הרות, אשר אינם דווקא סימני ההיכר הבולטים של העם הישראלי למפלגותיו. כפי שהיה דרוש הרבה זמן לממשלה הקודמת ליצור את המצב הכלכלי הנוכחי, כן יידרש זמן לא מועט לממשלה החדשה, כדי לחסל את המשבר הזה בהדרגה. בכל זאת, חוב בין-לאומי בשיעור של 23 מיליארד דולר, הגדול והולך בשיעור של 5 מיליארדי דולרים לשנה, על רקע של אינפלציה השואפת ל-1,000% — זו תופעה שמעטות כמותה בהיסטוריה הכלכלית של אומות העולם.

אם כן, לא היה מנוס לראש הממשלה מלהטיל את מלאכת ההיחלצות על העם בישראל. על מצפנו הלאומי, על תבונתו החברתית, על כשרונו היצירתי ועל כושר התאוששותו, אשר יצאו לו מניטין בזמנים קודמים. אני מסכים עם ראש הממשלה, כי תכונות אלו מצויות כשפעי ככל נדבכי התבונה. הוא יסיים אתי בוודאי, שבחברה המתוחכמת של ימינו אין להביא תכונות אלו לידי מימוש וביטוי בליד מכוונת וממריצה של ממשלה. מכאן, שהממשלה רשאית בהחלט לנערן מבט של חקוה ותביעה בהמוני העם, אבל העם רשאי ביתר שאת להחזיר את המבט הישר לשולחן הממשלה, במתח גדול מאוד של ציפייה ותוחלת.

כן, האנרגיה חבריה וגנוזה בתוך העם, אבל המנוף לשחזורו ולהפעלתו הוא בידי הממשלה בלבד. כאן מתבקשים כמה דברים: תוכנית מפוכחת, קביעת עדיפויות ברורות, הגדרת משימות ותחומי אחריות של האזרחים, של ארגונים ושל מסגרות ציבוריות ותנועותיות. אבל על הכול — יכולת להכריע, סוף סוף להכריע, בין אופציות שונות ובין אילוצים שונים ובין תביעות שונות: להכריע באימץ רוח, תוך הסתכלות מתמדת בשעון הדוחק.

אולם, חברי הכנסת, לי נראה כי השעון איננו דוחק עד כדי כך, שמותר לצפות לבשרה גואלת כבר ביום 38 ולדבר עכשיו על ממשלה אכזבה לאומית. זה נראה לי קצת נתפס. אכזבה היא גורלם של אלה, אשר הפרתו בתקוותיהם. אף ששמעתי באהדה את דבריהם של ידידי, חברי הכנסת שריר ושם-טוב, יש לי לעתים הרשם, שהחלטתם להתאכזב קודמת לעצם האכזבה. אם יחלפו עוד ימי חודש בלי שינוי המצב הנוכחי, הם בוודאי לא יהיו כורדים באכזבתם.

חברי הכנסת, כשמדובר בהתאוששות המשק והחברה, מכיוון הזקוק אל אלה האמורים לחולל את ההתאוששות. ראש הממשלה, כאמור, שם דגש חזק ונכון בצורך בהתעוררות פנימית עמוקה. הוא התעורר וגם לידה המסייעת של ארצות-הברית, לפי הערכתי, ממשלת ארצות-הברית נענתה לראש הממשלה מלוא ההיענות שעמדה לרשותה, לפי יכולתה המשפטית והמדינית כאותם ימים. בעיתוי הכלכלי-שגרתי הזה, לאחר התפוצות הקונגרס וערב הבחירות, לא היתה שום ממשלה אמריקנית יכולה לעשות יותר, להכריז יותר, להבטיח יותר מאשר הכריזה והבטיחה הממשלה האמריקנית כאותם ימים. אני חייב לומר, שלי היתה הזדמנות להיווכח, כי הסכרתו של ראש הממשלה שאירדה אחריה איוושהי מערבות של התרשמות חיובית בממשל וכציבור.

אם כן, יש לסיים לאלתר את חילופי ההודעות הסותרות בדבר אופצית דחיית התשלום הכא של החוב הישראלי. לא

המרכזי של המדיניות הישראלית, ככל שהדבר קשור ללבנון, חייב להיות, ששטח לבנון לא יישמש עוד כבסיס לתוקפנות נגד ישראל מצד כוח ערין כלשהו, והיא סורי, יהא מחבלים על סוגיהם השונים. וכל מי שטוען שניתן לפנות את צה"ל מלבנון מייד, כא בעצם לומר: אין דבר, יחזור המצב שהיה קיים בלבנון לפני יוני 1982, יחזור ויתקיים.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

דעותיך ידועות לכולנו. אתה הרי נפגשת עם ערפאת. שמור את דעותיך לעצמך.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אכן, יש לי מה לומר לך.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

בוודאי. עלי-מנת להזכיר לחבר הכנסת פלד, המצב בלבנון בעבר היה, שהיא שימשה קן למרצחים ולמחבלים. היא הייתה מרכז לאירידנטה, וכך גם תחזור להיות, אם נמהר לפנות את צה"ל מלבנון. היא תשוב להיות אותו מרכז של המערכת הזמנית ממלכתית של אש"ף, בדיוק כפי שאתה רוצה שהיה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

זה לא היה כשום מקום, רק ברמיזנו. זה לא היה ב-1982.

היור' ש' הלל:

אני רוצה להזכיר לכם שאנו בסוף הדיון, ואתם מתנהגים כאילו אנו בתחילתו. עכשיו שעת נעילה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

זה דווקא מראה על חריצות והקשבה.

אחמול הקשבתך קשב רב לנאומך, אדוני ראש הממשלה, ולניסוחיך. האחדות לאומית — ואני מכבד עליה — חייבת לחוק את ישראל, לכך היא נועדה. לשם כך היא קמה. למרות חילוקי הדעות הקיימים בין מפלגת העבודה לבין הליכוד, אין לי ספק, שאיש מאתנו אינו מעוניין, שכתוצאה מהאחדות הלאומית תיחלש ישראל, חס וחלילה. אבל אני חושש מאוד, שאם אנו ננהג כעניין לבנון בחיפזון, לא רק מחוץ רצון בהול לצאת משם אלא גם בהכרזות בוקר וערב שאת זה אנחנו רוצים — נחליש, חס וחלילה, את מדינת ישראל.

אם אנו מוכנים להכיר באינטרסים המיוחדים שיש לסוריה בלבנון — ואכן אנו מוכנים להכיר בכך — חובתנו לעמוד על כך, שסוריה תכיר באינטרסים המיוחדים שיש למדינת ישראל בלבנון הדרומית. האינטרסים שלנו מחייבים את קיומו של צבא דרום לבנון, שנועד להגן על חושיה המקומיים של לבנון הדרומית, והצבא הזה לא יוכל להתקיים, בלי שתוכר זכותה של מדינת ישראל לזיקה אליה.

אני רוצה להזכיר לכולנו, שהסורים גורסים שהגבול בין ארצם לבין לבנון הוא גבול פתוח בלי להכיר אפילו בתוקפיותו ובקיומו של גבול בין סוריה ללבנון. אנו חייבים לעמוד על כך, שתוכר זכותנו לקיים גבול פתוח בינינו לבין לבנון, אף שאנו מכירים בהחלט בתוקפיותו ובקיומו של גבול בין-לאומי. המבדיל בין מדינת ישראל לבין לבנון, אבל כל עוד קיימים כוחות כיבוש בלבנון וכל עוד לא קיים שלטון מרכזי בלבנון, אנו חייבים לטעון לזכות לקיים גבול פתוח בין ישראל לבין לבנון.

לא שאינני מסכים למה שאמר חבר הכנסת אבא אבן לגבי יוניפי"ל, אבל למרות הכול, מעטים בינינו בבית הזה ובשאר

אלה שהיו אמורים — ואני מתבדך בכך שהם הגיעו לכך — לקבל אחריות לניהול הממשלה ומערכת הביטחון, ואני זוכר את הסמאות אשר היו שגורות בפניו: כיצוד חרד-דדי של הסכם 17 במאי: קביעת אותם סידורים ביטחוניים המותנים בנו ואינם מותנים בזולתנו; דחיפות מרובה יותר מזו אשר אפינה את גישתה של הממשלה הקודמת. אני סבור אפוא שיש לרענן את ההתחייבויות הללו ולהיזכר בעובדה, שהיעד איננו הבטחת ביטחונם של תושבי הצפון בלבד אלא הבטחת ביטחון חייהם של כל אזרחי ישראל. ואם הכתובת לשמירת ביטחון החיים היא כל אזרחי ישראל — הרי גם אזרחים בשירות הצבאי צריכים להיכנס למחשב המכאני הזה, הקובע את הצלת הנפשות בישראל כשיקול כבד מאוד בכל הכרעה, כל הכרעה שהיא בין אופציות שונות.

מי ששיקול לפי אמת מידה זו יגיע למסקנה, שהישארותנו כמצב הנוכחי היא אולי הגרועה מכל האופציות העומדות על הפרק, על כן, אינני יורד לסוף דעתי של חבר הכנסת דרוקמן, המייעץ לנו שלא לספור את קורבנותינו. אכזי למדינה שאיננה סופרת את בניה ואת בנותיה, הנופלים חלל על כמותיה.

אם כן, לגבי יוניפי"ל אין להיתפס לדיון אידיאולוגי. אין בזה שום בעיה אידיאולוגית. לפעמים צבא אר"ם נכשל, לפעמים הוא ממלא תפקיד מסגרת הסכם בין מדינת ישראל לבין מדינה אחרת. אין להיתפס לשום גינונים ונחללים מיותרים לגבי הדחיפות של משא-ומתן.

אני רוצה להביע תקווה שהממשלה תראה את הופעתה לפני הכנסת היום רק כתחילה אחת בשרשרת הופעות. אני ממליץ מאוד על מגע רצוף ותכוף מאוד עם הציבור ועם הבית הזה, לקיים את המצווה הראשונה של הנהגה לפי מסורת ישראל: "דבר אל העם הזה ואמרת אליהם".

היור' ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת אבא אבן, רשות הדיבור לאחרון הנואמים בדיון זה, חבר הכנסת אליהו בן-אלישר, בבקשה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, טרם נודמן לי לברכך מעל דוכן זה לרגל בחירתך לכס הזה והישגך, ואני מברך את ברכותי שלי לכל אלה אשר בורכת בהם. אני אשתדל לסייע בידך לפחות על-ידי כיבוד מסגרת הזמן שהוקצתה לי.

היור' ש' הלל:

תודה רבה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

ראש הממשלה בנואמו אתמול הציג תמונה רחבה ומערכת גדולה מאוד של מדיניות מאמולתית. קשה מאוד להתייחס לכל הנקודות שהוא העלה. ברשות היושב-ראש, אתייחס לשתיים בלבד, שאינן בה נפרדות כפי שהן עשויות להיראות: האחת — הסוגיה הלבנונית והשנייה — בעיית יהודי ברית-המועצות.

קודם כול — לסוגיה הלבנונית. בכית הזה ומחוצה לו יש מי שחושב, שעיקר תחלואינו באים כתוצאה מהימצאותו של צה"ל בלבנון, ושאל נמהר ונפנה את צה"ל מלבנון, אז יבוא מרפא לכל תחלואינו. גם הכלכליים, ולפתות חלק מהמדיניים — הכלכלה תשתפר, המצרים אולי יחממו את היחסים, אשר מרצונם ובכוונה תחילה ציינו אותם.

אני אינני נמנה עם אלה החושבים כך, ולא שאני מתכוון לומר שאני מתנגד לפינוי צה"ל מלבנון. אבל אינני חושב שאם אנו קובעים לעצמנו את פינוי צה"ל מלבנון כיצד מרכזי של מדיניות ישראל, גם נמהר להשיגו, למיטב הכרתי, היעד

יש דעות שונות בשאלה כיצד לטפל בנושא הכלכלי. החל מחברים האומרים: תוכנית מייד, עכשיו, אחת ושתיים, וכלה בחברים האומרים: אל תמהרו, אל תתרגשו, ללא פניקה, לאט לאט, וכדומה.

אני רוצה לומר כמה משפטים על התוכנית. אתחיל בדבריו של האיש שפתח את הוויכוח, חבר הכנסת יאיר צבן — ואיני רואה אותו כאן.

קריאה:

— — —

ראש הממשלה ש' פרס:

קודם כל אני שואל את עצמי: האם תוכנית אכן פותרת את הכול? אני מפחד מהאשליה הזאת. אני בעד תוכנית, אבל אני מפחד מאלה המייחסים לתוכנית את היכולת למצוא פתרון בן-יום ובן-לילה. הייתי בארץ מונח אירופית, חבר הכנסת צבן — מפני שזו ארץ ירדנותית לנו, לא אזכיר את שמה — ושם יש חכנון יומיומי. ראיתי מחשב, המקבל, נדמה לי, מקבל נתונים מכל 30 המחוזות של אותה מדינה. ובכן כך: תוכנית חומש, תוכנית שנחית, תוכנית חודשית, תוכנית שבועית ותוכנית יומית. תוכנית יש; אך המשק שם על סף פשיטת רגל.

יאיר צבן (מפרס):

למה לך — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אל תדאג לי; חבר הכנסת צבן, אני אגיע לכל דבר, האמן לי.

הייתי בקולחוז בארץ הזאת, ואמר לי שיש תוכנית שנייה, והיא — להחליף את הטרקטורים בפרדות, כדי לחסוך דלק. אני מוכרח להגיד, שתוכנית יוצאת מן הכלל כזאת טרם שמעתי.

אני מכיר ארצות אחרות בעולם החופשי. אני מכיר ארץ ששמה צרפת. כל פעם חברי ממפ"ם אומרים לי: הסתכל על מיטראן. אני מסתכל על מיטראן, אני מסתכל על צרפת, ולפי דעתי — אין מתכננים טובים כמו הצרפתים. חבר הכנסת צבן, האם אין שם אבטלה? האם הפרנק אינו במשכר? אין שם ממשלת אחרות לאומית. כך שירידי ויקטור שם-טוב אין לו ממה להתאכזב. נו?

אני מסתכל על ארץ אחרת, ספרד — ואני מעריך את הממשלה שלה ומכבד מאוד את ראש הממשלה הזאת, שהוא גם ידיד אישי שלי. פליפה גונזלס — רוח חדשה, דבר אל העם, מדבר נהדר, נחושת ונחושת קלל, בכל השפות. האם אין שם שניים יוחצי מיליוני מחוסרי עבודה?

אני מסתכל על אנגליה — משטר הפוך: הגברת תאצ'ר, הנקראת "אשת הברזל". אנגליה מפקה נפט. את כל הרווחים שהיא מפקה מהנפט היא משקיעה בתשלום דמי אבטלה. מדוע? האם כולם טיפשים, כולם כטלנים, כולם אינם יודעים לנאום?

הרעיון הזה שאתם מעלים: נאם ותציל — הלוואי שזה היה המצב. גם אינני רוצה ליצור רושם כזה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
דברך מזכירים מאוד את תשובות ארידור ואת הנאומים שלם.

ראש הממשלה ש' פרס:

עוד לא הגעתי אליך, חבר הכנסת תופיק טובי. לגביך יהיו לי כמה חידושים.

בכלל רוחשים אמן ליוניפ"ל. הוא משענת קנה רצון. אל נגלה את עצמנו. אני גם מעריך שלא נראה במדינת ישראל לפתע פתאום אלמנט החושב שאכן ניתן לרחוש אמן ליוניפ"ל. אינני אומר שצריך לבטל אותו, אבל אין לראות ביוניפ"ל חגורת ביטחון. המסוגלת לשמש חיץ בינינו לבין כוחות עוינים כלשהם. מוטב שנאמר אמת זו, מאחר שכולנו בעצם יודעים אותה.

אדוני היושב-ראש, מכאן — לנקודה השנייה שאני רוצה להעלותה. אני יודע שמחר תועלינה הצעות לסדר-היום מעל במת הכנסת בנושא יהודי ברח"ה-המועצות. אינני רוצה למחות ביקורת על ראש הממשלה, אבל אני חייב להעלות את הנושא, כי אני חושב שהוא היה צריך לשים דגש גדול ורב יותר בבעיה זאת. משום מה כולנו אישים לא כמעט באדישות כלפיה. וכשאני אומר "כולנו", אני משתף גם את עצמי באותה אחריות, ואני מצטער על כך.

אני חושב שאנחנו חייבים לצאת מאותה אדישות, אני לפחות, התרגשתי התרגשות עמוקה מאוד לנוכח הצילומים שהטלוויזיה הישראלית הקרינה, של צעירים וצעירות יהודים הרוקדים במרכז מוסקבה תחת עיניהם הפקוחות של שוטרים סובייטים — אני מתאר לעצמי שהיו אלה אנשי הק"ב — לצלילי שיר עם ישראליים, שרים את "ירושלים של זהב" במרכז מוסקבה. איזה אומץ לב, איזה אמונה עמוקה; אבל בעיקר — איזה אומץ לב. לכן את גופם, ואומר את האמת: אני התביישתי על שאנחנו איננו עושים די, ממשיכים במידה רבה מאוד במדיניות של דיפלומטיה שקטה, מנומסת, עדינה, והלוא אנחנו מצויים בתקופה של פיקות נפש, אשר חייב גם לדחות אינטרסים, ואינטרסים מדיניים, כי מדובר בפיקות נפש.

אני רואה את עצמי היום כמי שנשמר על-ידי אחינו בברית-המועצות יותר משאני שומר עליהם. לא שמרתי די על אחי, ואולי הם באים היום לשמור עלינו ולהזכיר לנו, שמעולם לא היתה דרכו של עם ישראל קלה, שדרכם הם גם היא בוודאי ובוודאי אינה קלה, ושכולנו הולכים בדרך קשה ומצויה ללכת בדרך קשה — משום שפשוט אין דרך זולתה.

אינני רוצה לשים על מישור רומה את הנקודה הראשונה שהעליתי בעניין לבנון. אבל, בשתי הפרשיות עם ישראל מצווה ללכת בדרך הקשה, כי אין לנו ברירה, אין דרך זולת הדרך הקשה. ואני פונה אל ראש הממשלה, אל הממשלה ואל הכנסת, ודרכם — אל העם היהודי, בקריאה לחדש את המאבק, להמשיך בו ביתר שאת, ולא עוד בדיפלומטיה שקטה: היא לא תעזור. יש להמשיך ולעורר את דעת הקהל בעולם — ואולי היום דווקא את האירופית יותר מאת האמריקנית, לרבות ידידי ברית-המועצות, לרבות אלה אשר יש להם, אולי, מידה מסוימת של השפעה על מנהיגי ברית-המועצות. אין לתת להם לנחל. אינני יודע האם איננו נמצאים ערב פרעות; אינני יודע. והפרעות יכולות להיות רוחניות, יכולות גם להיות במסגרת החוק והמשפט הסובייטיים, שהם אולי אינם מקובלים עלינו, אבל הם המנהג שם. וזה מטיל עלינו לתת להם את מידת ההגנה שאנחנו יכולים לתת, שהם עורשים מאתנו; והם מוכנים לשלם את מחירה בגופם.

לכן אנחנו מצוים לא רק לעמוד לימינם, אלא גם לשאוב מהם את האמונה המפעמת בהם.

הי"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת אליהו בן-אלישר, תם הדין, רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כנסת — כמו בעם —

חבר הכנסת יאיר צבן, אני יודע שאתה חושב ברצינות, אני רוצה לשאול אותך: יש ענף שלם שעומד על סף משבר עמוק — ענף הטקסטיל, 60.000 עובדים, אתה אומר שלא להוריד את השכר — אני מסכים, אולי תאמר לי מאין לקחת את השכר? הלא הממשלה איננה לוח כפל, הממשלה היא גם לוח חלוקה... מדוע הענף המשבר? — בין היתר מפני שיש תחרות עם מקומות אחרים בעולם. מדוע האירופים יכולים להתחרות אתנו? אינני רוצה להגיע למצב, מפני שבין היתר יש להם אבטלה כל כך עמוקה. האמת היא, שהיום יותר משהרפולומטיה היא בין-לאומית, הכלכלה היא בין-לאומית.

אילו הייתי צריך להגדיר את המצב הכלכלי בעולם, הייתי אומר שכל ארץ מייצאת אבטלה ומייבאת אינפלציה. היות שאצלנו היבוא עולה על היצוא, הצלחנו ליבא יותר אינפלציה מלהוציא אבטלה.

ויקטור שטייט (מפ"ס):

— — — Made in Israel. אדוני ראש הממשלה, אתה מחפה על הכישלון שלך.

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אין ספק שחלק גדול מהאינפלציה היא תוצאה של שניאות שנעשו בישראל. אינני מתווכח עם זאת. אבל המשבר של ענף הטקסטיל איננו רק כזה. גם בזה אתה צריך להסכים אתי.

חבר הכנסת צבן, אני שואל אותך, כסוציאליסט, מה אתה מעריך? שישמרו על השכר של כל העובדים בארץ ומי שאין לו יתמוטט, או אולי כדאי — ואני גם מכיר סוציאליזם כזה — שכולנו נוותר על קצת שכר, כדי למנוע הרבה אבטלה? במה זה לא סוציאליסטי, אני רוצה להבין.

יאיר צבן (מפ"ס):

מח' בפעם האחרונה דיברו באולם הזה על רווחים? המלה רווח אינה מוכרת בבית הזה.

ראש הממשלה ש' פרס:

קודם כול, אני בעד שתדבר על רווחים. חייך, אני גם לרווחים. האמן לי, עוד לא סימתי את דבריי. בינתיים אנחנו מדברים על דברים אחרים. אבל היות שאתה סוציאליסט טוב, אולי הטוב ביותר שיש כאן בכנסת, אינך אומר רק שצריך לשמור על השכר, אתה גם נגד אבטלה. אין כמוך. אני אתך. ומה אתה אומר כשאתה בא להציע את התוכנית — רשמתי זאת לפני, אומנם אמרת זאת בסוף — צמיחה, לא אבטלה. חבר הכנסת צבן, אני אתך כל הדרך, שהכול יצמח. איך מצמיחים? הלא כשכיל להצמיח צריך השקעות. מאין תיקח אותן? אני רוצה להבין.

אני רוצה לומר לך, אני לא רק סוציאליסט, אני גם מפא"יניק טוב. כל ראשי מפא"י, החל מדוד בן-גוריון ועד פנחס ספיר, השקיעו חלק ניכר מומנם בגיוס השקעות מהעם היהודי, מארצות-הברית ומאירופה, ולא הפריחו ססמאות של צמיחה. ובגלל זה הם גם דאגו שהמשק בארץ יהיה משק פלורליסטי, שגם בעלי הון יכולו להרוויח. דיברתי גם עם סוציאליסטים אחרים, ממטרן בצרפת ועד פולניה רוצים למשוך משקיעים. ככלל, בסין עושים עכשיו מהפכה בתוך מהפכה. תאמר לי איך תשקיע, איך תצמיח? במלים? אני רוצה להבין. הלא צריך לומר לעם את האמת — כך אומר חבר הכנסת יוסי שריר. האמת היא מה שהוא חושב, לא מה שאני חושב, זה קנה המידה של האמת. דרך אגב.

עכשיו אני רוצה להוסיף ולומר: למערך היו תוכנית וקווי יסוד. אנחנו הצענו, חבר הכנסת יאיר צבן, את קווי היסוד האלה לממשלה האחדות הלאומית. הם התקבלו כולם, כולם, לרבות — כדי שלא תחשוד בכשרים — פיתוח הכפר הערבי, שילוב האינטליגנציה הערבית. כל זה כתוב בקווי היסוד, אם אינך עצל מכדי לקרוא אותם.

הייתי מבין לו אמרת, שאנחנו משרתים כאן את האידיאולוגיה של הליכוד. אני רוצה להגיד לך היכן, לדעתי, היה המבחן: אילו, למשל, היינו מחליטים על תוכנית כלכלית כלי לשאול את ההסתדרות. כדי שלא לאכזב את חברי ויקטור שטייטוב — היינו מחליטים שלא לשאול. אף אחד, להיות "אכזר צודק", אגב, חבר הכנסת שטייטוב, המלים "אכזר צודק", נדמה לי שהן שאובות מלקסיקון של מישוה אחר. גם אכזר וגם צודק — זה נשמע לי מאוד מוכר. נדמה לי שהתבלבלת כאן באידיאולוגיות.

ויקטור שטייטוב (מפ"ס):

זו ציטטה מדברי יזהר סמילנסקי אתמול ב"דבר".

ראש הממשלה ש' פרס:

לא, על יזהר אין לי טענות אליך. אבל לך, שיש און רגישות ללקסיקון הרבציוניסטי, אני רק רוצה לומר, שהייתי נוהר מהביטוי "גם אכזר וגם צודק".

מיכאל איחן (הליכוד):

לא, שם זה אכזר וגם גאון וגם נדיב. חסרה לנו הגאונות: נדיבות אפשר להשאיר לחבר הכנסת שטייטוב.

קריאות:

— — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אני אומר לך בשם חבר הכנסת שטייטוב, שהוא אינו מתנגד לגאונות, ונדיבות וצדק הם אותו דבר. אכזר וצודק — אכזר כלפי מי? כלפי ההסתדרות, למשל? איזו אכזריות? אני בעד הדיבורות.

קריאה:

אכזר ונדיב.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

ראה מה גרמת. גרמת שמדברים על דבוטינסקי.

ויקטור שטייטוב (מפ"ס):

תלמיד בן-גוריון ותלמיד דבוטינסקי.

ראש הממשלה ש' פרס:

אינני רוצה להיות אכזר כלפיך, גם אינני יכול להיות נדיב כלפי האמת. על כן אני מוכר את הביטוי הזה.

אני רוצה לומר מה הם קווי היסוד האלה, שגם מפ"ס וגם מפלגת העבודה הסכימו עליהם. מהי בעצם התוכנית, על מה מדובר? מדובר על ארבעה צעדים או ארבעה שלבים, ועליהם לא שמעתי חולק בבית הזה: להוריד את הצריכה הציבורית והפרטית, כדי שנוכל להיות לפי האמצעים שבידינו; להרוויח די מטבעות, כדי לקנות חומרי גלם, מזון, רפואות ודלק; להוריד את האינפלציה; לחדש את הצמיחה. השאלה היא איך מתרגמים את כל זה למציאות חדשה.

עכשיו אני רוצה להתווכח, ואני מתווכח מתוך כבוד לעצות שניתנו כאן להסתדרות עליי אחרים מדוברי האופוזיציה — אל תסכימו לנגוע בשכר. אתם יודעים מה? — אני מסכים. למה שייגעו בשכר?

מזון — זה תקציבו הוא; אבל אם המדינה מספקת לו חינוך — זה הממשלה. מה ההבדל? מה זה תקציב המדינה? — חינוך, בריאות, ביטחון, סיוע בידי משפחות מרובות ילדים, בידי פנסיונרים, בידי הדור הצעיר.

אני יודע שבכל פעם אפשר להציע לקצץ, אני מכיר גם את זה. אני יודע, שבביטחון היו שתי תזמורות, ובכל פעם שהציעו לקצץ את תקציב הביטחון, הציעו להוריד תזמורת אחרת. אני בעד הורדת תזמורת אחת. אבל כשמדברים ברצינות — תקציב המדינה הוא 22.6 מיליארד דולר. קרה, בדיוק השנה, שאנחנו צריכים להחזיר חובות בסך 11 מיליארד דולר; נותרו 11.6 מיליארד. מתוך ה-11.6, 1.6 זה סובסידיות שכ-800 מיליון דולר מחוץ זה ליצוא. ואני רוצה להגיד, שאנחנו מסבסדים את היצוא שלנו פעמיים — מה שלא עושה שום עם אחר — פעם אחת כהשוואה למטבע האירופי ופעם אחת כהשוואה למטבע האמריקני. האירופים לא עושים את זה, ובגלל זה נסגרים מפעלים. כזרפת, למשל, נסגרו כל המספנות ומפעלי המתכת. אנחנו לא נוותר לסגור, כי אנחנו לא רוצים אבטלה. אז האם תוריד מהסובסידיה ליצוא? אפשר להוריד מהסובסידיה למצרכי יסוד, ואז מה יהיה? מי יפגע? גם עשיר וגם עני אוכלים את אותה פרוסת לחם. אבל אפשר לעבור — כפי שהיכרנו לא אחת — לסבסד הנצרכים במקום סבסד המצרכים. האם זה מה שרוצים? אם לא — צריך להביא בחשבון, שביטול הסובסידיות יעלה מחירים ותעלה האינפלציה. האמת איננה ניתנת לחלוקה.

נוותר בתקציב המדינה 10 מיליארד דולרים לפעולות. ארבעה-ורבע מיליארדים מתוך זה, רפול, הם תקציב הביטחון.

רפאל איתן (התחיה צמח):

גם ל"ולורו"?

ראש הממשלה ש' פרס:

מה ל"ולורו"? — אתה יודע מה? החלף את ה"ולורו". אבל כמה? איזו מכונת אתה רוצה? אני לא מתנגד, החלף את המכונות. רפול, האם זה רציני? החלף את צי המכונות, האם זה ישנה? האם עכשיו תתחיל פתאום לקנות מכונות חדשות? הלא אתה מכיר את הבעיה מצה"ל, שעד שמחליפים עובר זמן; הלא יש מכונות. מתוך ארבעה-ורבע מיליארדי הדולרים האלה הורידו 300 מיליון דולר, ונשאר פחות מארבעה מיליארדים. מתוך ארבעה המיליארדים הללו, 1.4 מיליארד זה הסיוע האמריקני, וזה ניתן לנו בצורת מטוסים, טנקים, דברים כאלה. ואם נוריד? אם נעשה פחות טנקים, איך זה יספיק על המשק? נוותרו אפוא 2.6 מיליארדים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כמה עולה פיתוח מטוס ה"לביא"?

ראש הממשלה ש' פרס:

גם לפיתוח מטוס ה"לביא" אנחנו מקבלים מארצות הברית סיוע, בסך 250 מיליון דולר, והפרויקט הזה גם מעסיק מהנדסים; לא אוכלים שם מטטיק, לא לספק סיפורים. ובכן, נותרו 2.6. יש כאלה האומרים — הורד מיליארד. אני רוצה לשאול ברצינות: האם מישור כאן מציע להקטין את תקציב הביטחון בשליש, והוא מתנגד לאבטלה?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
כן.

ראש הממשלה ש' פרס:

אה, זה מתי, אני ח'כפ אניע אליך.

יהושע מצא (הליכוד):

אולי צריך להוסיף.

גם אני יכולתי לקום כאן ולעשות חשבון נוקב עם הליכוד. בסדר, אין לי מדינה אחרת, אין לי הורה אחר, אין לי עתיד אחר. על העבר יכתבו ההיסטוריונים, אנחנו מתמודדים עם ההווה ועם העתיד. זאת ההתמודדות האמיתית שלנו.

ריקטור שם טוב (מפ"ם):

מסרת להם את ריפוי המשק.

יאיר צבן (מפ"ם):

נאמת את כל הנאומים שלהם מלפני ארבעה חודשים.

ראש הממשלה ש' פרס:

חבר הכנסת שם טוב, קראתי שאני דמות טרגית. אני מוכן להיות דמות טרגית, אינני מוכן להיות דמות קומית. עדיף לי להיות טרגי מלהיות קומי.

אני רוצה להתווכח עם חברי. מה יש, אסור? התווכחנו גם כשהיינו במערך. כל שנה מיתוספים לכוח העבודה במדינת ישראל 40,000 — 50,000 אנשים צעירים. כדי שהם לא יהיו מובטלים, צריך להכין להם מקומות עבודה.

חבר הכנסת יאיר צבן, אני משבח את הקיבוץ הארצי על יכולתו לגייס משקיעים, על כך שהוא עושה שותפות עם בעלי הון המרוויחים לא מעט כסף, בצדק. הגד לי, מדוע מה שמתר בקיבוץ הארצי אסור במדינת ישראל?

יאיר צבן (מפ"ם):

מי אמר זאת?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

ראש הממשלה ש' פרס:

שאלת אותי מדוע אינני מדבר על רווחים — אני מדבר על רווחים.

אני בעד צמיחה, לא בעד אבטלה. אחת המטרות של נסיעתי לאמריקה היתה באמת כדי לנסות ולפתוח אשנבים ולהניח יסודות. הרב החמור ביותר בעיני הוא האבטלה. בעניין זה אני חושב שאין חילוקי דעות.

גם היום, אני חושב שאם נוותרים עצות טובות לחברינו בהסתדרות, עדיף עבודה לכולם, ואפילו כפחות שכר, מלומר: שמרו על השכר ולא אכפת אם יהיו מובטלים. זוהי הברירה האמיתית, שלפעמים נקלעת לתוכה תנועת העבודה. ליאון בלוס, למשל, הוריד את שבוע העבודה כזרפת משישה ימים לחמישה ימים. יש לומר את האמת ולא לספר סיפורים. אני רואי שלא באחי לספר סיפורים, ואינני מייצג כאן שום הון.

חבר הכנסת צבן, הדבר השני שציננת הוא גביית מסים. אני בעד גביית מסים, אם כי גם כאן אני רוצה לומר לך, ש-80% מתמפרנסים ישראל הם שכירים; הרוב המכריע, 20% הנתורים הם בעלי מלאכה, בעלי מקצועות חופשיים, וגם עשירים. אני בעד העמקת הגבייה, אם כי דבר כזה לא עושים בן-לילה. זה לא פשוט, צריך לשנות מנגנון, צריך לגייס את האנשים. אומנם הזמן בורח — — —

שושנה ארכלי-אלמולוני (המערך):

אדוני ראש הממשלה, אפשר לפעול גם עם המנגנון הקיים. יש לנסות להעמיק את הגבייה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה לחזור ולומר: ההצעה השלישית שיאיר הציע לנו היתה — קיצוץ בתקציב. חברי הכנסת, גם בעניין תקציב המדינה יש איזו אשליה אופטית. למשל: אם אורח קונה לעצמו

יכולו להוריד את ההוצאות הצבאיות וממילא גם להקל את המצב הכלכלי. אבל מה קרה מ-1948? האם אנחנו השתגענו להוציא על ביטחון? או שמא היתה לנו מלחמה לפני שבכלל היתה לנו מדינה? הלא הותקפנו בטרם קמנו לתחייה. אז מה? וכי אנחנו המצאנו את זה? האם במלחמת יום הכיפורים אנחנו תקפנו את חוסיין. את מצרים, את סוריה?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה אתה לא מזכיר את 1967? את מבצע "ליטני"? את לבנון?

דב בן-מאיר (המערך):

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת ז"אק אמיר, שאין בדעתי להתפשר עם 'שום השקפות ליברליות בעניינים כלכליים, ומהסיבה הפשוטה — שאני לא יודע מה הן. מהי היום השקפה ליברלית? — ליברלים מוכרחים גם הם לבוא במגע עם המציאות — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

האם שר האוצר מודע לזה?

ראש הממשלה ש' פרס:

לא אמרתי המפלגה הליברלית, אמרתי ההשקפה הליברלית. לא תמיד זה אותו דבר.

יאיר צבן (מפ"ם):

האם שר האוצר מודע לבעיה הזאת?

ראש הממשלה ש' פרס:

אינני צריך — — — וכשם שאינני דוקטרינר בהשקפות אחרות, מפלגת פועלי ארץ-ישראל היא זו אשר כנחה בישראל משק פלורליסטי, אשר יש בו מקום גם לרוח חלוצית וגם ליוזמה פרטית. מעולם לא זולנו ביוזמה פרטית, תמיד ההגאנו ברוח החלוצית, ואין בדעתי לשנות זאת. אנחנו עם שונה. כל התאוריות הכלכליות שאני מכיר אינן מתאימות לישראל וישראל איננה מתאימה לשום תיאוריה, ועל כן צריך, אולי, גם תיאוריות אחרות.

שמעתי בעניין רב את נאומי של חבר הכנסת גדעון גרוד. כמה הערות קונסטרוקטיביות, אבל, חבר הכנסת גדעון גרוד, למען האמת וההבנה, ממשלת האחדות לא קמה — זאת אני אומר גם לידידי חבר הכנסת שם-טוב — רק כדי להבריא את המשק, ממשלת האחדות קמה, מפני שלמען האמת אף לא לאחת משתי המפלגות הראשיות היתה אלטרנטיבה של ממש. ואין טעם להכחיש זאת. היתה אלטרנטיבה ללכת שוב לבחירות, ואז, איך היה המשק נראה? והיתה גם אלטרנטיבה להשאיר ממשלת מעבר, ואיך המשק היה נראה אז? אני מכיר את הנושא עליה, ואני אומר גם היום, שאנשים אחראים בבית הזה היטיבו לעשות והתגברו על המון סתירות בפנים, על המון קשיים, המון הרגלים, והקימו ממשלה לארץ הזאת ברגע קשה. אפילו אם נחלק את אשמת העבר 90% למפלגה אחת ו-10% למפלגה שנייה, זה לא משנה את המצב. הארץ עומדת על סף אכזבה, על סף משבר, בלי ספק. מה אתה רוצה שאעשה עכשיו — חשבונות מפלגתיים, או שאפשיל את השרוולים יום ולילה, גם אשכח מריכות של אחמול, וכלכד להציל את המשק שלי — לא משק ששייך לי, אבל משק שאני חבר בו, שכן אני אחד האזרחים במדינה — מתוך התחשבות במצב, אפילו כלי לתת תשובה לפעמים לשר פלוגי או לאמוני, שאתם רוצים כל הזמן שאני אכזבו את מרצי בוויכוח אתו. יש נושאים בוערים יותר.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני אפשר לברוח מן האמת.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת תופיק טובי — ואני תמיד מאזין לו, תמיד בכבוד, גם קצת משועשע — אתה אמרת, למשל, שאנחנו קיבלנו הוראות מבעלי ההון באמריקה להדק את החגורות. אולי פעם תצייר לי איך מקבלים הוראות כאלה? אני הייתי רוצה כאמת לקבל פעם אחת הוראות. איפה עומדים בעלי ההון ואומרים לנו "הדקו את החגורות"? תגיד לי, האם אתה מאמין בזה? לפעמים, כאשר אני שומע אותך, אני חושב: אל אלוהים, תופיק, האם אתה באמת חושב? אני לא יודע, אולי יש בלוקים — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

נותנים לכם עצות.

ראש הממשלה ש' פרס:

עצות אנחנו מקבלים מכל העולם, אפילו מברית המועצות: מכולם. אבל אתה אמרת, שאנחנו מקבלים הוראות מבעלי הון. אני לא מאשים אותך, ואני אגיד לך למה. יש עיתון מאוד מכובד, ששמו "ניו-יורק טיימס", ויש שם עיתונאי, שכל העיתונות בארץ מעריצה אותו. מדוע? — כי לפעמים הוא תוקף אותנו. את מי אנחנו מעריצים? — את אונס ונובק — הם משימצים אותנו, אז אנחנו מצטטים אותם — את ביל ספייר. ואני קורא ב"ניו-יורק טיימס" — אני אומר זאת פשוט כדי לנחם אותך — שספייר אומר כך: רייגן נתן אולימטוס לפרס: אם הוא לא יצטלם אתו, לא יהיה ביקור. חשבת, אל אלוהים, איך רייגן עשה את זה? מתי? מדוע לא סיפר לי את זה? תאר לך: רייגן בא עם אקדח של קאובוי ואומר — או שאתה מצטלם אתי או שאהה לא בא. אז אם הוא אומר את זה, גם לך מותר להגיד, אנחנו לא מקבלים הוראות מאף אחד, גם לא מבעלי הון: והם גם לא נותנים לנו. לפעמים, אתה יודע, אנחנו מרגישים יתומים. יש בלוקים שחיים על הוראות. לא אנחנו.

עכשיו אתה אומר: ביסוד המשבר הכלכלי — אני מצטט אותך ובוזא אני משיב גם למתי פלד — מונחות ההוצאות הצבאיות. אני מסכים. הרשה לי רק להוסיף פסוק אחד: ביסוד ההוצאות הצבאיות מונחים האיום והטרור הערביים. שחרר אותנו מהאיום, ונוריד את ההוצאות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זו דמגוגיה.

ראש הממשלה ש' פרס:

מה זו דמגוגיה?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זו דמגוגיה. אפשר להשיג את השלום ואתם דוחים אותו.

ראש הממשלה ש' פרס:

בוא וארגיע אותך. לשמחתי הרבה היתה פגישה בין מר שמיר לבין מר גרומיקו. היו שם כמה דברים מעניינים מאוד. למשל, גרומיקו אמר שהוא מתנגד לטרור.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

גם שלכם.

ראש הממשלה ש' פרס:

וכי אני אמרתי שלא? — גם אני מתנגד לטרור. בכל זאת, ברית-המועצות מסייעת בידי מדינות ואפילו כירי ארגונים העוסקים בטרור. היות שאני בטוח שאתה רוצה לסייע בידי מדינת ישראל — הורד את הטרור, הסר את האיום, ואז כולם

מרחיק לכת הרבה יותר מטאבה: לפנות את ימית, לשרוף אותה, להעלות אותה באש. אבל מותר גם לנו להגיד למובארק, לנשיא מצרים, שאנחנו מכבדים מאוד ארץ ערבית גדולה, אבל גם לנו יש נושאים עם סדרהיים. מדוע זה אידיאלי? מדוע זה מעליב? מדוע זה פוגע? מדוע יוסי צירן לומר שזה פוגע?

מותר גם לי למתוח ביקורת על עצמנו, בהחלט ביקרתי את ממשלות הליכוד במשך שבע השנים האחרונות, ולא אסתיר שלא שיניתי את דעתי, אין לי שום סיבה לכך. אני גם אינני עושה חשבון רטרואקטיבי. אבל אני מוכרח להגיד, למען הישר האינטלקטואלי, שגם בתקופה שלנו היו לפעמים תקופות של חוסר עבודה. בעצם, הציונות התחילה כחוסר עבודה. אני יודע איך לענו לכן-גוריון, איך אמר חבר הכנסת וירשובסקי: הוא נאם נאומים עיפים, באו לבקש לחם והוא הוציא חוץ. זה התחיל מאכטלה. הארץ הזו שפעה? ואחר כך לא היו לנו משברים? אנחנו מפלגת חוסר עבודה?

אבל אני רוצה לומר דבר גם על מפלגת העבודה, כדי להגן על כבודה, כי מנסים לשבח את ערכיה. מפלגת העבודה איננה מפלגת עובדים, שרק מבקשת ומקבלת. זוהי גם מפלגת שנתנה ובנתה. היא אמרה תמיד העם הוא עמו והארץ היא ארצנו. מישו אמר לי, ששוכחים את ההשקפה החברתית. מה היא השקפה חברתית — רק עזרה סוציאלית, או השקפה חברתית היא לפעול למען ארץ יצרנית עם פירון עבודה גבוה, עם עזרה הרדית, עם התחשבות כמשק? לא נקבל את השיבושים האלה האולטרה-שמאלניים. מעולם לא קיבלנו אותם. אנחנו בעד חברה יצרנית, בעד העלאת פירון העבודה, בעד גיוס הון, בעד צמיחה, גם בעד חלוקת נטל צורקת. אבל אל תעשו את תנועת העבודה לתנועה מקבלת בלבד, אוספת חסדים. היא בנתה את הארץ הזאת על יסודות מגוונים.

אינני מקבל שתדברו בשם ההיסטוריה והערכים של תנועת העבודה, עם כל הכבוד לכל אחד מאתנו. אנחנו תנועה של חוסר עבודה? ואין מונעים חוסר עבודה? — עליידי נאום, עליידי מכרז הראש הממשלה? אנחנו שוכרים את הראש יום יום בעניין "אתא". אפשר לשלם לממשלה: פתור את בעיית "אתא". גם אני בעד שהממשלה תפתור את הבעיה הזאת. איך? 15 שנה לא קונים ציוד חדש. הצטבר חוב של 27 מיליון דולר. עכשיו צריך לקנות ציוד חדש ב-15 מיליון דולר. הציוד יגיע עוד שנה. במשך שנה צריך לשלם לעובדים כל חודש מיליון וחצי דולרים. ממה ניקח, אם מדברים ברצינות? מהאוניברסיטה של בן-גוריון בבאר-שבע? אני מדבר כאדם יסגר, כשם שאינני רוצה שהלימודים באוניברסיטת בן-גוריון לא יתחילו בזמן. אבל גם שם חייבים 14 מיליון דולר. במבדקים אפשר לפתור את הבעיה? מאין לקחת? הגידו לי. בסדר, אני אאשים את הליכוד חמש פעמים ביום, מהתאשמות האלה אפשר למשוך שיקים, אפשר לשלם חובות?

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): מקבוצת איונברג שהעלימה את הכסף.

ראש הממשלה ש' פרס: לכול אני מסכים. רן, איונברג מוסרת לך את המפעל חניגס אין כסף, עם החוב. אתה רוצה? — קח.

על כן אני בעד ביקורת, ואני אתייחס אליה בכבוד. אני גם רוצה שניתן תשובות של אמת. אני יודע שעכשיו יש תחרות. כאילו שכל הבעיות הכלכליות של ישראל תלויות — איך אמר ויקטור שם-טיוב — בנאום צירצ'יליאני. יוצא מן הכלל: נאם אפוא נאום צירצ'יליאני, ונקום מחר בבוקר והכול ייפתר, לא יהיו עוד בעיות.

ממשלת האחדות הלאומית היתה האלטרנטיבה האחרת היחידה היכולה להתמודד עם המצב. זה לא אומר שכאשר קמה ממשלה המצב נעלם. כמו בצרפת, זה לא אומר שאם יש ניצחון למפלגה הסוציאליסטית, נגמרו הבעיות הכלכליות, או באנגליה אם יש ניצחון למפלגה השמרנית, אין פירושו שאין עוד בעיות כלכליות. את האמת צריך לומר. אני מעולם לא אמרתי — ואינני זוכר גם שהשר שמיר אמר — שאם תקום ממשלת אחדות לאומית כל הבעיות תיעלמנה בהבל פה.

שמחתי לשמוע את חברת הכנסת אורה נמיר — אינני רואה אותה עכשיו באולם — אומרת, שתפקיד הממשלה למשוך. הבעיה היא למשוך? אנחנו יכולים לעשות קסמים? אנחנו קוסמים? מושלים — כן. אך מי שעושה קסמים מנסה לתאר אשליה כמציאות.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת יוסי שריד, שכנאומו אתמול עשה חשבונות בשם חוסיין. הוא אומר: חוסיין יהיה טיפיש כזה? על סמך מה שאתם מציעים הוא יכאב? אחר כך הוא עשה חשבון שני בשם מובארק, חשבתו שהוא הצטרף לר"צ. לאן הוא רץ? מנין לו שחוסיין לא יצטרף? מנין לו שמובארק לא יצטרף?

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): לאור המדיניות שלכם — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

אינני יודע מה פירוש "שלכם". כל מה שכתוב בקווי היסוד על חוסיין — אלה הם שני דברים, המוסכמים על הממשלה הזאת. אנחנו מציעים לחוסיין לפתוח במשאומתן לשלום, כדי לפתוח דף חדש באזור. הוא שואל: מה ההבדל, כמה זה שונה מהממשלות הקודמות?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): יחד עם הליכה לשכם או לחברון?

ראש הממשלה ש' פרס:

מייד אגיע גם לחברון. אין שם שום תנאי. ולעומת זאת, נאמר שכל הצעה שחוסיין רוצה להעלות — ממשלת ישראל תדון בה. הוא לא יודע את ההבדל? מי ייפה את כוחו בשם חוסיין? מנין לו מה התגובה בירדן?

אחר כך הוא אמר אותו דבר בעניין מובארק, שהוא צריך להיות אידיאלי כדי לבוא. מדוע הוא צריך להיות אידיאלי? האמינו לי, אני מעוניין מאוד בשיפור היחסים עם מצרים, בחידוש היחסים עם מצרים, קראתי היום בעיתונים שמישהו ראה שנפגשתי חמש פעמים עם כסינו, ובמצרים נפגשו פעם אחת. אני אפגש אלף פעמים. אני מעוניין בשלום, ולא אספור את הפעמים ולא אתרשם מהביקורת. זה לא מה שמעניין אותי. אבל לומר שצריך למצרים יש מה לומר לנו? כינינו לבין מצרים עומדת רק בעיית טאבה? למשל, הובטחו לנו תנאים שונים, נורמליזציה של היחסים. אינני מדבר על הבטחות חדשות. האם זה קיים? האם עלינו לומר, שרק מפני שמצרים מדברת על טאבה, תהיה רק טאבה וטאבו, או מותר גם לישראל לומר את שלה?

מדוע בעצם אסור לנשיא מובארק לקבל את שגריר ישראל? — ואינני עושה אתו חשבונות כמה פעמים הוא מקבל וכמה פעמים אני מקבל. לא זו השאלה. מדוע כאמת אסור לדבר על נורמליזציה של יחסים בין ידידים? ישראל לא שילמה בעד השלום הזה? מה טענו הערבים? — שלום מלא מול שטח מלא. השטח נמסר במלואו. מישו פינה גם את ימית, לא רק את טאבה. לפי דעתי, כינינו לבין עצמנו, פיננו ימית היה דבר

כשום מלה. לא מצד האופוזיציה, גם לא מצד הממשלה. אני — כחבר הסתדרות וכחבר מפלגת העבודה — אמליך, שגם העובדים ייתנו את חלקם כדי שלא תהיה אבטלה במדינה.

צירלי ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם כל הזמן אומרים שגם העובדים, מי עוד, חוץ מהעובדים?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
השאלה היא, האם גם אחרים ייתנו משהו בארץ. הזאת.

ראש הממשלה ש' פרס:
אגיע גם לזה. חבר הכנסת אוריאל לין נאם כאן היום את אחד הנאומים הקונסטרוקטיביים ביותר. הוא פתח בשאלה והוא נתן גם תשובה. הוא אמר: מה הם השינויים שאנו חותרים אליהם? — אני אניד בפשטות שניים: להקטין את מספר העובדים בשירותים ולהגדיל את מספר העובדים בענפי הייצור; ולשנות את המשק כולו — לא רק חלקים שלו — ממשק מסורתי למשק עתיר ידע וטכנולוגיה. אלה הן שתי התמורות שאנחנו חייבים לעשותן, אם אנחנו רוצים להיות משק שיעמוד בתחרות העולמית.

שושנה ארבלי-אלמזליו (המערך):
מה על הרווחים, אדוני ראש הממשלה? האם רק בשכר?

ראש הממשלה ש' פרס:
עכשיו אני רוצה לעבור לשאלות של מתי פלד, חבר הכנסת מתי פלד, מתי אמר בראשית דבריו — אם אני מצטט אותו נכון — שהוא מציע לוותר על השכר הריאלי, בתנאי שתהיה הקפאת מחירים.

עכשיו אני רוצה לענות גם לשושנה וגם לאלה המדברים על רווחים. ובכן, חלק מהם אומר: מדוע אין לך תוכנית? תשובתי פשוטה: אפשר לעשות תוכניות תוך חמש דקות, אם זה יהיה בדרך אדמיניסטרטיבית. נבוא לכנסת, נציע תוכנית, ירימו ידיים ותהיה תוכנית. אם רוצים בדרך של הידברות — זה לוקח זמן.

אני רוצה לשאול: איך היו חברינו בהסתדרות מרגישים אילו הכתבנו מלמעלה תוכנית, בלי לדבר, בלי להתייעץ, בלי לנסות, בלי לחפש דרך? זה לוקח זמן, מפני שצריך להידבר על תוכנית.

יאיר צבן (מפ"ם):
את ההסתדרות אפשר לשכנע — — —

ראש הממשלה ש' פרס:
רגע, אל תדבר בשם ההסתדרות, כי יש גם מי שמדבר בשם ההסתדרות.

מה היה הוויכוח? מדוע אני תמכתי בעמדת ההסתדרות בהתחלה? מדוע ברגע זה, נדמה לי, יש סיכוי רב להגיע להבנה לא בדרך אדמיניסטרטיבית? מה אמרה ההסתדרות? צריך להבין את הדברים. ההסתדרות טענה כמה טענות, וכולן היו מקובלות עלי. אמרו להסתדרות: עקרי חודש של תוספת היוקר — לכאורה לא הרכה — ונוריד את השכר מאחרי העיקור הזה אל מישור אחר. אומרת ההסתדרות: ראה מה שקורה — היצרנים קובעים את המחירים בראשית החודש, לפי הצפי של האינפלציה; כלומר — הם מקבלים את תוספת היוקר כבר בראשית החודש. אך העובדים מקבלים את תוספת היוקר בסוף החודש. אם אתה מעקר רק לעובדים, פיורוש של דבר שרק העובדים נושאים בעול. אמרתי: טענה צורקת. משום כך לא קיבלנו זאת.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אתה רק אומר מלים, אני עוד לא שמעתי נקודה עקרונית אחת, אדוני.

ראש הממשלה ש' פרס:

ויקטור שם-טוב, אני ראש ממשלה זה 38 ימים. אני נסעתי לארצות-הברית בלי מלים וביקשתי השקעות, וזה לא כל כך נעים: ביקשתי כספים, ובניגוד למה שאמר חבר הכנסת אבא אבן — שנשא נאום מצוין — פניתי ליהודים, ואני אליהם פונה גם בארץ. זה תפקידי. מה זה מלים? וכי התבטלתי 38 ימים? וכי נאמתי נאומים? מהבוקר עד הלילה — והאמן לי שזה מה שמעסיק אותי: שלא תהיה אבטלה, שלא תהיינה פשיטות רגל, שהאוניברסיטה בבאר-שבע תיפתח, ש"אתא", עם 1,500 העובדים הוותיקים שלו — אנשים ממדרגה ראשונה, שנתנו למפעל את כל חייהם — לא יפשוט את הרגל.

קריאה:
2,000.

ראש הממשלה ש' פרס:

לא, יש שם צעירים יותר, וותיקים יותר. יש שם 2,500 עובדים, אני יודע את המספר. וכי מה אתה חושב, שהלב אינו נשבר? וכי מה רצית? ומה אתה עושה? האם זה לא מלים? ואילו שנינו היינו מדברים, האם הבעיות היו נפתרות? ואילו במקום עשרה רגעים עמדה לרשות שנינו חצי שעה — מה זה היה מועיל?

קריאה:

מה היא המסקנה?

ראש הממשלה ש' פרס:

המסקנה היא, שבשביל צמיחה צריך לגייס אמצעים, שבשביל למנוע אבטלה צריך להוריד את השכר, כדי שיהיה מספיק כסף לשלם לכולם וגם קצת להשפיע במשק. וזאת היא האמת.

שושנה ארבלי-אלמזליו (המערך):
גם אצל אחרים צריך להוריד, אדוני ראש הממשלה.

קריאה:

מה אתה מאשים?

ראש הממשלה ש' פרס:

האם אני מאשים? ויקטור האשים אותי בכך שאני מרכה במלים. האם אני האשמת את ויקטור בזה שהוא מרכה במלים?

רני מילוא (הליכוד):

האם אצלכם לא היתה אבטלה? שבע שנים לא היתה אבטלה במדינת ישראל.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יאיר צבן (מפ"ם):

ראש הממשלה ש' פרס:

רן כהן, אני חבר הסתדרות ואני אציע להסתדרות — — —

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, חברי הכנסת מילוא ושם-טוב, אני מבקש, היה דיון.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני חבר הסתדרות ואני לא מזלזל במלים. אני לא מזלזל

שאתם לא באתם כדי לקבל את דעותי. הממשלה מעולם לא דנה על העניינים בשטחים. בממשלת הליכוד היו שלושה שרי ביטחון. עוזר צמח ניהל מדיניות מסוימת בגדה, ואיש לא אמר לו מלה. בא אריק שרון. נדמה לי שהוא ניהל מדיניות פעמיים. פעם כך, ואחר כך קצת שינה. אחר כך בא ארנס. מדוע אתה חושב שכאשר יש שר ביטחון ששמו יצחק רבין — שגם כן מבין משהו בענייני ביטחון. גם אני מבין קצת בענייני גדה וביטחון — — —

קריאה:

יהודה ושומרון.

ראש הממשלה ש' פרס:

סליחה, יהודה ושומרון. מדוע אתה חושב שאנחנו צריכים לקבל את הרשות שלך?

קריאה:

אחרת היינו חושבים שזאת הגדה המזרחית.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני בטוח שאינכם מתבלבלים עד כדי כך. יש לי כבוד לאינטליגנציה שלכם.

מדוע לא להקים בנק ערבי? מה יש? אומר שרון, בדבריו הוויכוח שלו: מפתחים את הערבים במקום לפתח את היהודים. זו פעם ראשונה ששמעתי שבמדינת ישראל יש מחסור בכנקים יהודיים. פשוט אין בישראל שום בנק יהודי, ומן הרין שכאשר מקימים בנק ערבי — להקים בנק יהודי. מה, אנחנו כל כך מקופחים? ומה אכפת לך שיהיה בנק ערבי, שיתנהל בערבית? הלוא הדינר הוא מטבע מוכר ביהודה ובשומרון. מדוע אסור לעשות עסקים בדינר? ידידי חבר הכנסת מצא, מדוע אתה רוצה להופיע באור נוקשה כל כך על שום דבר? אמרנו: לא דרך אש"ף, לא ככספי אש"ף. זכור את ההיסטוריה של עמנו. מעולם לא הבינונו מדוע אנשים נוקשים לשם נוקשות. בשביל מה? הלוא אפשר להעביר מטבע. הלוא כל אחד יכול להעביר 5,000 דולר.

יהושע מצא (הליכוד):

לא נגד זה טענות.

ראש הממשלה ש' פרס:

נגד מה?

יהושע מצא (הליכוד):

אני טענתי נגד תוכניות זרות, שבאות מבחוץ. כנגד זה טענות.

ראש הממשלה ש' פרס:

אלה תוכניות מישראל. תיכף אגיע גם לזה.

יהושע מצא (הליכוד):

יש קבוצה יהודית אמריקנית — — —

ראש הממשלה ש' פרס:

טוב מאוד שהזכרת זאת. יש קבוצה יהודית אמריקנית, שאכן בראשה עומד מי שהיה נשיא מועדון הנשיאים, הווארד סקוידרון. וחברים בה חלבי, אביה של מלכת ירדן, וואנס. הקבוצה הזאת טענה כל הזמן: מדוע אינכם נותנים להשקיע ביהודה ובשומרון? כאן אני רוצה להגיד כמה משפטים על השקעות ביהודה ובשומרון. בכל זאת, יש בישראל אבטלה. יש 90,000 עובדים ערבים מהשטחים בישראל. יכול להיות שגם חלק מהם יהיו מובטלים. מה רע אם יכינו מקומות עבודה בשטחים שלהם, לעצמם? האם יש לך עניין שיהיו מובטלים?

שנית — אילו היה מדובר על 4% או 5% כחודש, הייתי אומר: אתם יודעים מה? אנחנו 80% מהעם; נותר על 4%. אבל שאלתי את עצמי: רגע אחר, אנחנו חשבנו שהאינפלציה החודשית תהיה 25%. האם אפשר באמת להוריד היום 25% משכרו של עובד בארץ? אמרתי — לא; בלבי לפחות.

אני יודע שכאן מציעים כל היום שוירידו לשרים. לא האמינו לי בארצות-הברית כאשר אמרתי, ששכרו נטו של שר במדינת ישראל הוא 600 דולר. זהו; ועם השחיקה הוא הגיע ל-400. עכשיו, כאשר מוסיפים 100%, הוא יהיה 800. לא האמינו לי.

חברים, גם אנחנו עצמנו מבזים את עצמנו. כמה מרוויחים חברי הכנסת? חברי הכנסת החיים רק משכרם. אני יודע שקשה להם להסתדר בשכרם. האם אפשר להוריד 25% בחודש אחד?

וההסתדרות הוסיפה וטענה טענה שלישית צודקת. מה היא אמרה? — הלוא על 12% אנחנו מוכנים לוותר א-פריורי; אם האינפלציה נמוכה מ-12% כחודש — לא צריך לשלם תוספת יוקר. הביאו אתם — הם אומרים — הממשלה, היצרנים, לכך שתהיה רמה של 12%, ולא תשלמו לנו תוספת יוקר.

אלה היו שלוש טענות של ההסתדרות, ואני הודהתי אתן. ומשום כך גם לא לחצתי.

עכשיו לשאלה האחרת: עכשיו אנחנו הולכים, מעברים, עובדים — זה עוד לא מונח בכיס — על מה שנקרא "עסקת חבילה", האומרת, בעצם, ששני-שלישים של האינפלציה ייספגו על-ידי היצרנים ושליש על-ידי העובדים. עם קומפנסציות מסוימות. אז מה, האם זה לא נחשב לחלק של הרווחים? מדוע? אני לא מבין. האם אתם חושבים כאמת, שברגע שנכנסנו לממשלה שכחנו את העובדים ושכחנו את האינטרסים ושכחנו את החלוקה?

אבל אני גם רוצה להגיד על בעלי ההון: הלוא כדי למנוע אבטלה וליצור מקורות תעסוקה, אנחנו רוצים שיבואו גם בעלי ההון. איך תשכנע אותם? וכי יש כל כך הרבה השקעות בארץ?

שמחתי לשמוע את ידידי וחברי חבר הכנסת יעקב ד'אק אמיר, האומר "אל תמכור אותנו לאמריקנים בנויד עדשים". שקלתי לעצמי: האם כאמת עומדים בתור לקנות אותנו? מה זאת אומרת "אל תמכור"? האם רבים עלינו? האם משקיעים עומדים בתור?

גם כאן צריך לומר דברים אמיתיים. אני רוצה לעשות חשבונות על יהודי כמו איזנברג. אני בטוח שבסך הכול מדינת ישראל הפסידה כל כך בכך שהוא הרוויח את מרכז העסקים שלו. אגב, זה נעשה על-פי חוק שהציע פנחס ספיר ו"ל, ואתו גם יוסי שריד, ובצדק, כיבר מאוד. הוא הציע את חוק איזנברג, אם אינני טועה. הוא הציע להקים את המרכז כאן בישראל.

חברים יקרים, אל נתחלק. אני כהחלט בעד זה שאופוזיציה תתווכח, היא צריכה להתווכח, ואני מתייחס בכבוד לביקורת. אבל מי אומר שהולכים להטיל עול רק על העובדים? מה פתאום?

אני רוצה לשאול עוד שאלה. נניח שלא נטיל דבר לא על העובדים, לא על היצרנים ולא על בעלי העסקים. האם האינפלציה תאכל פחות? הלוא כל מה שמישהו יותר עליו הוא כאין וכאפס לעומת מה שהאינפלציה תבלע על-ידי עצם קיומה, על-ידי כוח חיתוה.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת מצא. קודם כול, לא באתי לממשלה הזאת כדי לקבל את כל דעות חברינו מהליכוד. כפי

יהושע מצא (הליכוד):
לא קיים בשום מקום כחבל, שנשיא או ראש ממשלה מקיימים פעילות נוספת — —

ראש הממשלה ש' פרס:
שמעתי, יותר נכון קראתי, את דבריו של חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר, שאנחנו קוראים לו "פואד" — בכל פעם אני מתבלבל בשם — על המצב בשטחים. היו כמה הערות רציניות מאוד. פואד — הרשה לי לקרוא לך כך, כפי שהיינו רגילים לקרוא לך תמיד — עניין של איכות החיים בשטחים הוא גם עניין של איכות החיים שלי כיהודי. אני רוצה להכביד עול ביטחון — כן, בכך אין פשרות. אין לי שום עניין שנצטייר כעם מכביד עול. נכון שהפתרון מונח בתחום הפוליטי, כפי שאמרת, ולא בתחום הכלכלי, אבל אתה יודע שהפתרון הפוליטי יתאפשר באמת באווירה חופשית ברגע שלא יהיה טרור בשטחים. כל זמן שאיש בשטחים, הרוצה להידבר עם ישראל, נשקפת סכנה לחייו — לא יכול להיות ויכוח מדיני רציני. בעזה נהרגו — אני מדבר רק על יהודים — בעזה וביהודה ובשומרון נהרגו אנשים שכל אשמתם היתה — ואחרי יודע זאת טוב ממני — שהם רצו לדבר עם ישראל. תוציא את הטרור, ואפשר יהיה להכניס את החיים הפוליטיים, אבל, אם מישוהו בא עם אקדח ביד, אין חיים פוליטיים, יש רק טרור.

חבר הכנסת וירשובסקי, אני מצטער שעייפתי אותך. אני מבין שלך היה נאום רענן, מלא רעיונות מקוריים. אתה אומר שראש הממשלה לא אמר לאן הולכים. מה זאת אומרת שלא אמרתי לאן הולכים? — אמרתי שאנחנו הולכים להשגת שני דברים: לנסות להוריד את האינפלציה בדרך של הסכמה לאומית. האם יש לך הצעה אחרת, חבר הכנסת וירשובסקי?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
כולם אומרים זאת. אין עושים את זה — זו השאלה.

ראש הממשלה ש' פרס:
אנחנו עושים בזה יומם ולילה. אנחנו מדברים עם ההסתדרות, אנחנו מדברים עם המעסיקים. אני לא יודע עד כמה ניהלת משאומתן עם עובדים. אני ניהלתי הרבה מאוד משאומתנים כאלה. יש לי הצעה בשבילך, דע לך, משאומתן עם ההסתדרות איננו מלחמה, אפילו לא "בליץ-קריג". זו הידיבות, וצריך סבלנות, מפני שאינך הולך להכריע איש. אנחנו נדברים בשקט — ולפעמים לא כל כך בשקט — ואנחנו נגיע להסכם. זה ייקח עוד שבוע ימים. אתה תתעייף, אני לא. זה ההבדל בינינו.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

ראש הממשלה ש' פרס:
אני לא מתעייף. האם יש לך הצעה אחרת? אין עושים? — עושים.

הדבר השני הוא חידוש הצמיחה. אין עושים? — עושים.

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):

ראש הממשלה ש' פרס:

האם הכנסת עייפה? מי שעייף יכול לזוז.

חבר הכנסת וירשובסקי, אתה חבר במפלגה המשתתפת בממשלה, ואם אתה כל כך מטיף לחיים תקינים, אתה יודע מה? — גם אני הייתי בוחר במלים אחרות, ולו רק מסיבה זו, שאחרי הכול אתה נמנה עם כוחותינו. Whether you like it or not

מדוע? האמינו לי, אני שואל מבחינת ההיגיון הפשוט. אני רוצה להבין את הדעה האחרת.

עכשו אני רוצה לספר כאן סוד. רוב אלה שאומרים שהם רוצים להשקיע, האם אתם יודעים כמה זמן הם רוצים להשקיע? — כל זמן שנתונים להם רשיון. ברגע שנתונים רשיון — נעלמות ההשקעות. פנו אלינו בבקשה להקים בתי-חולים ברמאללה. מדוע לא? ברמאללה יש חושכים. האם צריך רק קופת-חולים? יושב כאן שר בריאות לשעבר, רוצים להקים בתי-חולים במזרח-ירושלים. מדוע לא? אני רוצה להבין מדוע לא. כל זמן שלא הרשו, עמדו בתור. עכשו, כשהרשו, אין מי שיעשה זאת. עוד אני רואה את הסכומים האדירים שהקבוצה הזאת באה להשקיע ביהודה ובשומרון. אני רואה אותם. אני מצריר אומר: למה שלא ישיקעו? אני רוצה להבין, מה זה מפרע לנו. חרין מנוקשות?

שאלו אותי בעניין צנוורה על ספרים. אני יודע שחיו ספרים שצנוורה בצדק. חיו ספרים שלא היה צריך לצנוור אותם עד שנבדקו. אביא דוגמה, ואני בטוח שכל חברי הכנסת, ובכללם חברים מחדש, יסכימו אתי. למשל, היה ספר מתמטיקה לבתי-ספר יסודיים, וכך לימדו מתמטיקה — לפי הספר הזה: אם אתה הורג שני יהודים, ולמחרת אתה הורג עוד שני יהודים, כמה יהודים הרגת? אני רוצה לומר כעברית פשוטה: כדי להוכיח ששניים ועוד שניים הם ארבעה. לא צריך להכניס באמצע יהודים הרגים.

מתתיהו מזל (הרשימה המתקרמת לשלום):
זו אנדרה.

ראש הממשלה ש' פרס:
ראיתי את הדף, ואם יש ספר המספר איך מכינים בקבוק מולוטוב — מוטב לעשות עליו צנוורה. לא צריך להפיץ ספרות איך מכינים בקבוקי מולוטוב, כדי שייצרחו אנשים חפים מפשע. אבל מה שלא צריך — לא עושים.

אני רוצה להבין גם את החברים האחרים. נניח שיש קבוצה יהודית-ערבית באמריקה, מה שהם קוראים "Good-doers" — אנשים שמבכונינים לעשות דברים טובים. מה זה מפרע לך? למה להתרגש?

עכשו אני רוצה לומר לחבר הכנסת מצא בעניין העברת הלשכה — לא העברתי שום. לשכה. יש לשכה של ראש ממשלה, מאז ימי דוד בן-גוריון, עליו השלום. בקריה, לא שכרתי איש. לא נטלתי איש. יוצא לראש הממשלה או לחבר ממשלה להיות לפעמים חצי יום או יום בתל-אביב, אתה יכול ללכת ל"מצודת זאב", אתה יכול ללכת לרחוב הירקון, ואתה יכול גם ללכת למשרד ראש הממשלה. כאשר אני נוסע לתל-אביב באה אתי גם מזכירה, אחת המזכירות שעובדות אתי גם בירושלים. לא הוספנו שום עובד. במקום לשבת ברחוב הירקון 110, אני יושב בקריה בתל-אביב.

ויקטור שפיטוב (מפ"ם):

עוד תשב ברחוב איתמר בן-אבי.

ראש הממשלה ש' פרס:

עוד נשב גם שם. אין שום תקציב, אין שום תוספת, אין מנהל לשכה ואין שום דבר.

יהושע מצא (הליכוד):

בימי שישי לא ניתן למצוא כלשכתך בירושלים נפש חיה, פרט למרכזיות.

קריאה:

אתה לא תעלה את חשיבות הבירה באמצעים כאלה.

האם רק עובדים שוחים ויסקי? כשאוסרים את יבוא הוויסקי, האם מתכוונים רק לעובדים?

בשבוע השלישי נסעתי לארצות-הברית. מרדע כל כך התאכזב? אני רוצה להבין זאת. וכי מה הייתי צריך לעשות? אני רוצה להגיד, שהביטוי "טמטומיזציה" הוא אולי טוב. אינני מרגיש עצמי שייך למחנה זה, לא למחנה העצלנים ולא למחנה המטומטמים. אני שייך למחנה הסבלנים, היודעים שהמדינה הזאת שקועה במשבר אדיר, וששום נאום ושום תוכנית של 28 סעיפים לא תציל אותה אלא עבודת פרך של גיוס הון, של גיוס רצון טוב, של משא-ומתן עם ההסתדרות, עם המעסיקים, עם העובדים — וביקורת קטלנית, כנהוג במשטר דמוקרטי. לא אבהל מזה, לא אתרגש מזה. חברי ואני — וכל מי שצריך — נעבוד יום ולילה למען העניין.

אין פתרונות קלים. זה הנאום הצירייליאני האמיתי. יש פתרון. ואנחנו נפתור את הכעיה ונחזור לצמיחה, ונחזור לגידול — אבל תוך קשיים אדירים, בתקופת מעבר גוראה, בפתרונות שאינם קלים ואשר גם אינם מצויים על שום מדף בכתיב-הספר. גם הפרופסורים חלוקים בדעותיהם. אין כל הפרופסורים חושבים אותו דבר; יש כאלה, ויש כאלה, וכל זה — במצב שהוא חמור מאוד. הקורבנות האמיתיים של המצב החמור יהיו עובדי ישראל, לא עשירי ישראל, לא לעשירי ישראל אני רואה. האבטלה תפגע רק בעובדים, לא בעשירים.

בסבלנות ברזל, עם אמת פנימית בלב ומתוך נאמנות לעקרונות תנועת העבודה — ומהם לא נפרדתי ולא אפרד — וביחד עם חברים אחרים, בשותפות שאינני מתבייש בה, ייעשו הרכבים. לא אעסיק כל היום באריק שרון. אתה אמרת שהוא הטיל וטו. על מה הוא הטיל וטו? באיזה נושא הוא הטיל וטו? הוא נאם נאום — אז הוא נאם נאום. גם אחרים נושאים נאומים. אני לא שוטר תנועה לנאומים. אני מכיר את ההרגל הרווח בארץ. בכל הממשלות נאמו השירים ונאמו. הם נאמו גם הלאה, אף שאני מקווה, שפעם זה ייפסק.

בסבלנות ברזל, מתוך ראיית המטרה באופן בהיר, בעזרת תוכנית עקרונית ובקשיים אדירים ננסה להוריד את האנפליציה ולחדש את הצמיחה, גם כדי שלא תהיה אבטלה וגם כדי שהחברה הזאת והמשק הזה ישגשו כראוי.

הצעות סיכום

יאר צבן (מפ"ם):

הצעת סיכום לדיון על הודעת ראש הממשלה בשם מפ"ם ר"צ:
הכנסת קוראת לממשלה לאמץ את עיקרי התוכנית הכלכלית-החברתית לכלכלה בריאה, שגיבשה הצוות הכלכלי של המעקר בראשות חבר הכנסת גד יעקבי לפני שלושה חודשים בלבד, כדלקמן:

1. המשבר הכלכלי והחברתי נובע כולו מהשקפתה, מעשיה, מחדליה וכישלונותיה של ממשלת הליכוד, מה"מהפך הכלכלי", מכלכלת הבחירות, מה"כלכלה הנכונה", ממלחמת לבנון, מהשקעות הענק באזורים צפופי-האוכלוסיה ביהודה ובשומרון, מהעדר תכנון כולל, מתפניות חדשות בעמדות הממשלה, משלומיאליות בביצוע ומהעדר מיומנות. אילו התנהלה מדיניות אחרת, היו המשק והחברה מצויים בתהליך של יציבות, צמיחה ועצמאות.

2. יעדיה העיקריים של המדיניות הלאומית הם: חידוש צמיחת המשק, פיתוח וקיום תעסוקה מלאה; שיקום היציבות הכלכלית, המדינה וכלכלתה; צמצום תלותה הכלכלית החיצונית של המדינה —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

ראש הממשלה ש' פרס:

טוב לך. אני רוצה להגיד לך, שיכול להיות שממשלה בת 25 חברים היא כאמת דבר גדול ויקר מאוד. אבל חוסר ממשלה הוא דבר יקר עוד יותר, —

יאר צבן (מפ"ם):

והכי יקר זה חוסר ממשלה עם 25 שרים.

ראש הממשלה ש' פרס:

— בחירות זה דבר יקר עוד יותר. במשטר דמוקרטי, כל מי שמנסה להתעלם מהאלטרנטיבות האמיתיות חוטא לדמוקרטיה ומחנך להיפך מהדמוקרטיה.

אני מתקרב לסוף דברי. אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת אברהם שפירא: עשינו "נעשה ונשמע". הממשלה קיבלה במשך שבועיים יותר החלטות משקיבלו ממשלות אחרות בשנתיים, ושום דבר לא היה בגדר שלילה מהמתון.

אני רוצה להתייחס לדברי חבר הכנסת שם-טוב שאמר: מעט מדי, מאוחר מדי, 40 יום מתכים ומחכים. יריות מן המותן. אני לא מתבייש לעשות את החשבון. אלה 40 ימים שבהם היו 10 ימי חג — משמע, שהיו 30 ימים ב-30 ימים אלה החליטה הממשלה, לא פחות ולא יותר, על קיצוץ של מיליארד שקל. שר האוצר, אני וחברים אחרים ישבנו עם כל משרד והתווכחנו על כל פרוטה. אתה יכול, כמובן, לשאול מדוע השירים אינם ממושמעים. הנה יושב מולך שר לא-ממושמע, סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות. הוא לחם על כל פרוטה בעד החינוך. מה אתה רוצה שאעשה לו? האם עלי להגיד לו: שמע, היית שאין לנו בכנסת סבלנות — שכח מהכול, קבל פקודה, הורד מהחינוך? אני רוצה להבין פעם אחת את ההיגיון הזה. איך צריך לנהל עניין? איך אומרת אורה נמיר? — למשול. גם למשול ברוחי.

אז עבר שבוע ימים. יכול להיות שזה יותר מדי. יכול להיות שאפשר לעשות עבודה טכנובייטית; אני לא יודע.

בשבוע השני החליטה הממשלה להוריד 1,000 דולר מכל 2,000 דולר. האם את זה הורידו רק מהעובדים ולא מבעלי הכנסה? אסור יבוא מותרות. האם זה מתייחס רק לעובדים?

היור' ש' הלל:

תודה לראש הממשלה. אנו עובדים להצעות סיכום. לפנינו חמש הצעות סיכום, מעין דיון זוטא בשעה זו. אני מזמין את חבר הכנסת רפי אדרי לקרוא את הצעת הסיכום בשם כמה סיעות.

רפאל אדרי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להגיש הצעת סיכום להודעת ראש הממשלה על המצב המדיני והכלכלי בשם הסיעות: הליכוד, המערך (מפלגת העבודה-יחד-ל"ע), מפד"ל (חזית דתית לאומית), ש"ס (ספרדים שומרי תורה), שינוי, אגודת ישראל, מורשה, אמץ:

הכנסת מאשרת את הודעת ראש הממשלה ואת דברי תשובות בדיון שהתקיים בתאריכים כ"ו—כ"ז בחשרי התשמ"ה, 22—23 באוקטובר 1984.

היור' ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת רפי אדרי. אני מבקש מחבר הכנסת יאיר צבן לקרוא את הצעת הסיכום בשם מפלגות מפ"ם ור"צ.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת, אני מבקש להקשיב. זה מצע די מעניין. כדאי להקשיב לו.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

עכשיו לא יכולים לומר שלא קראו את מצע המערך.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת צכן, אחרי זה רק תאמר, ש"המערך הוא התקווה היחידה".

יאיר צכן (מפ"ם):

— שינוי מבנה המשק והתעסוקה עליידי הגבורה היצוא, בלימת היבוא, הגרלת חלקם של ענפי הייצור והמפעלים עתירי הידע והטכנולוגיה: שיקום הביטחון החברתי והאחריות החברתית המשותפת וקיום חלוקה צודקת של נטל ההכרעה הכלכלית.

3. יעדים אלה יוגשמו במסגרתה של תוכנית כוללת, שתשלב אמצעים שונים באורח מתוכנן ורבי-שנתי בכיוונים האלה: א. הגברת החיסכון הפרטי והציבורי הוא תנאי להגשמת התוכנית כולה; ב. חידוש צמיחת המשק והתרחבותו — למען הקיצור, מפאת השעה המאונחת, לא אקרא את כל הסעיפים, אבל אני מבקש לצרף את הנוסח המלא לפרוטוקול — ג. תשוקה היציבות ויחודש אומן הציבור במשק ובחברה, עליידי בלימת האינפלציה ועידוד החיסכון הציבורי והפרטי; עליידי צמצום הוצאותיה כלבונן, בשטחים ובתשלום הטבות פוליטיות, שירותי החינוך והבריאות יקראו במלואם.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת צכן, לצערי, יש לי בעיה פורמלית. אומרים לי שהנוהג, ואני מצטער עליו, אומר שחבר הכנסת איננו יכול לבקש להעביר את דבריו לפרוטוקול, אלא אם כן הוא אומר אותם. אין לי שום מפתל להציל אתכם מהצורך שחבר הכנסת יאיר צכן יקרא את הכול.

יאיר צכן (מפ"ם):

ד. יש להתחר להסכם לאומי בתחומי התכרה והכלכלה בין הממשלה, ההסתדרות וגורמי המשק האחרים, לשם ייצוב המשק עליידי בלימת מחירים, רווחים, מסים, תעריפים, ושמירת השכר הריאלי; ה. תוגשם רפורמה במיסוי, שכמסגרתה יוקדש על איוון מחדש בגביית המסים בין השכירים, החברות והעצמאים.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

דברי אלוהים חיים.

יאיר צכן (מפ"ם):

מערכת המסים תפושט, ירחבו רשת הנישומים וכספי המס, ותועמק הגבייה. יוקל הנטל ויורדו שיעורי המסים על ענפי הייצור והיצוא והעובדים בהם, על העובדים העובדים מהשירותים לענפים אלה, על חיילים משוחררים ועל עובדי משמורת שנייה ושלישית. חוק המסוי בתנאי אינפלציה לא יחודש. יוגבר המאבק בהון השחור ותיועל הגבייה; ו. יישמר השכר הריאלי ורמת החיים תעלה בעקבות התפוקה והפריץ, כדי לאפשר שיפור במצבה הכלכלי של המדינה וקיום תעסוקה מלאה. במסגרת זו חונתן עדיפות לשכבות שהכנסתן נמוכה ולעובדי הייצור ליצוא; ז. הידוק האחריות החברתית המשותפת, סגירת הפערים וחיוק אחדות העם, ייעשו כראש ובראשונה באמצעות מערכת החינוך והדור, צמצום הפערים בהכנסות ומתן אפשרות של תעסוקה לכול. במסגרת זו ייבחנו מחדש תנאי הסיוע לדור לוגות צעירים, משפחות ויחידים שהכנסתם נמוכה, ולתושבי ערי פיתוח ושכונות. מפעל שיקום השכונות והתחדשות השכונות יורחב. יערך שינוי כולל בגישת המדינה לגמלאים, בין השאר יחוקק חוק פנסיה ממלכתית

מקיפה, אשר יבטיח את זכויות הגמלאים והעובדים. יושוו תנאי החיילים המשוחררים לתנאיהם של העולים, תוך התחשבות באזורי המגורים ובמצב המשפחתי; ח. יתודש תכנון התקלאות; ט. יומרץ פיתוח החיירות; י. פיתוח מקורות אנרגיה ייעשה על-פי תוכנית כוללת וארוכת-טווח; יא. יוגבר פיתוח הכלכלי של המגזר הערבי והדרוזי; יב. לשם הגשמת תוכנית זו יש לשנות את סררי העדיפות הלאומיים; יג. המדיניות הכלכלית והחברתית תתנהל במסגרת של תוכנית-אב כוללת, שחציב יעדים ודרכים להגשמתן; תוך הסתייעות בתכנון לאומי כלכלי וחברתי כולל.

אני מציע לכנסת לאשר את ראשי הפרקים של התוכנית הזאת.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני רק רוצה לבקש מהשר יעקבי: בפעם הבאה כתוב מצע קצת יותר מקוצר. זה יעזור לנו. אדוני ראש הממשלה, בבקשה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת צכן: כתרגיל פרלמנטרי, זה כמובן נאה. יש כאן שני חלקים: האחד, בחקופת הבחירות היה ויכוח עם הליכוד וביקורת על הליכוד, ברגע זה זה לא רלבנטי. אשר לתוכנית העתידה — הכול כלול בתוכנית הממשלה.

יאיר צכן (מפ"ם):

אז תצביע בעד.

ראש הממשלה ש' פרס:

ועל כן, אני מציע לחברינו מפ"ם להצביע יחד אתנו בעד תוכנית הממשלה — —

יאיר צכן (מפ"ם):

זה לא כלול בתוכנית הממשלה.

ראש הממשלה ש' פרס:

— ואנחנו עכשיו לא נצביע בעד מצע של ערב בחירות.

יקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני יושב-ראש הכנסת, ראש הממשלה הודיע, שמצע המערך ערב הבחירות היה רמאות.

היו"ר ש' הלל:

לא, לא.

קריאות:

לא.

ראש הממשלה ש' פרס:

אני אמרתי שזאת היתה רמאות?

היו"ר ש' הלל:

רבתי חברי הכנסת, חבר הכנסת שם-טוב, אני מבקש שגם בשעה זאת — היה דיון של תשע שעות ויותר — כולם ישובו בשקט. כמעט לא היה פה חברי הכנסת, ועכשיו פתאום כולם התעוררו לחיים. בבקשה.

יקטור שם-טוב (מפ"ם):

זה לא המקום, לאפשר לראש הממשלה לחדש את הדיון על ההצעות תוך כדי הקראת הצעות סיכום.

היו"ר ש' הלל:

בסדר.

רוני מילוא (הליכוד):

חבר הכנסת שם-טוב, חזור כך מהמלה "רמאות".

היו"ר ש' הלל:

רשות היבוא לחבר הכנסת רפאל איתן להצעת סיכום.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת סיכום מטעם סיעת התחיה-צומח:

א. הכנסת רואה בדאגה את הגברת התלות הכלכלית של מדינת ישראל בארצות-הברית, העלולה לגרום לווייתורים מדיניים מסוכנים.

ב. הכנסת רואה בחומרה את העידוד שנתן ראש הממשלה למעורבות אמריקנית בקרב ערביי יהודה ושומרון. מעורבות זו עלולה לדרבן אותם לפעילות עוינת מוגברת נגד המדינה. בהקשר זה חייבת הכנסת לדחות את הכוונה להקים בנק ערבי עצמאי ביהודה ושומרון. בנק כזה ישמש צינור מימון לארגוני התחבלה.

ג. הכנסת קוראת להגביר ולהמריץ את תנופת ההתיישבות ביהודה, בשומרון ובתבל-עזה, במגמה להחיל את הריכוזות הישראלית על חבלי ארץ-ישראל אלה, ובכך גם לעודד עלייה.

ד. הכנסת קוראת לממשלה להבטיח את שלומם של תושבי צפון הארץ על-ידי הסדרי ביטחון הולמים. אין להיחפז ולהפקיד את ביטחונם של אזרחינו לרצונם ולחסדם של הסורים, המחבלים, האו"ם והלבנונים.

ה. הכנסת קוראת לממשלה לפעול מייד לחתימה על עסקת חבילה עם הסתדרות והמעסיקים שלושה חודשים. במסגרת העסקה יותרו השכירים על מחצית מתוספת היוקר, אך יפוצו לאחר מכן על-ידי החזרי מסים; המחירים יוקפאו ולא יוטלו מסים חדשים; תשונה שיטת המיסוי על חברות גדולות ועצמאים, על-מנת שישולם מס אמת.

ו. הכנסת קוראת לממשלה לפעול להגדלת פרוין העבודה, שבו הערובה העיקרית להתאוששות המשק מן המשבר שבו הוא שרי.

ז. הכנסת קוראת לממשלה לשמש מופת לחיסכון, לאיפוק ולצנע. על שרי הממשלה לוותר על לשכות כפולות, על מכוניות שרד יקרות ועל תוספת השכר שיקבלו בחדש הבא.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
האם אתה מוכן לוותר על — — —

רפאל איתן (התחיה-צמח):

ח. הכנסת קוראת לחבריה ולמשרתי הציבור האחרים, ששכרם צמוד לשכר השרים, לוותר. אף הם על התוספת האמורה.

ט. הכנסת קוראת לציבור לצדוך מוצרים מקומיים ולהימנע מצריכת מוצרי יבוא ראוותניים.

י. הכנסת פונה לממשלה, שתבטיח כי חסכוניות הציבור לא ייפגעו ואף תעודד את החיסכון באמצעות תמריצים כספיים הולמים.

יא. הכנסת ממליצה, כי דמי האבטלה יצומצמו וכי יוגבל חשלומו לזמן קצוב, כדי לעודד יציאה לעבודה מועילה ולאפשר הכשרה והסבה מקצועית, בעיקר לענפי ייצור המיועדים ליצוא.

הי"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת רפאל איתן.

חבר הכנסת צירלי ביטון יקרא את הצעת הסיכום של החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא בפני הבית הצעת סיכום של סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון על הודעתו המדינית והכלכלית של ראש הממשלה:

1. הכנסת דוחה את הודעתו של ראש הממשלה מיום 22 באוקטובר 1984.

2. הכנסת מחליטה, שעל הממשלה לבצע תוך שלושה חודשים נסיגה מלאה מלבנון, בהתאם להחלטות מועצת הביטחון, ולשים בכך קץ להרפתקה המלחמתית המסוכנת הזאת. הנמשכת כשנתיים-יחצי.

3. הכנסת מחליטה על תמיכתה בקריאת האו"ם לכינוס ועידה בין-לאומית לשלום במזרח התיכון ולפתרון הבטיחה הפלשתינאית בהשתתפות כל הצדדים המעוניינים, לרבות ישראל ואש"ף, כנציגותו התוקית והבלעדית של העם הפלשתינאי, וכן ברית-המועצות וארצות-הברית ומדינות מעוניינות אחרות, וקוראת לממשלה לפעול לכינון ועידה כזאת, כי זוהי הדרך היחידה, בתנאים הקיימים, לכינון שלום צודק ויציב באזור. שלום זה יקום על בסיס נסיגת ישראל מכל השטחים שנכבשו ב-1967, הקמת מדינה פלשתינאית בצורה של ישראל — בגדה המערבית, ברצועת-עזה ובירושלים הערבית — וכיבוד עצמאותן, ריבונותן וביטחונן של כל מדינות האזור, לרבות ישראל והמדינה הפלשתינאית.

4. הכנסת דוחה את התוכנית להגברת שירותיה של ישראל לאינטרסים האסטרטגיים הצבאיים והכלכליים, שסוכמו בעת ביקורו האחרון של ראש הממשלה בארצות-הברית, המגבירה את תלותה של ישראל ומסכנת את השלום והביטחון של ישראל עצמה ושל האזור כולו.

5. הכנסת דוחה את התוכנית להקמת ועדה אמריקנית-ישראלית משותפת כדי לפקח על הכלכלה הישראלית, כצעד הפוגע בעצמאותה ובריבונותה של ישראל.

6. הכנסת קוראת לממשלה לפעול כדי לשים קץ להשתוללותם של המתנחלים בשטחים הכבושים ולאסור את הסוירים שמבצעים מתנחלים אלה במחנה הפליטים הדיישה.

7. הכנסת דוחה את הצעדים הכלכליים-החברתיים שנקטה הממשלה, כצעדים המכוונים לפגוע בשכר העובדים וברמת חייהם.

8. הכנסת מטילה על הממשלה לעבר תוכנית כלכלית המבוססת על קיצוץ משמעותי בתקציבים הצבאיים, ביטול הוצאות הכיבוש בלבנון וההתנחלויות בשטחים הכבושים, בגדה המערבית, ברצועת-עזה ובמזרח-הגולן, וכן הטלת מסים על רווחי הון על הבנקים והחברות הגדולות.

9. הכנסת קוראת לממשלה להימנע מפגיעה בשכר הריאלי של העובדים. על הממשלה להימנע מפגיעה בקצבאות הזקנה, קצבאות הילדים וקצבאות אחרות.

הי"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת צירלי ביטון על קריאתו המהירה, ואני מזמין את חבר הכנסת מוחמד מיעארי לקרוא את הצעת הסיכום.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
כבוד היושב-ראש, הצעת סיכום מטעם הרשימה המתקדמת לשלום:

הכנסת דוחה את הודעת ראש הממשלה וקובעת:

1. מאמצי הממשלה לשחוק את שכר העובדים כאמצעי להדברת האינפלציה אין בהם כדי לתרום להשגת המטרה.

2. הממשלה נחבעת להקפיא את המחירים, להקפיא את המסים ולפתח אמצעים מיוחדים למלחמה בהון השחור.

3. הממשלה חייבת לצמצם באורח נחרץ את תקציבה כשלושה תחומים עיקריים: בתקציב ההתנהלות, בתקציב כוחות הביטחון ובתקציב הפיתוח של מערכות לחימה.

4. הממשלה נקראת להוציא את צה"ל מלבנון לאלתר ולהעביר את השלטון בדרום לבנון לידי תושביו.

5. על הממשלה להיענות ליוזמתו של מוכיר האו"ם וליטול חלק פעיל בוועידת שלום בין-לאומית בהשתתפות כל הגורמים הנוגעים לסכסוך באזורנו, לרבות ארגון השחרור הפלשתיני, זאת כדי להשיג פתרון צודק לסכסוך בין ישראל לבין העם הערבי הפלשתיני ומדינות ערב.

הכנסת קובעת, כי מכלול הצעדים הללו — הן בתחום הכלכלי-הביטחוני והן בתחום המדיני — יחלץ את ישראל מן המשבר הכלכלי שבו היא שרויה ויפלא את הדרך לשלום צודק.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת מיעארי ואנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת מ' מיעארי לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת צ' ביטון לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת ר' איתן לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת י' צבן לא נתקבלה.

יאיר צבן (מפ"ם):
מי נמנע?

היו"ר ש' הלל:

מי נמנע? יפה, חשבתי שנמנעת. אנחנו ממשיכים בהצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת ר' אדרי נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעת הסיכום, כפי שהובאה על-ידי חבר הכנסת אדרי בשם כמה סיעות נתקבלה.

הישיבה הבאה מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 21:19.